

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Verslo administravimo studijų programa
Kodas 62603S107

VAIDAS VAŠKEVIČIUS

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTRA KAIMIŠKUOSE LIETUVOS
REGIONUOSE**

Kaunas 2010

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

VAIDAS VAŠKEVIČIUS

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

**SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTRA KAIMIŠKUOSE LIETUVOS
REGIONUOSE**

Darbo vadovas _____
(parašas)

(darbo vadovo mokslo laipsnis, mokslo
pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2010

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	6
IVADAS.....	7
1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTRA KAIMIŠKUOSE LIETUVOS REGIONUOSE TURINYS IR YPATUMAI.....	9
1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata.....	9
1.2. SVV bruožai ir reikšmė Lietuvos ekonomikai	10
1.3. Dabartinė SVV sektoriaus būklė kaimiškuose Lietuvos regionuose. Plėtros tendencijų vertinimas.....	15
1.4. Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus kaimiškuose Lietuvos regionuose plėtros aktualijos ir problemos	19
2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS KAIMIŠKUOSE LIETUVOS REGIONUOSE SKATINIMO PRIEMONĖS.....	33
2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo paramos įmonėms kaimiškuose Lietuvos regionuose analizė.....	33
2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose finansavimo šaltiniai.....	35
2.2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose valstybės ir savivaldybės finansavimas.....	35
2.2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose ES paramos panaudojimas.....	36
2.3. Verslumo ugdymo poreikis.....	37
2.4. Smulkaus ir vidutinio verslo reikšmė kaimiškuose Lietuvos regionuose.....	39
3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS KAIMIŠKUOSE LIETUVOS REGIONUOSE TYRIMO ORGANIZAVIMAS.....	42
3.1. Tyrimo metodika.....	42
3.2. Tyrimo rezultatai.....	44
IŠVADOS.....	62
SANTRAUKA (anglų kalba).....	65
MOKSLINĖS LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	66
INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	68

PRIEDAI.....	70
--------------	----

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal įmonių dydžius 2005 01 01 – 2009 01 01 m. tūkst.....	15
2 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2005 01 01 m. tūkst.....	16
3 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2006 01 01 m. tūkst.....	16
4 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2007 01 01 m. tūkst.	17
5 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2008 01 01 m. tūkst.	17
6 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 01 01 m. tūkst.	18
7 pav. Pridėtinė vertė gamybos kaštais, sukurta šalyje pagal įmonių dydžius kaimiškuose Lietuvos regionuose 2005 - 2007 m., mln. Lt.....	18
8 pav. Naudojimas ES parama kaimiškuose Lietuvos regionuose.....	36
9 pav. Darbdavio kompetencijų ugdymo procesas.....	38
10 pav. MVĮ skaičius kaime 2001 – 2006 metais.....	40
11 pav. Tiriamų įmonių respondentų procentinis paskirstymas pagal amžių.....	44
12 pav. Tiriamų įmonių respondentų procentinis paskirstymas pagal statusą įmonėje.....	45
13 pav. Tiriamų įmonių respondentų procentinis pasiskirstymas pagal išsilavinimą.....	46
14 pav. Tiriamų įmonių procentinis pasiskirstymas pagal apskritis.....	47
15 pav. Tiriamų įmonių procentinis pasiskirstymas pagal statusą.....	48
16 pav. Tiriamų įmonių procentinis pasiskirstymas pagal įmonės dydį.....	49
17 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal veiklos sektorių.....	49
18 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal pajamų kitimą 2008 – 2010 m.....	51
19 pav. Respondentų požiūris į SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose.....	52
20 pav. Respondentų procentinis paskirstymas pagal veiksnius palengvinančius SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose.....	53

21 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal SVV plėtrai daromą kliūčių įtaką.....	54
22 pav. Respondentų procentinis paskirstymas pagal veiksmų poveikį jų įmonės veiklai.....	55
23 pav. Respondentų nuomonė apie valstybės požiūrį į verslą Lietuvoje.....	56
24 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal naudojimąsi SVV fondų paslaugomis.....	57
25 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal verslo plėtros programas ir pagalbines priemones.....	58
26 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal turimą plėtros strategiją.	59
27 pav. Tiriamų įmonių nuomonė apie geras verslo sąlygas.....	60
28 pav. Respondentų požiūris į SVV aplinką Lietuvoje 2010 - 2013 metais.....	61

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė SVV įmonių grupavimas pagal įvairius kriterijus.....	11
2 lentelė Veiksniai įtakojantys MVĮ (ar SVV) plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose.....	20
3 lentelė Verslo plėtros kliūtys.....	21
4 lentelė Tyrimo imties apskaičiavimo koeficientai.....	43
5 lentelė Tiriamų įmonių respondentų pasiskirstymas pagal amžių.....	44
6 lentelė Tiriamų įmonių respondentų pasiskirstymas pagal statusą įmonėje.....	45
7 lentelė Tiriamų įmonių respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą.....	46
8 lentelė Tiriamų įmonių pasiskirstymas pagal apskritis, kurioje veikia jų įmonė.....	47
9 lentelė Tiriamų įmonių pasiskirstymas pagal įmonės statusą.....	48
10 lentelė Tiriamų įmonių klasifikacija pagal įmonės dydį.....	49
11 lentelė Tiriamų įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sektorių.....	50
12 lentelė Įmonių pasiskirstymas pagal veiklos rodiklių kitimą 2008–2010 m.....	50
13 lentelė Respondentų požiūris į SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose.....	52
14 lentelė Respondentų paskirstymas pagal veiksnius lengvinančius SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose.....	53
15 lentelė Respondentų nuomonė apie valstybės požiūrį į verslą Lietuvoje.....	56
16 lentelė Tiriamų įmonių paskirstymas pagal naudojimąsi SVV fondų paslaugomis.....	57
17 lentelė Tiriamų įmonių paskirstymas pagal verslo plėtros programas ir pagalbines priemones.....	58
18 lentelė Tiriamų įmonių paskirstymas pagal turimą plėtros strategiją.....	59
19 lentelė Respondentų požiūris į SVV aplinką Lietuvoje 2010 – 2013 metais.....	60

ĮVADAS

Smulkaus ir vidutinio (toliau SVV) sektoriaus plėtra yra lemiantis veiksnys sąlygojantis regionų ekonominę augimą. Šios įmonės yra pagrindinės, kurios sukuria naujas darbo vietas ir skatina užimtumą, palengvina ekonominių išteklių perkėlimą iš smunkančių į besiplėtojantį sektorių, produkcija užpildo naujas rinkas ir jų nišas. Pakankamai dažnai jos kooperuodamos su didelėmis įmonėmis, sugeba sukurti geresnės kokybės prekes ir paslaugas, taip iš dalies sudarydamos konkurenciją stambioms monopolinėms įmonėms. SVV įmonės veikiančios kaimiškuose Lietuvos regionuose turi lemiamą įtaką šių regionų ekonominiam ir socialiniam stabilumui. Didelę įtaką šio sektoriaus plėtrai turi valstybės vaidmuo. Valstybė gali sudaryti palankesnes vystymosi sąlygas, ypač krizės laikotarpiu, teikti didesnę paramą besikuriančioms įmonėms, taip daugiau atsirastų norinčių kurti nuosavą verslą.

Temos aktualumas. Kiekvienas Lietuvos regionas yra daugiau arba mažiau palankus verslui. Nemažai tyrimų atlikta didžiuosiuose Lietuvos miestuose, tačiau mažesniuose tyrimų atlikta beveik nebuvo. Todėl tyrimo rezultatų, kurie buvo atlikti dideliuose miestuose visai visumai pritaikyti negalima, vadinasi svarbu išsiaiškinti, kokios kliūtys susidaro ir stabdo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose.

Problemos ištyrimo lygis. Išsiaiškinti pagrindines kliūtis smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose ir nustatyti tų problemų sprendimo kryptis.

Darbo objektas – smulkaus ir vidutinio verslo įmonės esančios kaimiškuose Lietuvos regionuose.

Darbo tikslas. Įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose, išsiaiškinti SVV plėtrą stabdančių ir skatinančių veiksnių grupes.

Darbo uždaviniai. Pagrindiniai uždaviniai, įgyvendinant užsibrėžta tikslą yra šie:

- Peržvelgti pastarojo laikotarpio mokslinius darbus, nagrinėjančius kaimiškųjų Lietuvos regionų SVV plėtros problemas.

- bei atlikti anketinį verslininkų nuomonės apie verslo sėkmę trikdančius faktorius tyrimą.

- Identifikuoti pagrindines kaimiškųjų Lietuvos regionų SVV plėtros problemas.

Suformuluota hipotezė : Pagrindinė problema stabdanti SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose, ten veikiančių įmonių intelektualinio kapitalo stoka ir nepakankami jo ugdymo tempai.

Darbo struktūra. Pirmame skyriuje aptariama smulkaus ir vidutinio verslo samprata. Trumpai aptarti SVV bruožai ir reikšmė Lietuvos ekonomikai. Pateikiamos skirtingų autorių nuomonės ir bendros išvados apie smulkiojo ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose teikiamą naudą. Nagrinėjama dabartinė SVV sektoriaus būklė kaimiškuose Lietuvos regionuose, bei pateikiamas plėtros

tendencijų vertinimas. Taip pat analizuojamos smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus kaimiškuose Lietuvos regionuose plėtros aktualijos ir problemos, bei pateikiamos apibendrintos išvados.

Antrame skyriuje analizuojama SVV imonėms kaimiškuose Lietuvos regionuose teikiama parama, bei jos panaudojimas. Trumpai apžvelgiama SVV finansavimo šaltiniai bei SVV reikšmė kaimiškuose Lietuvos regionuose.

Trečiame skyriuje aprašoma tyrimo metodika, kuria remiantis bus atliekami tyrimai. Įvertinus antros dalies atliktą statistinę analizę, kurioje buvo išnagrinėta SVV plėtros galimybės kaimiškuose Lietuvos regionuose.

Tyrimo metodai. mokslinės literatūros, publikacijų, antrinių informacijos šaltinių ir teisinių dokumentų lyginamoji analizė, statistinių duomenų rinkimas, sisteminimas ir analizavimas, tyrimo duomenų grupavimas ir grafinis vaizdavimas, apklausa ir anketinis tyrimas.

Naudoti literatūros šaltiniai. Darbui atlikti naudotasi užsienio ir Lietuvos autorių monografijomis ir moksliniais straipsniais, taip pat pasinaudota interaktyviais duomenų šaltiniais. Interaktyvių šaltinių pagalba gauti statistiniai kaimiškųjų Lietuvos regionų SVV ekonominiai rodikliai.

Darbo struktūros paaiškinimas: darbą sudaro įvadas ir 3 dėstymo dalys. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados. Darbo apimtis – 69 puslapiai, įskaitant 28 paveikslus, 19 lentelių, naudoti 59 literatūros šaltiniai.

1. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTRA KAIMIŠKUOSE LIETUVOS REGIONUOSE TURINYS IR YPATUMAI

Smulkaus ir vidutinio verslo dėka kyla visos šalies ekonominiai rezultatai. Ir ne viena šalis SVV plėtrą ir rėmimą apibrėžia specialiais dokumentais, kaip pavyzdžiui strateginė politika ar strateginės smulkaus ir vidutinio verslo vystymosi kryptys. Šių įmonių kūrimasis ir plėtra turi nenuginčijamą naudą valstybei, kadangi jų pagalba yra kuriamos naujos darbo vietos, teikia stabilumo socialinei veiklai bei turi įtaką visai šalies raidai.

1.1. Smulkaus ir vidutinio verslo samprata

SVV įmonių nauda šalies ekonomikai aiški, tačiau šio tipo įmonės pirmosios ir jautriausiai pajaučia bet kokius verslo aplinkos pasikeitimus, bei nukrypimus nuo normalių verslo sąlygų. SVV įmonės stipriausiai nukenčia jei klesti korupcija, biurokratija ar kitokio lygio nesąžiningumas. Tačiau SVV įmonės ir pirmosios suklesti, jei yra tam naudinga aplinka ir sąlygos, t.y. įvairūs paskatinimai, parama šio sektoriaus veiklai, gali padėti greitam įmonių augimui.

Vadinasi jei smulkus ir vidutinis verslas yra vienas iš pagrindinių ekonomikos augimo veiksnių, tai kiekvienos šalies ekonominės politikos pareiga teikti SVV paramą ir skatinti jo plėtojimą. Šiuo atžvilgiu Lietuva išimčių negali turėti, kadangi turi tikslų būti konkurencinga Europoje ir už jos ribų, tai pirmas žingsnis yra deramai rūpintis smulkiuoju ir vidutiniu verslu. 2000 metais Europos Tarybos patvirtintoje Lisabonos strategijoje, ypatingai smulkios ir vidutinės įmonės pavadinamos atramos tašku, siekiant paversti Europos Sąjungą „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje darni ekonominė plėtra būtų suderinta su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda“. [36]

Nagrinėjant įvairią literatūrą, daroma išvada, kad per pastarąjį dešimtmetį SVV įtaka šalies ūkiui didėja. [48]. Lietuvai siekiant, kad SVV taptų ekonomikos augimo pagrindu bei leistų sukurti papildomų darbo vietų – kuriama palankesnė institucinė, informacinė, teisinė, konkurencinė bei ekonominė aplinka kaimiškuose Lietuvos regionuose. Nagrinėdami SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose pirmiausia apibrėškime kaimo vietovės sąvoką. Taigi, kaimo plėtros plane 2007-2013 metams, kaimo vietovė sąvoka apibrėžiama: „ Kaimo vietovės – kaimas, miestelis ar miestas, kuriame gyvena mažiau kaip 3000 gyventojų “. [33]

1.2. SVV bruožai ir reikšmė Lietuvos ekonomikai

Svarbu apibrėžti, kas yra smulkusis ir vidutinis verslas, ir kokios turi būti įmonės charakteristikos, kad įmonė galėtų vadintis SVV verslo atstove. Kokios yra šio verslo vystymosi perspektyvos ir galimybės, bei ar įmonių savininkai išnaudoja jas, tam kad pasiektų savo pačių ir šalies klestėjimo. Siekiant apibrėžti šios išvardintus aspektus, pirma reikia trumpai apžvelgti įmonių klasifikaciją, kurią nustato SVV įstatymas, kuris įmones grupuoja į mikro, mažas ir vidutines įmones. Pastarosios atlieka itin svarbų vaidmenį šalies rinkos ekonomikoje. Šiandieninėje Lietuvos rinkoje yra nemažos perspektyvos vystyti SVV veiklą kaimiškuose Lietuvos regionuose, tačiau ne visi vadovai tą žino, o ir tie kurie žino retai pasinaudoja jiems suteiktomis galimybėmis. Viena iš galimybių yra suteikiama valstybės parama, antra – Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos, kurios skiriamos verslo plėtrai. Svarbu, kad šias paramas galinčios gauti įmonės mokėtų deramai pasinaudoti, kadangi stebint išsivysčiusių šalių patirtį, pastebima, kad SVV plėtra yra vienas iš svarbių veiksnų lemiantis ekonomikos augimą. Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus augimas yra daug žadantis, tačiau nerimą kelia verslo atstovų pasisakymai, jog kaimiškuose Lietuvos regionuose smulkus ir vidutinis verslas yra skatinamas daugiau žodžiais, nei realiais darbais: „smulkieji verslininkai tikina, kad trūksta ne išradingumo, o palankių sąlygų smulkiajam verslui.

Mokesčių sistema šalyje neskatina smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros ir augimo kaimiškuose Lietuvos regionuose, nėra jokių mokestinių lengvatų. Tik pradėję kurti verslą, verslininkai dažnai apkraunami įvairiais mokesčiais, o tai tiesiog žlugdo“. [56]

Šios įmonės pirmosios pajunta ir sureagoja atsiradus rinkos paklausos ir pasiūlos kitimams. Tokiu būdu gali operatyviai reaguoti į susiklosčiusią situaciją, skubiai priimti tuo metu reikalingus sprendimus, kurie padėtų jų vystymuisi bei plėtrai ten, kur jų teikiama paslauga ar produktas yra reikalingas.

Prieš kriziniu laikotarpiu, tiek Europoje, tiek ir Lietuvoje smulkios ir vidutinės įmonės sudarė gerokai virš 90 proc. visų šalyje veikiančių įmonių, tačiau Lietuvoje smulkių ir vidutinių įmonių sukuriama pridėtinė vertė buvo gerokai mažesnė nei ES šalyse. Taip pat ir užimtumo atžvilgiu Lietuva skiriasi nuo ES šalių, kai Europos Sąjungos šalyse smulkiajame ir vidutiniame versle dirba apie pusę visų dirbančiųjų, tai Lietuvoje šiame sektoriuje dirbuojasi tik apie 30 proc. visų dirbančiųjų. Rinkos analitikų teigimu mikro įmonėms, Lietuvos ekonomikoje, lyginant su ES valstybėmis, tenka ženkliai mažesnis vaidmuo.

Už SVV skatinimo ir plėtros politiką šalyje, norminių aktų rengimą, jų reglamentavimą, SVV plėtros programų įgyvendinimą, SVV plėtros programų skatinimą ir rėmimą Lietuvoje atsakinga Ūkio ministerija.

Pagal Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymą, kurio nauja redakcija įsigaliojo nuo 2008 m. sausio 1 d. SVV įmonės galima sugrupuoti pagal įvairius kriterijus: (1 lentelė)

- Fiziniai asmenys, dirbantys įsigiję verslo patentą, šio patento galiojimo laikotarpiu.
- Mikro įmonėse turi dirbti ne daugiau nei 10 darbuotojų ir jos turi atitikti vieną iš sekančių sąlygų: metinės pajamos negali viršyti 7 mln. litų arba balansinė turto vertė – ne didesnė kaip 5 mln. litų. Šio tipo įmonės taip pat turi atitikti savarankiškumo kriterijų, t.y. ne daugiau nei 25 proc. kapitalo arba balsavimo teisių gali priklausyti vienai ar kelioms bendrai veikiančioms įmonėms, kurių veiklos nereglementuoja SVV įstatymas. Tačiau ši riba gali būti ir peržengta, jei įmonė priklauso investicinėms bendrovėms, fondams ar kitoms institucijoms, kurios investuoja į rizikos kapitalą ar SVĮ. [38]
- Smulkiosios įmonės darbuotojų skaičius turėtų neviršyti 50 darbuotojų, metinės pajamos – 24 mln. litų arba balansinė turto vertė būtų ne didesnė nei 17 mln. litų, be to jos kaip ir mikro įmonės turi atitikti savarankiškumo kriterijų.
- Vidutinėse įmonėse leidžiama įdarbinti iki 250 ir metinės pajamos negali viršyti 138 mln. litų arba balansinė turto vertė yra ne didesnė nei 93mln.litų. Taip pat įmonė turi atitikti savarankiškumo kriterijų. [38].

1 lentelė

SVV įmonių grupavimas pagal įvairius kriterijus

Įmonės kategorija	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos mln. Lt	Turto balansinė vertė mln. Lt
Fiziniai asmenys	įstatymų nustatyta tvarka (asmenys) turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.	Nereglementuota	įgiję patentą, šio patento galiojimo laikotarpiu.
Vidutinė	<250 (iki 2003 m. buvo <=49)	<=138 (iki 2003 m. nebuvo apibrėžta)	<=193 (iki 2003 m. nebuvo apibrėžta)
Maža (smulki)	<50 (iki 2003 m. nebuvo apibrėžta)	<=24 (iki 2003 m. nebuvo apibrėžta)	<=17 (iki 2003 m. nebuvo apibrėžta)
Mikro	<10 (iki 2003 m. buvo savininkas ir jo šeimos nariai)	<=7 (iki 2003 m. nebuvo apibrėžta)	<=5 (iki 2003 m. nebuvo apibrėžta)

Šaltinis: LR Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX–1142

Lyginant Lietuvos ir užsienio šalis įvardijamas smulkaus ir vidutinio verslo sąvokas, tai skirtumų randama nemažai. Pavyzdžiui Vokietijoje smulkiuoju ir vidutiniu verslu laikoma ta įmonė, kurioje dirba iki 50 darbuotojų, o metinė apyvarta nesiekia vieno milijono eurų, D. Britanijoje darbuotojų skaičius iki 24. Tačiau Europos Sąjungos šalyje SVV įmone laikoma tokia, kuri valdo ne

didelę rinkos dalį ir turi savarankiškumo principą, vadinasi norint ES atitikti SVV standartus privaloma įdarbinti ne daugiau nei 250 darbuotojų, o apyvarta negali viršyti 40 milijonų eurų, arba balansinis turtas negali viršyti 27 milijonų eurų, be to kaip pagal Lietuvoje galiojančius įstatymus tokia įmonė negali priklausyti nei vienai stambiai įmonei. [41]

Atsižvelgiant į ES rekomendacijas, valstybėms patariama ypatingą dėmesį skirti dėl šių priežasčių:

1. Mikro priežastys:

- smulkių įmonių būvimas tai augančios ekonomikos požymis,
- jos pritraukia dinamiškus žmones – verslininkus,
- lanksčiau reaguoja į rinkos pokyčius,
- kuria stipresnius nacionalinio ūkio pagrindus,
- tai būsimos stambios firmos,
- tai vienas iš esminių sveikos ekonomikos elementų.

2. Makro priežastys:

- trumpas smulkios įmonės „gyvenimo“ ciklas,
- aukšti gamybos kaštai, dėl nedidelės gamybos apimčių,
- neturi lėšų vykdyti inžineriniams tyrimams,
- nepakankamas lėšų kiekis technologijų atnaujinimui,
- nepakankamas lėšų kiekis organizuoti marketingo tyrimų,
- dėl padidintos rizikos kreditai mažoms įmonėms kainuoja brangiau.

Kiekvienas analizuotas mokslinio darbo autoriaus skirtingai apibrėžia ir savaip analizuoja smulkaus ir vidutinio verslo naudą Lietuvos ekonomikai, tačiau jų nuomonės sutampa, kai pavyzdžiui Osvaldas Sripeikis ir Pranas Žukauskas moksliniame darbe „Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose“ teigia, kad „Smulkios ir vidutinės įmonės – pati mobiliausia, nuolat besikeičianti įmonių grupė – geba labai lanksčiai reaguoti į dažnai besikeičiančias paklausos sąlygas, technologinius reikalavimus ir diegti naujoves. Smulkių ir vidutinių įmonių steigimasis kaimiškuose Lietuvos regionuose ir jų veiklos skatinimas yra šalies ekonomikos augimo pagrindas, o tuo pačiu – viena iš regionų plėtros bei vystymo sąlygų.

Smulkusis ir vidutinis verslas kaimiškuose Lietuvos regionuose daro esminį poveikį šalies ūkio plėtrai, naujų darbo vietų kūrimui, regionų išsivystymo lygio kėlimui. Išanalizavus pasaulinę patirtį, daroma išvada, jog be smulkaus ir vidutinio verslo rinkos ekonomikos sistema tiesiog negali nei normaliai funkcionuoti, nei tobulėti. Vis didėjanti smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos

regionuose svarba bei jo įtaka ekonominiam šalių vystymuisi lemia ypatingą visuomenės susidomėjimą. To pasėkoje, pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių yra nuolat atliekamas intensyvus smulkaus ir vidutinio verslo monitoringas, lydimas mokslinių ieškojimų, vertinimų ir prognozių bei atliekami SVV plėtros ir jo įtakos šalies ekonominiams procesams tyrimai“ [40].

Vytautas Sūdžius sutinka su Osvaldo Sripeikio ir Prano Žukausko nuomone ir jo knygoje „Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas“ yra tarsi papildymas, kurioje teigiama, kad „Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtra kaimiškuose Lietuvos regionuose yra daugeliu aspektų reikšminga šalies ekonominiam vystymuisi. Šis ūkio sektorius yra pajėgus atlikti daugelį tokių svarbių funkcijų, kurių stambios įmonės efektyviai atlikti tiesiog negali. Lengviausiai apskaičiuojama smulkaus ir vidutinio verslo ekonominė nauda. SVV ekonominis vaidmuo pasireiškia kiekybiniu ekonominiu augimu ir įtaka makroekonominiams rodikliams. Galime konstatuoti, jog smulkios ir vidutinės įmonės kaimiškuose Lietuvos regionuose pajėgios greičiausiai sureaguoti į pakitusias paklausos sąlygas. Dažnai smulkios ir vidutinės įmonės kaimiškuose Lietuvos regionuose pirmosios išplečia gamybos procesų spektrą. Kadangi tokios įmonės yra labai novatoriškos, greitai reaguojančios į vartotojų poreikius, jos dažnai atranda visai naujas rinkas, kurias, jau patikrintas, didesniu mastu perima stambios organizacijos. Be to, persiorientavimas, diegiant naujus produktus ar paslaugas smulkiose ir vidutinėse įmonėse kaimiškuose Lietuvos regionuose, yra daug paprastesnis bei nereikalaujantis tokių milžiniškų investicijų kaip stambiose organizacijose“. [26]

Stasio Puškoriaus nuomonė, atitinka ir kitų nagrinėtų autorių nuomones, tačiau jis SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose naudą analizuoja išsivysčiusių šalių pavyzdžiu „Išsivysčiusiose pasaulio šalyse smulkios ir vidutinės įmonės konkuruoja su stambiomis organizacijomis, kas leidžia pagerinti jų teikiamų paslaugų ir produktų kokybę bei neretai ir sumažinti kainą. Smulkios ir stambios įmonės ne tik konkuruoja, bet ir papildo viena kitą. Smulkios įmonės realizuoja stambių įmonių produkciją, teikia joms daugybę paslaugų, aprūpina stambias įmones būtinomis prekėmis ir žaliavomis, nes stambūs tiekėjai tiesiog negali savo produkcijos teikti žemesnėmis kainomis. Taigi, galima daryti išvadą, jog valstybės remiama smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose, kaip neatsiejamos šalies ekonomikos dalies, tolygi plėtra skatina spartų šalies ekonominį vystymąsi bei sudaro prielaidas kitų sričių plėtrai. Labai svarbus ir socialinis smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose vaidmuo. Sukurdamas daugiau naujų darbo vietų šis ūkio sektorius sudaro sąlygas gyventojams realizuoti savo idėjas, siekius, sugebėjimus. Pastaruoju metu prie smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kaimiškuose Lietuvos regionuose ypač prisideda jaunimas, moterys, neįgalieji, bedarbiai ir kitos socialinės grupės. Mažos ir vidutinės įmonės, įdarbindamos nemažai

socialinės rizikos grupės žmonių, kuriems darbas stambiose organizacijose yra sunkiai prieinamas, sudaro sąlygas jiems patiems savimi pasirūpinti ir skatina integracijos į visuomenę procesus“. [22]

Analizuojant Lietuvos statistikos departamento ataskaitas apie SVV įmones kaimiškuose Lietuvos regionuose, buvo rasta įdomi informacija, kurioje statistikai teigia, kad „SVV sektorius yra pagrindinis naujų darbo vietų kūrimo šaltinis. Remiantis statistiniais tyrimais, mažos ir vidutinės įmonės, kurios nebankrutuoja pirmaisiais savo gyvavimo metais, per kitus trejus metus sukuria apytiksliai nuo 2,5 iki 6,5 naujų darbo vietų, o po penkių egzistavimo metų – vidutiniškai nuo 3 iki 8 darbo vietų“. [44]

Apibendrinant autorių nuomones ir statistinius tyrimus galima daryti bendras išvadas apie smulkiojo ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose teikiamą naudą ne tik Lietuvos, bet užsienio šalių ekonomikai:

1. Lankstus prisitaikymas prie besikeičiančių rinkos sąlygų, bei greitas reagavimas į kintančius vartotojų poreikius.
2. Greitas naujų technologijų adaptavimas savo veiklai.
3. Gebėjimas atrasti naujas rinkas bei jų nišas.
4. Nereikalauja didelių investicijų diegiant naujus produktus ar paslaugas.
5. Gebėjimas konkuruoti net su stambiomis įmonėmis, to pagrindu gerinant produktų ar paslaugų kokybę mažesne kaina.
6. Geba lengviau bendradarbiauti su kitomis įmonėmis.
7. Sugeba produktyviau pakeisti stambius tiekėjus, ko pasekoje realizuojama stambių gamintojų produkcija mažesnėmis kainomis, bei jų pačių aprūpinimas reikalingomis prekėmis ir žaliavomis.
8. Naujų darbo vietų kūrimas, bei galimybių suteikimas įsidarbinti socialinių rizikos grupių žmoniams.
9. Tolygi šių įmonių plėtra sudaro galimybes kitų sričių plėtrai.
10. Šalies ekonomikos augimo pagrindas, bei viena iš regiono plėtros bei vystymo sąlygų.
11. Nei vienos šalies ekonomikos sistema be šito sektoriaus negali deramai funkcionuoti bei tobulėti.

Smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose nauda ekonomikai yra akivaizdi ir nenuginčijama, tačiau tai yra tik viena iš pagrindinių sričių, antroji pagal svarbą yra socialinė pagalba ir nauda ypač jauniems žmoniams, baigusiems ar bebaigiantiems aukštąsias mokyklas bei universitetus. Stambių įmonių Lietuvoje nėra daug, be to į jas įsidarbinti be tinkamos patirties yra labai sunku, todėl jaunesiems specialistams dideles galimybes suteikia SVV įmonės, kurių dėka suteikiamos didelės galimybės tobulėti, atskleisti savo kūrybiškumą, gebėjimus bei pritaikyti naujas idėjas.

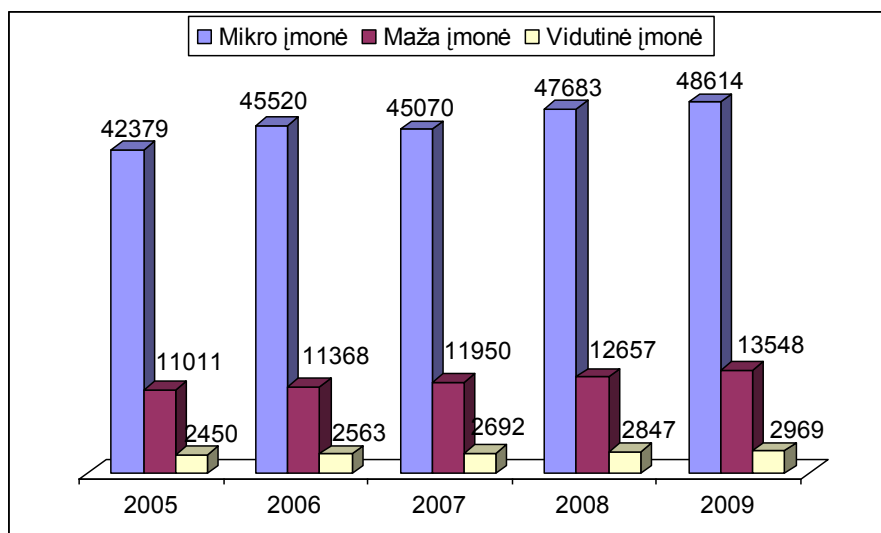
Visuomenės požiūriu stambius išradimus gali kurti ir juos pritaikyti gamybai tikrai stambios įmonės, tačiau čia klystama, smulkios ir vidutinės įmonės kaimiškuose Lietuvos regionuose sugeba taip pat atlikti stambius išradimus, pasitelkdamos kvalifikuotą darbo jėgą jos palaipsniui pasiekia konkurencingų ir inovacijoms imlių produktų ar paslaugų gamybą. Tačiau tokius procesus ne retai stabdo inovacijų finansavimo deficitas, kurį iššaukia išlaidų gausa, ekonominė naujovių diegimo rizika bei ilgas atsipirkimo laikotarpis.

Daugelyje išvardintų sričių smulkieji verslininkai gerokai pranašesni prieš stambuosius, dėl tokios priežasties jiems turėtų būti teikiamas papildomas dėmesys, kadangi pagrindinės ekonomiką varančios jėgos šiuolaikinėje visuomenėje yra inovacijos bei pokyčiai.

1.3 Dabartinė SVV sektoriaus būklė kaimiškuose Lietuvos regionuose. Plėtros tendencijų vertinimas

Analizuojant penkerių metų Lietuvos rinkos SVV įmonių kaimiškuose Lietuvos regionuose kitimo tendencijas, pagal pateiktus statistikos departamento duomenis pastebime, kad mikro įmonių skaičius iš pradžių augęs, 2007 metais sumažėjo, tačiau 2008 metų pradžia parodo, jog tai buvo tik trumpalaikis kritimo momentas, mikro įmonių skaičius išaugo 5,5 proc. [44] Visos kitos įmonės pagal darbuotojų skaičių, dirbančių toje įmonėje, skaičius tik didėjo. (žr. 1 pav.)

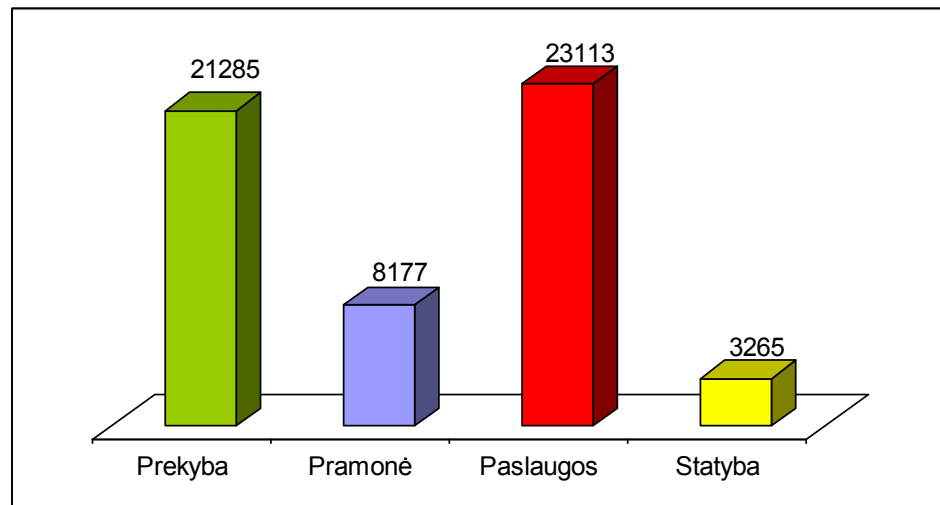
Nuo 2005 iki 2009 metų smulkių įmonių kaimiškuose Lietuvos regionuose skaičius išaugo 18,7 proc., o vidutinių įmonių augimo pokytis siekė – 17,5 proc. (žr. 1 pav.)

Šaltinis: Statistikos departamentas

**1 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal įmonių dydžius
2005 01 01 – 2009 01 01 m. tūkst.**

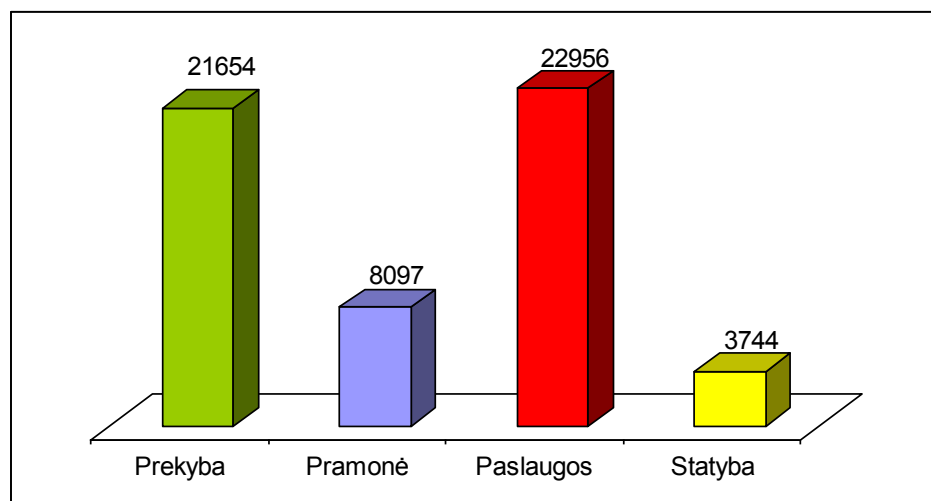
Skirstant ir analizuojant įmones kaimiškuose Lietuvos regionuose pagal tai, kokioje ūkio sferoje ji atlieka savo veiklą, tai 2005 m. daugiausiai įmonių veikė paslaugų srityje, net 23113 tūkstančiai, antrąją vietą užėmė prekybos sritis, kurioje dalyvavo 21285 įmonės, ir tai tik 8 proc. nusileido paslaugų sferoje dirbančių įmonių skaičiui. Viena iš sparčiausiai augančių ūkio sričių buvo statybos verslai, ir 2005 m. įvairių statinių statyba užsiėmė 3265 įmonės. (žr. 2 pav.)

Šaltinis: Statistikos departamentas

2 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2005 01 01 m. tūkst.

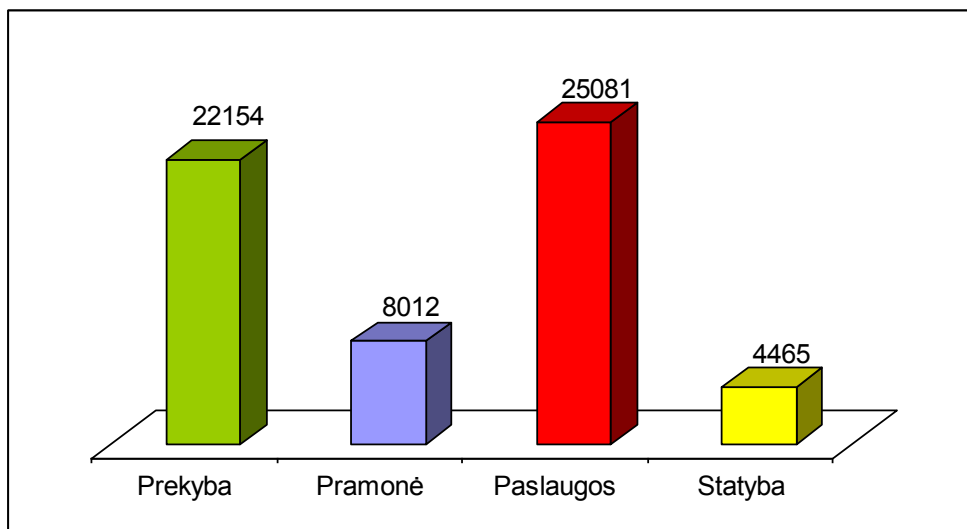
Lyginant 2006 metus, su praėjusiais metais pastebime, kad padaugėjo tik prekyboje ir statybose kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių, pramonėje ir paslaugose skaičius sumažėjo atitinkamai 1 proc. ir 0,7 proc. (žr. 2 pav. ir 3 pav.)

Šaltinis: Statistikos departamentas

3 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2006 01 01 m. tūkst.

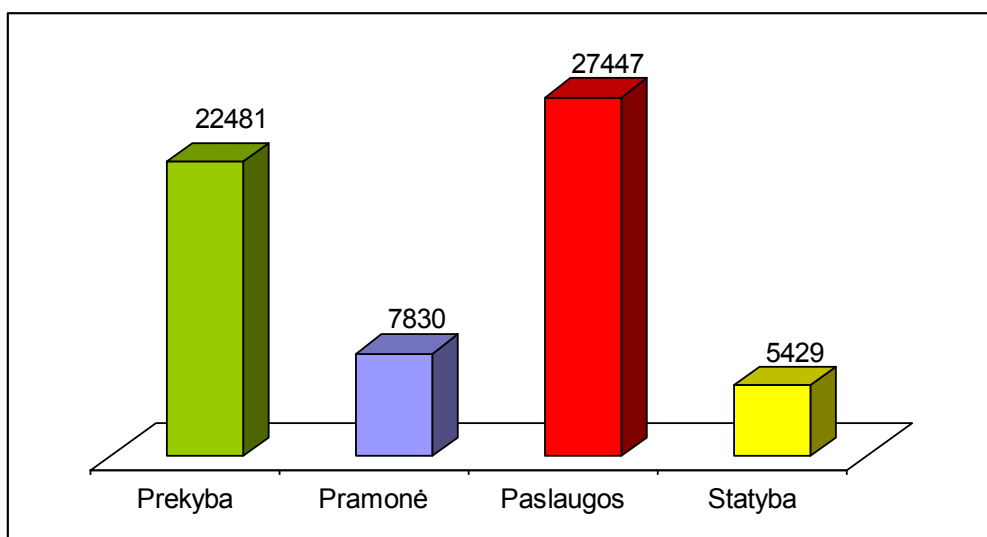
2007 m. kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių teikiančių paslaugas skaičius išaugo beveik 8,5 proc., prekybos įmonių augimas siekė – 2,3 proc., statybos įmonių – 16,1 proc., tačiau pramonės (gamybos) veikla užsiiminėjančių įmonių skaičius ir toliau mažėjo, lyginat su 2006 m. jų Lietuvoje veikė 1 proc. mažiau. (žr. 3 pav. ir 4 pav.)

Šaltinis: Statistikos departamentas

4 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2007 01 01 m. tūkst.

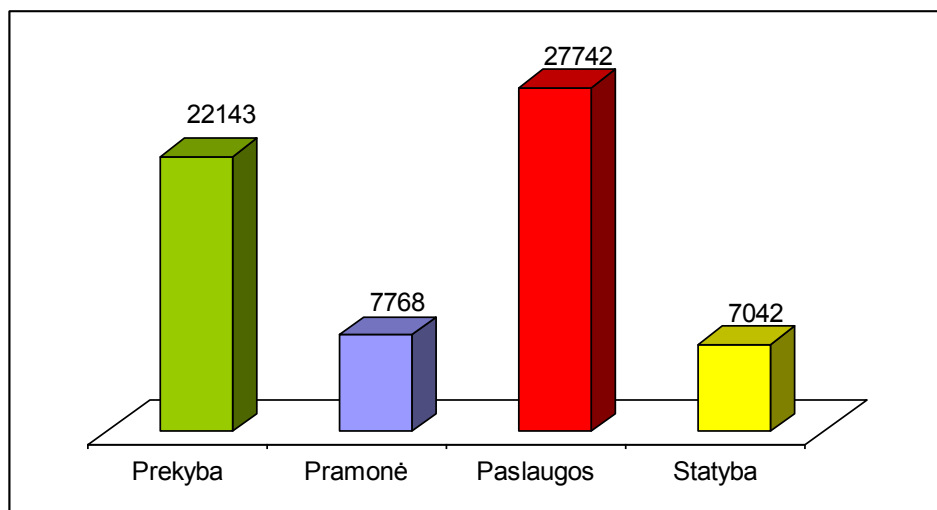
2008 m. kaip ir ankstesniaisiais metais: prekybos, paslaugų ir statybos sferoje kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių skaičius tik didėjo, bet kaip ir nuo 2005 m. pramonės srityje palaipsniui įmonių skaičius kito, mažėjimo kryptimi. (žr. 5 pav.)

Šaltinis: Statistikos departamentas

5 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2008 01 01 m. tūkst.

2009 m. sausio 1 dieną, pagal statistikos departamento pateiktus duomenis, Lietuvoje veikė mažiau prekyba užsiimančių kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių nei prieš tai buvusiais metais, statybos įmonių skaičius daugiausiai per analizuojamus metus išaugo net 23 proc. (žr. 6 pav.)

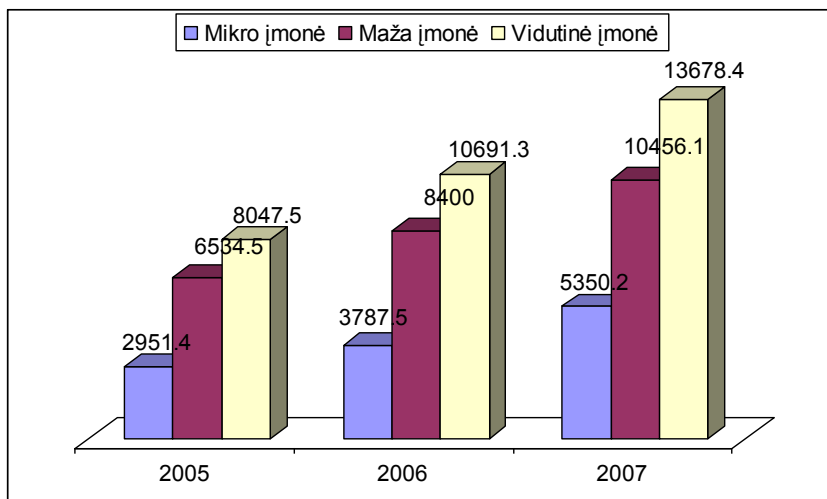

Šaltinis: Statistikos departamentas

6 pav. Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 01 01 m. tūkst.

Viena iš pagrindinių kaimiškuose Lietuvos regionuose esančių įmonių našumą nustatančių rodiklių yra sukuriama pridėtinė vertė. Kiekvienos įmonės sukuriama pridėtinė vertė kasmet tik didėjo, didžiausią pridėtinės vertės dalį sukuria vidutinės įmonės, kuriose dirba iki 250 darbuotojų, nors mikro

įmonių kaimiškuose Lietuvos regionuose daugiausiai tačiau jų sukuriama pridėtinė vertė yra mažiausia žvelgiant visų smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu. (žr. 7 pav.)

Šaltinis: Statistikos departamentas

7 pav. Pridėtinė vertė gamybos kaštais, sukurta šalyje pagal įmonių dydžius kaimiškuose Lietuvos regionuose 2005 – 2007 m., mln. Lt

Išanalizavus 2005 – 2009 metų duomenis, galima pateikti apibendrintas išvadas:

1. Per analizuojamus metus pramonės sektoriuje kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių skaičius sumažėjo 5 proc. Tai buvo vienintelė ūkio sritis kurioje įmonių skaičius palaipsniui tik mažėjo

2. Statybos sektoriuje dirbančių įmonių skaičius, iš visų ūkio sferų, augo sparčiausiai, nuo 2005 iki 2009 metų kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių skaičiaus pokytis siekė 53,6 proc.

3. Visų įmonių sukuriama pridėtinė vertė nuo 2005 iki 2007 metų didėjo, nors kaimiškuose Lietuvos regionuose daugiausiai įsikūrusių mikro įmonių, tačiau jos sukuria tik mažiausią šios vertės dalį, o didžiausią vertės dalį sukuria vidutinės įmonės.

4. Vienių sektorių staigų kilimą galėjo lemti stiprūs rinkos pokyčiai, kaip pavyzdžiui statybos sektoriaus augimą įtakojo vis didėjanti nekilnojamojo turto paklausa. Kitų sektorių augimui įtakos turėjo valstybinės paramos gavimas, bankų kreditų lengvatinis išdavimas ir t.t.

1.4. Smulkaus ir vidutinio verslo sektoriaus kaimiškuose Lietuvos regionuose plėtros aktualijos ir problemos

Daugelis verslų susiduria su problemomis, tačiau jos skaudžiau įtakoja smulkųjų ir vidutinių verslų, nei dideles organizacijas. Atlikta pakankamai daug tyrimų ir parašyta nemažai mokslinių darbų

nagrinėjančių pagrindinius barjerus su kuriais susiduria SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose ir kurie stabdo šių įmonių plėtrą. Problemų yra daug, tačiau vienos yra pagrindinės ir kurių sprendimui reikia skirti ypatingai daug dėmesio ir pastangų, kitos yra ne tokios svarbios ir ne taip stipriai įtakoja SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose.

Autoriai Raimondas Banys, Vytautas Rudminaitis, Vilius Grybėnas SVV problemas suskirstė pagal North 'o organizacinių veiksnių klasifikaciją. Veiksniai, kurie yra tiesiogiai susiję su valdžios politika ir jos veikla, tokia kaip rašytiniai įstatymai ir įstatymų pakeitimai priskiriami prie formalių kliūčių. Neformalios kliūtys susijusios su socialine elgsena, kuri yra stipriai veikiama buvusios Sovietų sąjungos mentaliteto ir papročio „tvarkyti reikalus“. Dauguma šių veiksnių yra susiję su skirtingu korupcijos lygiu, poveikio darymu ir nusikalstama veikla. [5]

Autoriai North 'o veiksnių klasifikaciją papildė dar dviem veiksnių kategorijom – aplinkos veiksniais ir įgūdžiais. Dauguma aplinkos veiksnių yra susiję su valstybės politika, bet daug bendriau atspindi didžiulį poveikį pereinamajai politikai, kuri iš pagrindų pakeitė visą „žaidimo lauką“ verslo veikloje. Pereinamasis laikotarpis taip pat iškėlė aukštus reikalavimus SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių savininkų asmeniniams sugebėjimams ir pagrinde galima atkreipti dėmesį į tokius 2 pagrindinius veiksnius: darbo jėgos įgūdžiai ir darbo jėgos išsilavinimas. Be šių dviejų veiksnių buvo išskirti trys formalūs ir vienas neformalus veiksnys darantys žymią įtaką SVV plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose. Formalūs veiksniai: mokesčių tarifai, reguliavimo politikos neapibrėžtumas, mokesčių administravimas, neformalus veiksnys: antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla. Visi veiksniai pagal svarbą, nuo svarbiausio iki ne tokio svarbaus pateikti 2 lentelėje. [5]

2 lentelė

Veiksniai įtakoiantys MVĮ (ar SVV) plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose

	Neformalūs veiksniai
1.	Antikonkurenciniai veiksniai ir šešėlinė veikla
2.	Korupcija
3.	Nusikalstamumas, vagystės ir tvarkos pažeidimai
	Aplinkos veiksniai
1.	Finansinių išteklių prieinamumas
2.	Finansinių išteklių kaina
3.	Makroekonomikos nebuvimas
4.	Teismų sistema/ginčų sprendimas
5.	Galimybė įsigyti/naudoti žemę

6.	Elektra
7.	Transportas
8.	Telekomunikacijos
	Igūdžiai
1.	Darbo jėgos igūdžiai
2.	Darbo jėgos išsilavinimas

Šaltinis: Banys R., Rudminaitis V., Grybėnas V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje.

Šio mokslinio straipsnio autoriai neišskyrė vienos pagrindinės problemos, jų manymu, visos problemos itin svarbios SVV plėtrai, tačiau dvi paskutinės išskirtos problemos, galima teigti, kad yra svarbiausios, tai darbo jėgos igūdžiai ir išsilavinimas, kitaip galima būtų apibrėžti kaip intelektualinio kapitalo stoka.

Antanas Kličius, moksliniame darbe „Verslo raida: vingiai ir problemos“ teigia, kad daugelis verslininkų kaimiškuose Lietuvos regionuose, ypač smulkaus verslo ir pradedančiųjų, susiduria ne tik su finansinių išteklių stokos problema, jis nurodo, kad daugelis problemų atsiranda ir dėl kitokių aplinkybių ir kliūčių. Verslo plėtros kliūtys pateiktos 3 lentelėje

3 lentelė

Verslo plėtros kliūtys

	Kliūtys
1.	Nepalanki mokesčių sistema
2.	Didelė rizika
3.	Sunkumai apsirūpinant gamybos priemonėmis
4.	Žinių, patyrimo stoka
5.	Sunku gauti banko kreditą

Šaltinis: Kličius A. Verslo raida: vingiai ir problemos. Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas. 2001 m.

Autorius įvardina, kad svarbiausia problema yra nepalanki mokesčių sistema, kuri dažnai gerokai riboja ne tik verslininkų pajamas, bet ir tolesnę SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose. Be to į problemų ratą yra pridedama ir nusikalstamumo augimas, komercinė ir kitokia rizika. Įdomu tai, kad kiekvienas autorius skirtingai apibrėžia žinių stoką, kuriant, valdant ir plėtojant verslą, tačiau prasmė išlieka ta pati, tik kiekvienas autorius tam pačiam veikiniui suteikia skirtingą svarbos laipsnį.

[15]

V. Gronsko teigimu „kokios svarbios bebūtų verslininko įgimtos savybės, pačios savaime jos neužtikrina verslinės kūrybos sėkmės. Galima sakyti, jos yra tik dirva verslinei kūrybai, kurios derlius priklauso nuo kitų sąlygų bei jų sąveikos. Viena tų sąlygų – verslininko išsilavinimas ir specialios žinios. Jos plečia verslininko akiratį, tarsi pateikia jam didesnių galimybių „sąrašą“, taigi kartu plečia ir jo laisvo pasirinkimo rinkoje ribas, stiprina jo konkurencinį pajėgumą, padeda realizuoti kitus ekonominius verslo principus. Priešingai, specialių žinių, aprėpiančių visą verslinės kūrybos sferą, stoka kausto verslinę išradybą, riboja verslininko pasirinkimą bei galimą naudą“. [9]

Rutkauskas ir Krutkienė teigia, kad pagrindinius barjerus verslininkams sudaro administracinių naujų įmonių steigimo procedūrų sudėtingumas, pradinio kapitalo, vadybos bei finansinių gebėjimų stoka, rinkodaros bei eksporto įgūdžių ir informacijos trūkumas. Taip pat atkreipia dėmesį, jog SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose augimą silpnina ir Lietuvos vidaus rinkos dydis bei ribotos plėtros galimybės, taip pat mažas technologinis įmonių pajėgumas, finansavimo prieinamumo problema, sudėtingi administraciniai reikalavimai ir su jais susijusios sąnaudos, sunkumai apsirūpinant reikiamos kvalifikacijos darbuotojais. Taip pat pirmieji iškelia tokia problemą, kaip darbo rinkos nelankstumas, kadangi visi kiti nagrinėti autoriai į šią problemą neatsižvelgė. [23]

Rutkauskas ir Krutkienė pataria atsižvelgti į mokesčių sistemos nepalankumą SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose atžvilgiu, taip pat teisinės aplinkos reguliavimą, finansavimo galimybes, informacijos stoką SVV veiklą ir nevienodą SVV išsivystymo lygį skirtinguose Lietuvos regionuose. Kadangi tinkama teisinė aplinka sukuria palankias plėtrai sąlygas, teisinių aktų aiškumas yra efektyvios plėtros prielaida. Autorių teigimu Lietuvoje būtina tobulinti SVV teisinę aplinką, tai yra supaprastinti įmonių steigimo procedūrą, kadangi ne visuomet verslą reglamentuojantys teisės aktai yra derinami su asocijuotomis verslo struktūromis. Dar viena verslo plėtros kliūtis – kapitalo ir apyvartinių lėšų stoka. Valstybės pareiga – suteikti smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kuri turi pasireikšti per valstybės užsakymų portfelius, skirtus specialiai SVV, specialius projektus, kreditų lengvatas. Autoriai pabrėžia, kad itin svarbu tai, kad valstybės teikiama finansinė parama smulkioms ir vidutinėms įmonėms veikiančioms kaimiškuose Lietuvos regionuose būtų gerai organizuota, numatytos priemonės, kurios būtų pagrįstos bei laiku įgyvendinamos. Taip pat, norint pasiekti geriausio rezultato, būtina užtikrinti valstybės paramos skaidrumą bei nuolat vykdyti paramos teikimo kontrolę. Verslo sėkmę įtakoja informacijos prieinamumas ir jos pakankamumas, taip pat teikiamų konsultacijų ir mokymo paslaugų kokybiškumas, tačiau atokesniuose Lietuvos kaimiškuose regionuose vis dar susiduriama su problema gaunant kvalifikuotą informaciją, pastebimas pakankamai žemas verslininkų kompiuterinis raštingumas

bei atsilikimas informacinių technologijų srityje. Į šiuos atsilikimus turėtų atsižvelgti valstybė, kuri turėtų teikti organizacinę ir finansinę paramą, kurti vis naujus verslo centrus ir inkubatorius. [23]

L. Užienė teigia, kad pagrindinė smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problema kaimiškuose Lietuvos regionuose yra intelektualio kapitalo stoka. Iš to išskyla išvada, kad visos kitos išskylančios problemos yra tik pasekmė.

Autorės teigimu informacijos apie intelektualio kapitalo stoką sukelia tokius padarinius: [28]

- Spekuliacijos nepublikuota informacija apie intelektinių išteklių būklę;
- Išaugantys įmonių kapitalo kaštai (pasekmė ypač aktuali jaunoms žinių organizacijoms);
- Manipuliacijos tradicinės finansų apskaitos duomenimis (skirtingi investicijų į nematerialius išteklius apskaitymo būdai skirtingai įtakoja pelno maržą ir mokamus mokesčius);
- Finansinių rodiklių įtakos investuotojų sprendimams mažėjimas;
- Informacijos valdymo sprendimams stoka.

Autorės išvardintuose padariniuose atsispindi mokesčių sistemos problema, finansinių išteklių stoka, informacijos trūkumo problema ir kitos svarbios problemos, kurios buvo iškeltos kaip pagrindinės kitų autorių darbuose.

L. Užienė intelektualinį kapitalą ji suskirstė į tris stambias dalis, kurias sudarė:

1. Žmonių (žmogiškasis) kapitalas,
2. Struktūrinis kapitalas,
3. Ryšių kapitalas.

Žmogiškasis kapitalas apibrėžiamas, kaip strategiškai svarbios dirbančiųjų žinios, įgūdžiai, kompetencijos, individualios ir grupinės savybės bei patirtis, pasitelkiami organizacijos vertės kūrimo procese. Žmogiškasis kapitalas skirstomas į individualią kompetenciją ir kolektyvinę. [28]

Individualią kompetenciją, autorės nuomone, sudaro:

- Individualios žinios,
- Individuali profesinė patirtis,
- Motyvacija,
- Asmeninės savybės,
- Požiūriai ir vertybės,
- Įgūdžiai ir sugebėjimai.

Kolektyvinę kompetenciją susideda iš:

- Komandos savybių,
- Kolektyvinių žinių,

- Kolektyvinių profesinių patirčių,
- Kolektyvinių įgūdžių ir sugebėjimų,
- Persidengiančių savybių.

Individualią kompetenciją pagrinde sudaro žinios, kurios yra gaunamos mokymosi įstaigose ir darbo vietoje. Tačiau kaip matome, autorės nuomone tai pakankamai svarbu, bet svarbu ir pačio žmogaus asmeninės savybės, požiūris, jo puoselėjamos vertybės, kurias įmonė gali sustiprinti tinkamai motyvuodama darbuotojus.

Analizuojant kolektyvinę kompetenciją matome, kad čia pagrindą sudaro kiekvieno žmogaus indelis į darbą grupėje, kai yra svarbiausia ne kiekvieno žmogaus atskiras darbas, o viso kolektyvo pasiekti rezultatai, kurie priklauso nuo kolektyvinių žinių, patirčių, įgūdžių, savybių ir t.t.

Antrąją, didžiąją intelektualio kapitalo dalį sudaro struktūrinis kapitalas, kuris apibrėžiamas kaip vidinės organizacijos aplinka, jos sistemos, mechanizmai, procesai ir procedūros, įgalinantys kurti pridėtinę vertę ir padedantys pasiekti bendrų rezultatų. Struktūrinis kapitalas skirstomas į:

- Organizacinį kapitalą, kurį sudaro: veiklos kultūra, filosofija, vadovavimo stilius, organizacinė struktūra, žinių sklaida, informacijos srautų valdymas.
- Inovacijų kapitalą, kuris susideda iš: žinių vystymo būdų ir procesų, R&D veiklos, naujų produktų komercializacijos, naujų koncepcijų ir inovacijų diegimo.
- Procesų kapitalą įtakoja: tiekimo, gamybos ir pardavimų efektyvumas bei technologijų, metodų ir sistemų įsisavinimas.
- Intelektinę nuosavybę sudaro: pramoninė nuosavybė ir autorinės teisės.

Paskutinę intelektualio kapitalo dalį sudaro ryšių kapitalas. Ryšių kapitalas – tai organizacijai naudingi ryšiai su išoriniais rinkos dalyviais, užtikrinantys nenutrūkstamą veiklos procesą ir produkcijos realizavimą. Ryšių kapitalą autorė skirsto į:

- Ryšius su vartotojais (rinkų išlaikymas ir plėtra, vartotojų lojalumas, pasitenkinimas),
- Ryšius su partneriais (sutartys su tiekėjais, distributoriais, bendradarbiavimas tinkluose, priklausymas asociacijoms),
- Ryšius su investuotojais (informacinis aprūpinimas, atvirumas),
- Ryšius su visuomene (produkto ir organizacijos įvaizdis, aplinkai draugiška veikla, paramos ir labdaros akcijos, švietimas),
- Ryšius su kontrolės institucijomis.

L. Užienė nurodė aštuonias interesų grupes, kurioms labai svarbi patikima informacija apie intelektualinį kapitalą: [28]

1. Darbuotojai (organizacijos potencialas augti, socialinės garantijos, poreikių tenkinimas, karjeros galimybės),
2. Vadovai, akcininkai, direktorių valdyba (valdymo svertų poreikis, vidaus auditas, kapitalo pritraukimas, kapitalo kaštų mažinimas, potencialų tinklo partnerių ir darbuotojų pritraukimas, prestižo formavimas),
3. Vartotojai (produkto kokybė, ilgalaikis bendradarbiavimas),
4. Tinklo partneriai (kokybiškas, operatyvus darbas, technologijų įsisavinimas, ilgalaikis bendradarbiavimas),
5. Žiniasklaida (vaidmuo socialiniame gyvenime, ekologinis poveikis aplinkai),
6. Investuotojai ir finansų institucijos (informacija sprendimų priėmimui, stabilus kapitalo rinkų darbas, skolinimo rizika),
7. Kontrolės institucijos (įmonių veiklos, mokesčių kontrolė),
8. Vyriausybė (ekonominės politikos formavimas, biudžeto kontrolė, makroekonominių rodiklių ir procesų kontrolė, regioninių bei nacionalinių valdymo sprendimų priėmimas).

Visos šios išvardintos grupės įtakoja įmonės veiklą, nuo jų priklauso ar įmonės užsibrėžti tikslai bus sėkmingai pasiekti ar ne. Vienų grupių veiklą, tokių kaip pvz.: darbuotojai, įmonė gali įtakoti ir valdyti, kitų grupių veiklai įmonė valdymo galios neturi ir privalo tiesiog prie jų prisitaikyti.

A. Svetikas teigia, kad verslo aplinka kaimiškuose Lietuvos regionuose nėra labai palanki, kadangi: [44]

- Nėra kaupiama ir sisteminama informacija apie problemas su kuriomis susiduria SVV ir yra neaiškios nedidelių įmonių reikmės;
- Lietuvoje ekonominės reformos pradžioje SVV plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose buvo skiriama per mažai dėmesio, ir valdininkams, kurie sprendė šio sektoriaus problemas, dažnai trūko kompetencijos kaip geriau tas problemas išspręsti (tai natūralu, kuriant kokybiškai naują ūkio sistemą);
- Asmenys, kurie ėmėsi verslo neturėjo tiek reikiamo patyrimo, tinkamų sąlygų, pakankamai lėšų ir patikimos informacijos;
- Vykstant privatizacijos procesui daug kas įsigijo nekilnojamojo turto, bet tinkamai jį valdyti dažnai buvo per daug sudėtinga;
- Daugeliui verslininkų trūksta šio darbo patirties, žinių, kol kas sudėtinga kelti įmonių vadovaujančių darbuotojų ir personalo kvalifikaciją;

- Didesnių įmonių restruktūrizacijos procesas, kuris suteiktų papildomą impulsą naujam verslui, dar tebėra ankstyvojoje stadijoje.

Autorius teigia, kad pagerinus verslo plėtros sąlygas kaimiškuose Lietuvos regionuose ir suformavus teigiamą visuomenės požiūrį į sąžiningą verslą SVV reikšmė Lietuvos ekonomikoje turėtų padidėti. Tačiau be materialinės – techninės bazės, verslo sėkmė labai priklauso nuo darbuotojų, jų kvalifikacijos, požiūrio į darbą. Tinkamo kolektyvo subūrimas nėra lengvas uždavinys. Taip pat svarbu rinkos ekonomikos sąlygomis sudaryti prekybos ir sąžiningos konkurencijos sąlygas. Ekonominiai sprendimai gali būti koordinuojami, kai kiekvienas rinkos dalyvis daro tai, kas jam naudingiausia.

Norint užmegzti komercinius ryšius su užsieniu svarbu ne tik įmonės tipas, bet ir jos dydis, verslininko patirtis, gebėjimas bendrauti, jo veiklos trukmė, vieta (miestas, rajonas), susisiekimas su įmone. Verslininkams dažnai trūksta išsamios informacijos apie užsienio rinkas, todėl jiems iškyla problemų dėl reklamos pateikimo apie savo produkciją, dalyvavimo užsienio parodose. Šiandien verslininkams kyla ne tik anksčiau išvardintos problemos, bet ir tokios, kaip produkcijos realizavimo problema – jiems sunku prisitaikyti prie konkrečių rinkos reikalavimų arba prasiskverbti į užpildytą rinką. Žinoma, tam būtina atlikti specialius rinkos tyrimus, palaikyti ryšius su užsienio partneriais, tam taip pat reikia specialių žinių bagažo. [27]

Plėtojant verslą kaimiškuose Lietuvos regionuose naudinga pasitelkti konsultantus, taip gaunama patikimesnė informacija, sumažėja rizika, priimant konkretų sprendimą, kuriant norimą veiklos modelį. Konsultantų paslaugomis dažniau naudojasi akcinės bendrovės ir didesnės įmonės, o individualių mažų įmonių galimybės šioje srityje yra gana ribotos. [27]

Pramonės ir paslaugų įmonės turėtų labiau specializuotis ir orientuotis į kokybiško produkto gamybą, kokybišką paslaugų teikimą. Tam reikėtų:

- naudoti vietines žaliavas ir kitus išteklius, pritraukti šalies ir užsienio kapitalą diegti naujas technologijas, gaminti naujus gaminius;
- kooperuoti pramonės, paslaugų įmonių ir vartotojų lėšas naujai įrangai įsigyti ir tobulesnėms technologijoms diegti, siekti, kad gaminiai ir paslaugos galėtų konkuruoti rinkoje.

Taigi galima teigti, kad rinkos ekonomikoje labai svarbu kooperuotis – ne tik didelėms ir mažoms, bet ir vienodas galimybes turinčioms įmonėms [27]

Kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančios įmonės, ypač mažos ir vidutinės, pakankamai dažnai susiduria su gamybos organizavimo sunkumais, kurie turi tiesioginės įtakos jų veiklos rezultatams. Kadangi mažos ir vidutinės įmonės nepajėgia išlaikyti pagalbinių tarnybų (remonto,

transporto ir kt.), todėl nukenčia pagrindinė gamyba: dėl laiku neatlikto darbo, įrankių ir įrangos trūkumo nenaudojami stovi technologiniai įrenginiai.

Autorius teigia, kad daugelis kalba apie finansinės paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui būtinybę – mokesčių mažinimą, dotacijas ir pan., tačiau praktika rodo, kad apsiriboti šiomis priemonėmis nereikėtų, nes jos ne visada yra veiksmingos ir įmanomos. Rinkos sąlygomis kiekvienas verslą turintis asmuo turi rūpintis savo veiklos rezultatais, nes tik taip įmanoma ekonominė pažanga. [27]

R. S. Žukauskas teigia, kad SVV subjektai kaimiškuose Lietuvos regionuose nepakankamai remiasi mokslo laimėjimais ir tai trukdo įmonių plėtrai bei mažina jų konkurencingumą. Todėl siūlo SVV sektoriuje sukurti institucinę infrastruktūrą, kuri skatintų inovacijų plėtrą, technologijų perdavimą, inovacinių verslo struktūrų steigimą; parengtų ir įgyvendintų priemones, skatinančias SVV įmonių, mokslo įstaigų ir aukštųjų mokyklų bendradarbiavimą technologijų perdavimo ir inovacijų diegimo srityse; sukurtų finansinės paramos mechanizmus technologijoms perduoti, inovacijoms diegti, moksliniams tyrimams ir technologinės plėtros darbams atlikti; išplėtotų garantinius mechanizmus, skatinančius bankų aktyvumą finansuojant inovacinius projektus; parengtų specialią SVV darbuotojų kvalifikacijos kėlimo programą inovacijų vadybos, marketingo ir intelektualinės veiklos vadybos klausimais; plėstų tarptautinį bendradarbiavimą technologijų perdavimo ir inovacijų srityse. [31]

Siekiant stabilios SVV įmonių plėtros kaimiškuose Lietuvos regionuose, autorius pataria, skatinti smulkių įmonių bendradarbiavimą su stambiomis įmonėmis.

Autoriaus nuomone, kad valstybės SVV plėtros politika kaimiškuose Lietuvos regionuose deramai bus įgyvendinta tik tuo atveju, kai ją formuos ir įgyvendins ne tik valstybės įstaigos, bet ir patys verslininkai bei jų organizacijos. Svarbu aiškiai apibrėžti vykdytojus ir jų funkcijas, įvardinti kiekvienos užduoties konkrečius darbus, jų atlikimo terminus, atsakingus asmenis ir koordinuojančias institucijas, suteikti reikiamą finansinę ir nefinansinę paramą, griežtai kontroliuojant strateginių krypčių vykdymą, tik tokiu atveju įmanoma užtikrinti reikiamą SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose. [31]

A. Staponkienė teigia, kad šiuo metu Lietuvai pajutus pasaulinės ekonominės ir finansinės krizės rezultatus, naujamam seimui ir vyriausybei reikia sukurti ir vadovautis labai apgalvota, racionalia taupymo, taip pat efektyvia naujų verslo iniciatyvų skatinimo programa. Kadangi valstybė be smulkaus ir vidutinio verslo neturi ateities, tokiu atveju ji privalo rūpintis ir kurti verslo inkubatorius pradedantiesiems verslininkams, padėti ir mokyti žmones verslumo pagrindų, išmokyti kaip valdyti verslo riziką, kuri verslo pasaulyje yra neišvengiama. Naujos kaimiškuose Lietuvos regionuose

pradėjusios veikti įmonės turėtų įgauti kokybinį faktorių, orientuotis į aukštasias ir vidutines technologijas, turėtų būti kuriamos kompetencijos, žinių ir technologijų faktorių, o ne vien tik paramos ar kapitalo pagrindu. [50]

Ekonominės krizės laikotarpiu mažės ir taip jau nedidelė valstybės parama verslui, tačiau ir čia A. Staponkienė siūlo išeitį teigdama, kad būtina skatinti viešos ir privačios partnerystės projektų plėtrą, sunkiais valstybės biudžeto laikais privatų kapitalą būtina įtraukti į viešų poreikių tenkinimą, o smunkant ekonomikai ir mažėjant perspektyvinių investicijų galimybėms valstybė turi sukurti papildomas investicines nišas skatinant šių sektorių bendradarbiavimą.

Kaip pagrindinę SVV problemą, A. Staponkienė nurodo visuomenės verslumo stygių, o tą inicijuoja atskirų žmonių nesugebėjimas ir nenoras imtis privataus verslo dėl žinių ir supratimo apie privatų verslą trūkumo. „Kita vertus, daugelis žmonių galvoja, kad pagrindinis faktorius steigiant naują įmonę yra kapitalas. Pažvelgus priešingai: jeigu tavo verslo idėjai trūksta tik pinigų, tai arba verslo idėja nėra pakankamai gera, arba tiesiog trūksta noro ją įgyvendinti.“ Iš to išeina, kad autorė nesutinka, jog kapitalo išteklių trūkumas yra didelė kliūtis plėtojant smulkų ir vidutinį verslą kaimiškuose Lietuvos regionuose. Tačiau ji sutinka su kitų autorių nuomone, kurie teigė, kad seimas privalo inicijuoti įstatymų pataisas, lengvinančias smulkiojo ir vidutinio verslo kūrimąsi ir plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose, kadangi krizės laikotarpiu būtina atverti kuo palankesnes ir platesnes galimybes privačiai iniciatyvai, o ne ją stabdyti. [50]

G. Pauliukevičius, mokslo ir technologijų parko direktorius, nurodė aštuonias kliūtis stabdančias SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose, tai: [21]

- Neaukštas verslumo lygis;
- Nepalanki mokesčių sistema;
- Neaukštas bendradarbiavimo lygis tarp ūkio subjektų;
- Sudėtingos administracinės procedūros;
- Specialistų, “protų” nutekėjimas;
- Finansinės problemos;
- Žinių trūkumas;
- Rizikos kapitalo fondų stoka.

Kaip matome pirmąją vieną užėmė taip pat mažas verslumo lygis, ir tai parėmė paskutiniųjų dviejų specialistų nuomones, antroji vieta teko nepalankiai mokesčių sistemai, kurias nurodė ankstesnieji aptarti autoriai. Įdomu, kad G. Pauliukevičius pirmasis nurodė, kaip vieną iš problemų, tai jog daugelis gerų specialistų ieškodami geresnių gyvenimo sąlygų išvyksta į užsienio šalis, ir nemaža

dalį iš jų kuria verslą už Lietuvos ribų. Jis atskyrė mažo verslumo problemą nuo žinių stokos, manydamas, jog verslumo lygį kaimiškuose Lietuvos regionuose įtakoja ne tik verslininkų žinios.

Autoriai, R. Jasinavičius, Š. Broga, A. Vasiliauskas ir T. Kalesnykas, remiantis LVDK atliktu tyrimu teigė, kad ne biurokratija, korupcija, nestabilūs ir prieštaringi Lietuvos įstatymai, administracinė našta, darbo jėgos trūkumas, ir ne pernelyg didelės nekilnojamojo turto kainos ar nuožmi konkurencija sukelia didžiausias problemas smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose. Autorių nuomone šaknis SVV plėtros kaimiškuose Lietuvos regionuose apribojimas yra tai, jog visuomenė nejaučia SVV įtakos jos gyvenimo kokybės didėjimui. Ši kliūtis verslui sukelia visas kitas išskylančias problemas, todėl jos faktiškai yra tik pirmosios pasekmės, neišvengiamos pagrindinės problemos išvestinė. Vienas iš argumentų paaiškinančių pagrindinę problemą, ta, kad gyventojų ekonominis išsilavinimas nėra pakankamas, kad daugelis mažas pajamas gaunančių suvoktų, jog visi šalies pinigai, kuriais mokami atlyginimai, pensijos, pašalpos ir stipendijos, yra paimti iš kažkieno darbu sukurtos pridėtinės vertės. Ši pridėtinė vertė yra tas šaltinis, kurio pagalba mokami mokesčiai, naudojamas biudžetams, socialiniams fondams, atlyginimams ir darbo vietoms išlaikyti ir vystyti, investicinei gražai investuotojams sumokėti. [12]

Siekiant, kad gyventojai pajustų SVV plėtros teikiamą naudą, privalu visuomenei atskleisti tiesioginę jų gaunamų pajamų priklausomybę nuo visuotinai sukuriamos pridėtinės vertės. Kad tą pasiekti, reikėtų sukurti SVV sukuriamos pridėtinės vertės skaičiavimo, stebėjimo, viešinimo bei skatinimo sistemą, tam kad būtų galima pamatuoti, kiek pridėtinės vertės kuria atskiros SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančios įmonės, regionai ar miestai. [12]

Autoriai teigia, kad „ypač svarbu stebėti, kaip ir kur ši sukuriama pridėtinė vertė yra paskirstoma. Mat jei pridėtinės vertės skirstymo sistema teisinga ir socialiai atsakinga, tai kiekvienas gyventojas galės matyti ir jausti, kad pagerėjus SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose veiklos rezultatams gerės ir jo asmeninis gyvenimas, didės uždarbis ar socialinės išmokos“. Situaciją reikia pakeisti taip, kad visa visuomenė, įskaitant ir valstybės tarnautojus, turi būti suinteresuota verslo plėtra ir geresnėmis sąlygomis kaimiškuose Lietuvos regionuose, kadangi tai būtina sąlyga pridėtinės vertės didinimui, o kartu visuomenės narių gyvenimo kokybės gerėjimui. [12]

Autoriai mano, jog sutelkę dėmesį į šį šakninį apribojimą, bus galima išspręsti ir tokias problemas kaip didelė administracinė našta, darbuotojų trūkumas, korupcija ir kt. „ Jei tarnautojų veiklą matuosime ne ataskaitų skaičiumi ar jų pildymo valandomis, bet verslo sukuriamos pridėtinės vertės rodikliu – galėsime realiai įvertinti administracinės naštos poveikį SVV. Darbuotojų trūkumas, taip pat nebūtų toks dramatiškas, jei mūsų verslas standartizuotų savo procesus ir mažintų kasdieninės

veiklos priklausomybę nuo darbuotojų „geros valios“. Tai būtų kur kas lengviau padaryti susitelkus atitinkamą paramą ir lėšas, žinoma jei valdžia būtų realiai suinteresuota verslo pridėtinės vertės augimu. Jei visos valdžios institucijos būtų vertinamos pagal jų įtakos zonoje esančių SVV veiklos efektyvumo bei sukuriamos pridėtinės vertės rezultatus, gerokai sumažėtų korupcijos mastai“. [12]

Apibendrinant visų nagrinėtų autorių nuomones galima daryti tokias išvadas:

1. Ne maža dalis mokslinių darbų autorių pastebėjo, nagrinėjo ir išskyrė labai akivaizdžias problemas, tokias kaip pvz.: mokesčių tarifai, administracinė našta, nepalanki įstatyminė politika, verslo rizika ir t.t. Tik šių problemų vietą, pagal svarbą, kiekvienas autorius nustatė skirtingai.

2. Nedaugelis autorių ieškojo ir nagrinėjo pagrindinės problemos, kurios pagrindu atsiranda šalutinės kliūtis plėtojant SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose. Tokie autoriai, kaip V. Gronskis, A. Svetikas, L. Užienė įvardijo, kad pagrindinė ir vienintelė tokio masto problema, kuri trukdo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, tai – verslininkų išsilavinimo ir įgūdžių stoka. Jų nuomone, šią problemą sprendžiant reikia valstybės įsikišimo, nes ir toliau nesiimant jokių radikalių priemonių, norinčių kurti ar plėsti savo verslą kaimiškuose Lietuvos regionuose atsiras vis mažiau.

3. A. Staponkienė, S. Stumbrienė, G. Pauliukevičius įvardijo, kad pagrindinė problema yra neaukštas verslumo lygis šalyje, kuris atsiranda dėl kuriančiųjų verslą žinių ir įgūdžių trūkumo.

4. R. S. Žukausko teigimu, pagrindinė problema, kurios dėka silpnėja SVV plėtra kaimiškuose Lietuvos regionuose yra nepakankamas rėmimasis mokslo laimėjimais.

5. Vieninteliai mokslinio darbo autoriai, R. Jasinavičius, Š. Broga, A. Vasiliauskas ir T. Kalesnykas, remiantis LVDK atliktu tyrimu, ieškojo esminės problemos, kuriai esant stabdoma SVV plėtra kaimiškuose Lietuvos regionuose ir mažiau asmenų imasi kurti savo verslą. Jų nuomone, problemą sudaro visuomenės požiūris į verslą. Visuomenė turėtų suprasti, jog šalies ekonomikos būklė yra visiškai priklausoma nuo smulkaus ir vidutinio verslo plėtos ir naujų verslų kūrimosi masto. Norint teigiama linkme pakeisti visuomenės nuomonę, būtina sukurti SVV pridėtinės vertės skaičiavimo, stebėjimo, viešinimo bei skatinimo sistemą.

6. Ne vienas iš autorių patarė, kad smulkus ir vidutinis verslas kaimiškuose Lietuvos regionuose susidurtų su mažesnėmis problemomis, jei kooperuotųsi arba glaudžiai bendradarbiautų su stambiaisiais verslininkais, tačiau tai būtų ne SVV problemų sprendimas, o bėgimas nuo jų.

Nenuostabu, kad vieningos nuomonės nagrinėtų autorių tarpe nėra, tačiau įdomu tai, jog trejus metus iš eilės skirtingų institucijų atliktų tyrimų rezultatai iš esmės skiriasi. Visų trijų tyrimų tikslas buvo vienas: apklausti smulkiu ir vidutiniu verslu kaimiškuose Lietuvos regionuose užsiimančius verslininkus ir išsiaiškinti, kas jų nuomone trukdo jiems plėtoti jų įkurtą verslą.

Lietuvos plėtros instituto 2006 m. atliktas tyrimas nurodė, kad pagrindinė problema, sukurianti rimtus barjerus smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose, tai verslui tenkanti administracinė našta (įvairūs reikalavimai įmonėms, licencijos, leidimai, atitinkamų dokumentų pildymas ir t.t.). Pažymėtina, kad besikuriančiam verslui ta našta santykinai yra didesnė. Verslininkai nurodo biurokratizmą kaip didžiausią problemą steigiant įmonę, bei vieną iš didžiausių verslo veiklos pradžioje. [49]

Instituto specialistų teigimu, siekiant sumažinti administracinę naštą, valstybė turėtų mažinti „lankyti“ valstybės institucijų ir reikalingų leidimų skaičių, peržiūrėti licencijuojamų veiklų sąrašą, panaikinti dviejų licencijų vienai veiklai reikalavimus, panaikinti kelių įmonių registracijos numerių valstybinėse įstaigose tradicijas. Taip pat turėtų būti plečiamas ir viešųjų paslaugų verslui, teikiamų elektroniniu būdu, spektras. Administracinė našta yra svarbi, tačiau be jos verslo plėtrai trukdo rizikos baimė, verslo žlugimo tikimybė bei reikiamų žinių trūkumas. Šiuo atveju į tai turėtų atsižvelgti valstybė, kuri privalo imtis verslumo ugdymo tiek bendrojo lavinimo tiek ir aukštosiose mokyklose, bei kiek įmanoma daugiau suteikti galimybių suaugusiems įgyti reikalingų žinių tam, kad tinkamai įkurti ir plėtoti verslą. Tačiau tai ne vienintelė instituto įvardinta spraga, atlikto tyrimo duomenimis verslininkai įvardino, jog trūksta informacijos apie valstybės teikiamą pagalbą verslui bei šios teikiamos pagalbos neefektyvumas. [49]

2007 m. išsamesnį, nei prieš tai nagrinėtą tyrimą atliko Lietuvos verslo darbdavių konfederacija (LVDK). Atlikto tyrimo rezultatai nedžiugino, verslininkų nuomone, svarbiausios problemos, kliudančios verslo plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose ir jo efektyvumo augimui yra šios:

1. Finansų šaltinių verslo pradžia stoka ir per daug sudėtingi finansų gavimo būdai.
2. Pradedantiesiems savo verslą tenka per didelė mokesstinė našta verslo pradžioje.
3. Pradedantiesiems savo verslą tenka per didelė administracinė našta verslo pradžioje.
4. Egzistuoja per didelis stambaus verslo ir kitų monopolinių struktūrų spaudimas smulkiesiems verslininkams.
5. Nepakankamai plėtojama visuomenėje atsakingo verslumo kultūra:
 - a) Daugelis visuomenės grupių nesuvokia verslo tikrosios naudos, suteikiamos joms pačioms bei visai visuomenei,
 - b) Žiniasklaidoje dominuoja neigiamos nuostatos į verslą: dažna verslo ir verslumo kritika (dažniausiai pateikiami vien neigiami verslo pavyzdžiai).
6. Per lėtai formuojamas palankus atsakingam verslui klimatas.

a) viešojo sektoriaus (valstybinių institucijų, švietimo, kultūros, socialinės rūpybos) darbuotojai nėra motyvuojami prisidėti prie verslo veiklos efektyvumo kėlimo,

b) nėra suformuotos visuomeninės nuostatos, kad visi turėtų siekti pradėti diegti verslumą savo gyvenime ir padėti jam augti (ypač pradinėje stadijoje).

7. Nepakankamai naudojamos efektyvios priemonės, mažinančios riziką ir didinančios motyvuojantį atlygį savisamdos ir verslo pradžioje.

8. Švietimo ir aukštojo mokslo sistema nepakankamai paruošia jaunimą sėkmingai savisamdos ir nuosavo verslo kūrimo pradžiai nei psichologiškai nei teoriškai nei praktiškai.

9. Nėra pradinių gebėjimų verslui kurti ir plėtoti patikros sistemos (netestuojamos minimalios verslo pradžiai ar savisamdai reikalingos žinios ir gebėjimai). [13]

Vieną iš geresniųjų veiksmų, kurie iš dalies padeda SVV plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose, verslininkai įvardino pakankamai palankią importo ir eksporto politiką, infrastruktūrą ir paslaugas verslui. [46]

2008 m. auditas pateikė išvadas, kuriose iškeliami verslo subjektų įgūdžių ir informacijos stokos problema, kaip pagrindinė trukdanti SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose. Dėl kurios verslininkai nesugeba pasinaudoti smulkiam ir vidutiniam verslo sektoriui skirtomis skatinimo priemonėmis, o tai mažina sektorių veiklos efektyvumo rodiklius ir didina regioninius skirtumus. [7]

Akivaizdžiai matome, jog skirtingais metais atlikti tyrimo rezultatai ir daromos išvados nesutampa, tačiau tyrimų rezultatai paremia kai kurių anksčiau nagrinėtų mokslinių darbų autorių nuomones. Suprantama, jog autorių nuomonės gali nesutapti ir tai nestebina, bet stebina atliktų tyrimų rezultatai. Išskyla svarbus klausimas, ar įmanoma, jog metų bėgyje problemos trukdančios verslininkų verslo plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose taip greitai kito ir ar realiai patys verslininkai supranta tikrąsias kliūtis, kurios kenkia jų verslui?

Išanalizavus autorių nuomones ir kelių metų bėgyje atliktų tyrimų rezultatus, galime padaryti tokias išvadas, kad kuriant, plėtojant ir vystant verslą kaimiškuose Lietuvos regionuose, betarpiškai susiduriama su šiomis negatyviomis pasekmėmis:

1. Smulkaus ir vidutinio verslo pelningumas yra per mažas.
2. Norinčių pradėti savo verslą atsiranda mažai.
3. Nemaža dalis naujų įmonių neatlaiko konkurencinio spaudimo.
4. Didelis naujai įsikūrusių smulkių ir vidutinių įmonių mirtingumas.
5. SVV įmonės susiduria su kvalifikuotų darbuotojų stokos problema.
6. SVV vaidmuo (kiekis ir sukuriama pridėtinė vertė) šalies ekonomikoje nedidėja, o atvirkščiai skaičius jų sparčiai mažėja.

7. Finansinių išteklių verslo kūrimo ir vystymo stadijoje stoka, o jų gavimo būdai sudėtingi.
8. Administracinė mokestinė našta verslo pradžioje per didelė.
9. Stambaus verslo ir kitų monopolinių struktūrų spaudimas per didelis. [13]

2. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS KAIMIŠKUOSE LIETUVOS REGIONUOSE SKATINIMO PRIEMONĖS

Visose Europos Sąjungos šalyse teikiama pagalba smulkiąjam ir vidutiniam verslui iš valstybės biudžeto. Stengiamasi sudaryti šioms įmonėms kuo palankesnes sąlygas tiek nacionalinėse tiek ir tarptautinėse rinkose, kadangi SVV subjektų plėtra sunkiai įsivaizduojama be jiems teikiamos finansinės bei informacinės paramos bei kitų skatinimo priemonių.

2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo paramos įmonėms kaimiškuose Lietuvos regionuose analizė

1998 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo fondo nuostatus. Kurio paskirtis – kaupti Privatizavimo fondo lėšas, valstybės biudžeto asignavimus bei užsienio donorinių fondų lėšas, kurios skiriamos SVV skatinimui. Surinktos lėšos skirstomos:

1. Verslo inkubatoriams ir technologiniams parkams steigti,
2. Verslo konsultaciniams centrams steigti,
3. Smulkaus ir vidutinio verslo subjektams konsultuoti ir mokyti,
4. Daliniam lėšų inovaciniams projektams finansuoti,
5. Daliniam SVV subjektų paskolų palūkanų dengimui.

Autoriaus A. Ališausko nuomone, verslo plėtros paramos įgyvendinimo formos ir metodai labai įvairūs, todėl teisinga valstybės vykdoma politika apimanti šią sritį, yra itin svarbus šalies vidaus politikos uždavinys. [1]

Z. Gineitienės, D. Korsakaitės, M. Kučinskienės, J. Samulevičienės knygoje teigiama, kad vyriausybė siekdama sukurti tinkamą aplinką verslo plėtrai, privalo apžvelgti trijų pagrindinių sričių politiką: [8]

1. Pagalbos suteikimas įeinant į naujas rinkas,
2. Padėjimas veikti pelningoje rinkoje,
3. Vykdyti stabilią, verslą palaikančią politiką.

„Valstybės politika, tiesiogiai veikianti verslą, gali turėti įtakos privataus sektoriaus plėtrai, sudarydama vienodą ekonominę aplinką visoms įmonėms “ [8].

Pagrindinė valstybės parama, į kurią turi būti skiriama daug dėmesio, tai – verslo apsauga, kuri būtina plėtojant gamybą ir tyrimus, kuriant sistema, kuri skatintų naujuosius verslininkus imtis smulkaus ir vidutinio verslo veiklos kaimiškuose Lietuvos regionuose. Nuo 2001 metų, sausio 1 dienos sukurta ir palaipsniui įgyvendinama „smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa “.

Tiksliai informacijai tenka itin svarbus vaidmuo, kai siekiama sėkmingai plėsti įmonės veiklą, tokios informacijos tiekėjas turi būti vyriausybės institucijos [18]. Vyriausybei siekiant sumažinti teikiamos informacijos deficitą, 1996 m. pradžioje įsteigta ne pelno organizacija Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra (LSVVPA). 1997 m. liepos mėn. LSVVPA reorganizuota į viešąją įstaigą. LSVVPA savininkas yra LR Ūkio ministerija.

Šios organizacijos pagrindinis tikslas – smulkaus ir vidutinio verslo plėtra, steigimo skatinimas ir konkurencingumo didinimas. [41] Agentūra analizuoja ir dalyvauja formuojant SVV plėtros politiką,

tobulina verslo aplinką, kurioje veikia SVĮ, skatina jų steigimąsi ir plėtrą, įgyvendina Europos Sąjungos PHARE programų teikiamą pagalbą SVV bei regioninei plėtrai Lietuvoje, kontroliuoja SVV plėtojimo ekonominę ir teisinę aplinką, kaupia ir atnaujina informacinę medžiagą apie SVV sąlygas, rengia ir leidžia informacinius leidinius verslininkams, koordinuoja SVV plėtros programų vykdymą ir padeda įgyvendinti programoje numatytas priemones, kaupia ir teikia informaciją apie galimybę sulaukti paramos SVV plėtrai. [41]

Tuo valstybės plėtojama parama SVV subjektams nesibaigia, tam tikrose Lietuvos kaimiskose apskrityje veikia verslo inkubatoriai. Verslo inkubatorius – tai vienos apskrities, vienos ar kelių savivaldybių teritorijoje veikianti viešoji įstaiga, kuri inkubuojamiems ūkio subjektams lengvatinėmis sąlygomis nuomoja patalpas, techninę ir biuro įrangą, teikia verslo informacijos, konsultacijų, mokymo paslaugas. [55]

Pagrindinis verslo inkubatorių veiklos tikslas – remti pradedančiuosius verslininkus, skatinti naujų darbo vietų kūrimą, sumažinti veikiančių įmonių veiklos riziką ir padėti įmonėms, turinčioms gerų verslo idėjų, finansiškai silpnoms pasiekti tokį lygį, kad galėtų užsiimti ūkine komercine veikla ir konkuruoti rinkoje. [55]

Viena iš labiausiai visiems žinomų verslininkus palaikančių organizacijų yra Lietuvos verslininkų darbdavių konfederacija, kuri užsiima privataus verslo interesų gynimu, savo narių teisių atstovavimu seime, vyriausybėje, ministerijoje, įvairiose tarptautinėse organizacijose, padeda ir rengia SVV programas, ieško naujų narių vietinėje ir užsienio rinkose, atlieka tyrimus. [46].

Šalyje veikiančias organizacijas, kurios teikia pagalbą smulkiam ir vidutiniam verslui, galima suskirstyti į dvi dalis – vienos tiesiogiai teikia SVV įmonėms paramą, kitos – netiesiogiai. Viena iš netiesioginių paramos teikėjų yra nacionalinė smulkiojo ir vidutinio verslo konfederacija, kurios pagrindinis tikslas yra palankios ekonominės, teisinės, socialinės aplinkos SVV įmonėms kaimiškuose Lietuvos regionuose sudarymas

2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose finansavimo šaltiniai

Analizuojant, kokių būdu gaunamos lėšos SVV įmonių plėtrai ir paramai kaimiškuose Lietuvos regionuose, buvo nustatyta, kad įvairių fondų ir centrų biudžetai sudaromi iš trijų finansinių rėmėjų: [48]

1. Valstybės ir savivaldybės;
2. Užsienio fondų ir organizacijų;

3. Gaunamos pajamos iš komercinės veiklos.

2.2.1. Smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose valstybės ir savivaldybės finansavimas

Iki krizinio laikotarpio, valstybės ir savivaldybės biudžeto tiksliniai asignavimai, skiriami smulkiojo ir vidutinio verslo paramai buvo skirstomi tokiomis proporcijomis: [48]

- Verslo centrai ir verslo inkubatoriai gaudavo didžiausią finansavimo dali, atitinkamai – 75,5% ir 42,21%.
- Mažesniąją dalį gauna verslo inovacijų centrai ir verslo konsultaciniai centrai, atitinkamai 25% ir 38,3%.

Lėšos, kurios yra skiriamos SVV plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose iš Lietuvos programų, pirmoje eilėje laimi fondai, kur jų gaunama dalis sudaro 25% lėšų, antroje eilėje verslo inkubatoriai – 20,12%, trečiojoje vietoje verslo ir inovacijų centrai, pasidalinantys po 12,5% lėšų. [48]

Analizuojant atliktą tyrimą, paaiškėjo, kad apklausiant įvairių centrų vadovus, buvo detalai išaiškinta iš kokių finansinių išteklių susidaro įvairių fondų ir centrų biudžetai. Fondų atstovai nurodė, kad didžiausią finansavimą jie gauna iš užsienio fondų ir organizacijų, kurie yra fondų steigėjai. Jų teigimu tokios lėšos sudaro apie 75% turimų lėšų. Inovacijų centrai gaunantys apie 58% lėšų, nurodė, jog jiems finansavimą teikia, taip pat užsienio fondai ir organizacijos. Nemažas lėšas iš tų pačių užsienio rėmėjų gauna ir verslo inkubatoriai apie 23%, konsultaciniai centrai – 21% bei verslo centrai – 2,5%. [48]

Verslo konsultacinių centrų didžiausią finansavimo dalis gaunama iš vertimusi komercine veikla, jų teigimu šios veiklos dėka centro biudžetas yra papildomas apie 37% lėšų, verslo inkubatoriams tokia veikla padeda surinkti iki 10% lėšų, verslo centrams apie 8%, o inovacijų centrai – 5%. [48]

Tačiau ne visi besikreipiantys paramos SVV verslo subjektai, ypač iš kaimiškųjų Lietuvos regionų, jos sulaukia, kadangi pagalbos institucijos teigė, jog visiems padėti yra neįmanoma, dėl ribotų finansinių ir institucinių išteklių (nepakankamas darbuotojų skaičius, mažos patalpos ir kt.).

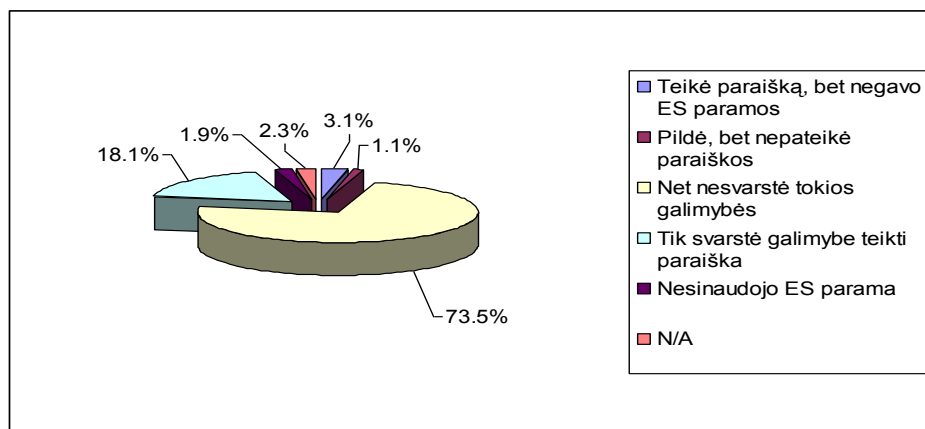
Smulkaus ir vidutinio verslo atstovai iš kaimiškųjų Lietuvos regionų, teigė, kad jiems labiausiai reikėtų valstybės finansinės paramos, tokį atsakymą pateikė 85,5% visų apklaustųjų. Šią finansinę paramą, jų nuomone turi sudaryti įvairios mokesčių lengvatos, paskolų palūkanų kompensavimas, lengvatiniai kreditai ir kt. 67,2% apklausoje dalyvavusių respondentų norėtų, kad valstybė daugiau

paramos teiktų konsultavimui, informacijos paslaugoms, kas itin pagerintų esamas SVV sąlygas kaimiškuose Lietuvos regionuose. [48]

2.2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose ES paramos panaudojimas

Analizuojant 2007 m. Lietuvos darbdavių konfederacijos užsakymu atliktą tyrimą išaiškėjo, jog trijų metų bėgyje net trys ketvirtadaliai smulkių ir vidutinių įmonių veikiančių kaimiškuose Lietuvos regionuose, savininkai net nesvarstė galimybės kreiptis į atitinkamas institucijas ir ten pateikti paraišką, kad gauti ES paramą. Vertinat rezultatus atskirai, tai mažos ir vidutinės įmonės iš kaimiškųjų Lietuvos regionų, atskyrus mikro įmones, jų nesikreipusiųjų dalis mažesnė – atitinkamai mažos įmonės sudarė 64%, vidutinės – 51%. [40] Gavusių ir pasinaudojusių parama per pastaruosius trejus metus SVV įmonių kaimiškuose Lietuvos regionuose yra tik 1,9%. Skaidant įmones pagal dydį, tai tarp mažų įmonių pasinaudojusių galimybe gauti ES paramą yra 4%, o tarp vidutinių – 8%.

Vertinant tokius rezultatus statistiškai, tai matome, kad itin reikšmingų skirtumų tarp įmonių pasinaudojusių galimybe gauti ES paramą, nėra. [40] (žr. 8 pav.)

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal SVV būklę kaimiškuose Lietuvos regionuose. SVV įmonių vadovų apklausa.

8 pav. Naudojimas ES parama kaimiškuose Lietuvos regionuose.

2.3. Verslumo ugdymo poreikis

Gebėjimai, žinios ir įgūdžiai reikalingi verslininkui ir darbdaviui nėra įgimti, jie yra išmokti ir gaunami iš praktikos. Svarbu tobulinti gebėjimus veikti geriau, rezultatyviau, efektyviau, nes tik tokiu būdu yra galimybė paspartinti pajamų ir gyvenimo kokybės rezultatus. „Tad ne nuopelnai, o gebėjimai efektyviai dirbti yra tikrieji ekonominės galios ir geresnio gyvenimo svertai. Šie gebėjimai ir sudaro verslumo esmę“. [12]

„Verslumas – tai gebėjimas ne tik pastebėti poreikius, problemas, pavojus, bet ir būdas surasti metodus ir išteklius jiems spręsti “. [13]

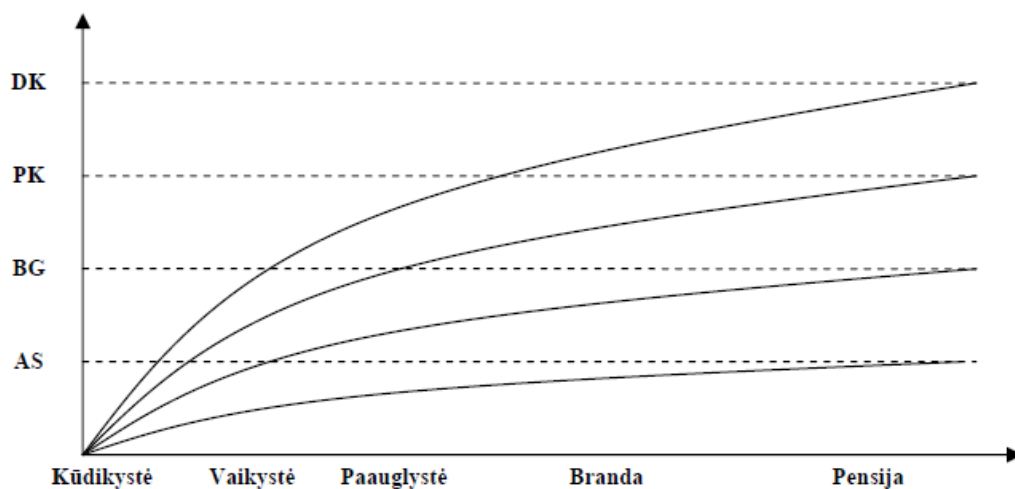
Pagal atliktą Eurobarometro „Flash “ apklausą Nr. 160 (2004 m.) beveik „trečdalis europiečių neturi interesų savisamdai arba verslui kurti ir vystyti, nėra verslumo gebėjimų ir reikalingų savisamdai įgūdžių, verslui reikalingų idėjų, minčių bei žinių, „kaip reikia užsiimti savisamda arba kurti savo verslą “. [12]

Lyginant Lietuvos piliečių iš kaimiškųjų regionų atsakymus į Eurobarometro „Flash “ anketos klausimus, galima pastebėti, kad lietuviai, skirtingai nei kiti Europos piliečiai, labiausiai akcentuoja savo verslumo gebėjimų bei savisamdos įgūdžių trūkumą “. Iš to galima daryti tokias išvadas, kad ne tik dauguma europiečių, bet ir lietuvių, kurie kuria savo verslą ar jį vysto, neturi tam pakankamai žinių, o to įtakoje susiduriama su nemažai problemų, viena iš jų gali būti nemokėjimas prisitaikyti ir suprasti reikiamų verslui mokesčių įstatymų kaitos, kas priveda prie didelių baudų ir įmonių bankrotų. [13]

Prof. dr. R. Jasinavičiaus nuomone, verslumo reikia mokytis visą gyvenimą. Profesoriaus parengtoje nacionalinio darbdavio ugdymo programoje teigiama, kad verslumo ugdymas susidaro iš šešių etapų:[13]

- 1 etapas. Verslumo ugdymas kūdikystėje.
- 2 etapas. Verslumo ugdymas vaikystėje (iki 14 metų).
- 3 etapas. Verslumo ugdymas vyresniojo paauglio bei jaunojo suaugusiojo amžiuje (nuo 14 metų iki brandos).
- 4 etapas. Verslumo ugdymas aukštojoje mokykloje.
- 5 etapas. Verslumo ugdymas vidutinio suaugusiojo (brandos) amžiuje.
- 6 etapas. Verslumo ugdymas pensijiniame amžiuje. .

Visus šiuos aptartus ir išanalizuotus verslumo ugdymo etapus puikiai pavaizduoja 9 paveikslas. Kuriame pavaizduota, kuriame gyvenimo etape įgaunamos tam tikros žinios ir įgūdžiai. Kūdikystėje gaunamos asmeninės savybės, vaikystės etapas papildo kūdikystėje gautus potyrius, bendrosiomis žiniomis ir gebėjimais, paauglystėje susipažįstama su pradiniais profesinės kvalifikacijos žiniomis, pavyzdžiui galvojant apie norimą profesiją ir domintis ja, brandos etape tos pradinės žinios yra papildomos ir papildomai įgaunama dalis darbdavio kompetencijos. Pensijiniame etape (amžiuje) kaip matome yra sukaupiamas visų žinių ir gebėjimų didžiausias bagažas, todėl ypatingai svarbu, kad pensijinio amžiaus darbdaviai ar jais buvusieji, padėtų suprasti visuomenei, kad tik sėkmingo verslo rezultatų dėka yra sukuriamas geresnis rytojus visiems.

Čia: AS – asmeninės savybės;

BG – bendrosios žinios ir gebėjimai;

PK – profesinė kvalifikacija;

DK – darbdavio kompetencija].

Šaltinis: Prof. dr. R. Jasinavičius su darbo grupe. Nacionalinio darbdavio ugdymo programa, 2007 m. Vilnius. p.55. [13]

9 pav. Darbdavio kompetencijų ugdymo procesas

Aptarėme tai, jog kiekvienam žmogui, nesvarbu ar jis kada nors ruošiasi būti darbdavys ar ne, svarbu mokytis ir tobulinti savo žinias kiekvieną dieną, nes šioje modernizacijos eroje lengva atsilikti, nors vos prieš kelis metus gyvavusios ir buvusios labai reikalingos profesijos, po atitinkamo laiko tarpsnio gali būti niekam nebereikalingos, atsiranda naujos, kurių išmokimui reikia nemažai žinių, ir žmoniams kurie netobulina savo žinių ir neįgauna naujų, tampa itin sudėtinga adaptuotis. O tų žmonių grupei, kurie kuria darbo vietas kitiems, itin svarbu kaupti vis didesnę žinių bagažą ir pasak prof. dr. R. Jasinavičiaus, kiekvienam verslininkui privalu turėti šias gebėjimų grupes siekiant kurti ir vystyti verslą: [13]

1. Finansinio mąstymo ir finansų valdymo;
2. Gamybos technologijų;
3. Sisteminių organizacinių (analizės ir sintezės) gebėjimų;
4. Socialinės komandinės veiklos lyderio gebėjimų;
5. Rinkotyros, harmoningo komunikavimo ir mainų su aplinka gebėjimų;
6. Intelektinių kūrybos, projektavimo ir prognozavimo gebėjimų;
7. Konkurencingumo gebėjimų.

Analizuojant privalomų darbdavių gebėjimų grupes akivaizdu, kad verslo sukūrimas ir jo plėtra turi remtis ne tik teorinių žinių ir gebėjimų pagrindais, bet svarbu turimas ir kas kart įgaunamas naujas žinias mokėti pritaikyti praktikoje.

2.4. Smulkaus ir vidutinio verslo reikšmė kaimiškuose Lietuvos regionuose

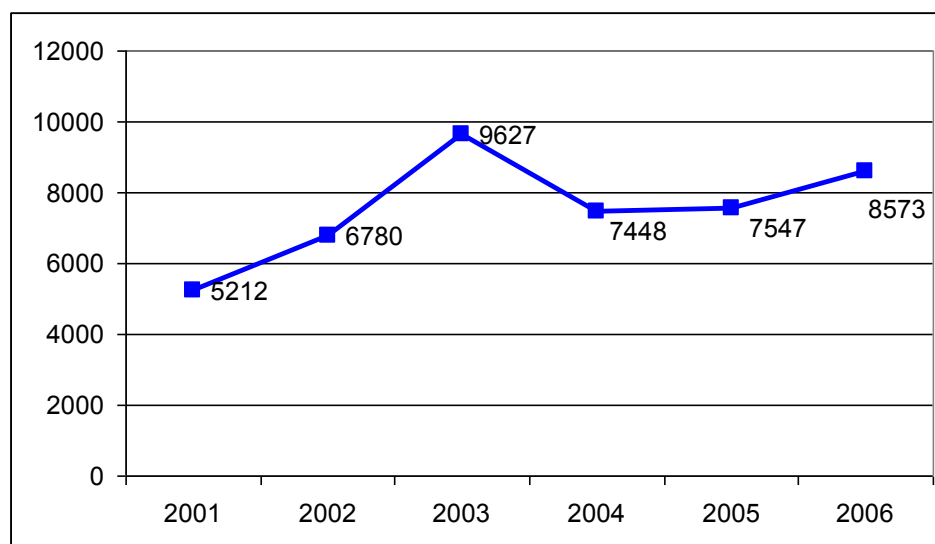
Lietuvai tapus ES nare, mūsų šalies įmonės, ypač mažos ir vidutinės, norėdamos tapti konkurencingomis bendrojoje rinkoje, turi sugebėti įveikti sunkumus bei pasinaudoti bendrosios rinkos teikiamomis galimybėmis. Mažėjant žemės ūkio sektoriuje dirbančių gyventojų skaičiui labai aktuali kaimo vietovėse tampa smulkaus ir vidutinio verslo plėtra. Tačiau SVV plėtra kaimo vietovėse susiduria su eile problemų, kurių identifikavimas ir sprendimas yra svarbus siekiant užtikrinti užimtumo ir pajamų augimą bei gyvenimo kokybės gerinimą kaime.

Niekam ne paslaptis, kad gyventojai kaimiškuose Lietuvos regionuose turi ribotas persikvalifikavimo galimybes, netekę darbo jie dažnai verčiasi atsitiktiniu uždarbiu bei siekia socialinių kompensacijų. Pajamos ir produkcija iš asmeninių ūkių neužtikrina net minimalaus gyvenimo lygio. Tam yra pagrindinė, tačiau ne vienintelė išeitis, tokių regionų žmonių padėčiai gerinti, tai alternatyvių verslų kūrimas. Iš dalies šią problemą padeda spręsti tradicinių amatų atgaivinimas ir retesnių verslų populiarinimas, ne išimtis ir kaimo turizmo plėtra. Visos veiklos turėtų būti remtinios, kadangi jos didina užimtumą. Svarbiausia alternatyva sprendžiant užimtumo problemą būtų SVV plėtra kaimiškuose Lietuvos regionuose. [52]

Problemos kyla ir dėl to, kad mažai verslininkų susivilioja kaimo vietovėmis, dėl prestos gamybinės ir socialinės infrastruktūros, kuri lemia didesnes investicijas ir einamuosius kaštus. Net ir pigesnė darbo jėga nepadeda šių kaštų kompensuoti, o atvirkščiai juos tik didina, kadangi trūksta aukštos kvalifikacijos darbuotojų, o ne itin aukštos kvalifikacijos darbuotojus reikia perkvalifikuoti, kas reikalauja papildomų investicijų. Be to kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančios SVV įmonės susiduria su didele išorine konkurencija – kadangi jos priverstos konkuruoti ne tik tarpusavyje, bet ir su didesnėmis įmonėmis veikiančiomis didesniuose rajonuose. Pastarosios taiko nuolaidas, o kaimiškųjų regionų verslininkai to padaryti negali dėl mažų gamybos apimčių ir didesnių transportavimo kaštų, be to mažą konkurencingumą rinkoje lemia modernių įrengimų stoka, o tai sąlygoja ne itin aukštą produktų kokybę. [52]

Analizuojant Žemės ūkio universiteto studentų mokslinės konferencijoje “Jaunasis mokslininkas 2008” pateiktą tyrimą “SVV plėtros problemos kaimo vietovėse” išaiškėjo, jog mažų ir

vidutinių įmonių (MVĮ) gausa – tai augančios, konkurencingos ekonomikos požymis. Kaip galime pastebėti (žr. 10 pav.), daugiausia MVĮ buvo įregistruota 2003 m. – 9 627 įmonių, vėliau šis skaičius ženkliai sumažėjo. 2006 m. MVĮ skaičius kaime siekė 8 573 ir sudarė 99,6 proc. visų įmonių kaime. 2006 metus palyginti su 2005–aisiais, MVĮ padaugėjo 12 proc., su 2001 – aisiais – 39,2 proc. arba 1,6 karto. MVĮ skaičiaus mažėjimą per 2004 metus lėmė 2003 metais pasikeitę kriterijai, pagal kuriuos įmonės priskiriamos MVĮ kategorijai. Apibrėžime išliko nepakitęs darbuotojų skaičius, kuris buvo naudojamas apibrėžti MVĮ nuo 1996 metų, bet įvertinus infliaciją ir produktyvumo augimą, MVĮ padidintos metinių pajamų ir turto balansinės vertės ribos. Papildomai šis kriterijus pritaikytas ir mikro įmonėms. Nepaisant sugriežtėjusių kriterijų, MVĮ kaime daugėja, tuo tarpu miestuose šis skaičius mažai kinta.

Šaltinis: Statistikos departamento prie LRV duomenys.

10 pav. MVĮ skaičius kaime 2001 – 2006 metais

Kaip paaiškėjo iš tyrimo, pagrindinės problemos, kylančios smulkiam ir vidutiniam verslui kaimiškuose Lietuvos regionuose, yra susijusios su išteklių formavimu, vadovavimu, tarptautine įmonių veikla, investicijų stoka, informacijos ribotumu, nesuformuota tinkama infrastruktūra, biurokratinėmis kliūtimis, administracine našta.

SVV steigimuisi kaimo vietovėse didelę reikšmę turi verslo aplinka. Deja, ši aplinka nepatraukli SVV įmonėms. Pirmiausia – dėl neišplėtos infrastruktūros. Savivaldybės neturi finansinių išteklių kelių tiesimui, taisymui ir priežiūrai. Transporto sektoriaus būklė kaimo gyvenamosiose vietovėse riboja gyventojų mobilumą – darbo vietų ir socialinių paslaugų prieinamumą. Todėl kuriant

SVV įmonę siekiant nukreipti investicijas iš didžiųjų miestų ir rajonų centrų į kaimo regioną, į daugiau ar mažiau koncentruotas gyvenvietes, reikėtų sukurti tam tikrą ekonominių paskatų sistemą [5].

Ne mažas problema SVV plėtrai kaimo vietovėse sukelia darbo jėga, žmogiškieji išteklių. Tarp ieškančių darbo didžiausią dalį sudaro nepasirengę darbo rinkai gyventojai. Kaimo gyventojų išsilavinimo lygis yra žemesnis nei miesto gyventojų. Tai rodo, kad žmonės, gyvenantys kaimiškose vietovėse yra prasčiau pasirengę įvairiai verslo veiklai, konkurencingų ūkių vystymui ar darbui kitose ekonominėse veiklose. Kaimo gyventojų dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą sistemoje yra mažesnis nei miesto gyventojų [5].

Lėta smulkaus ir vidutinio verslo plėtra glaudžiai susijusi su maža kaimo gyventojų perkamąja galia. Mažesnis kaimo gyventojų aktyvumas ir užimtumas lemia mažesnes šių namų ūkių disponuojamas grynąsias pajamas, palyginti su miesto gyventojų namų ūkiais [5]. Kaip matome iš tyrimo, atotrūkis tarp kaimo ir miesto gyventojų disponuojamų pajamų 2005 m. buvo 26,6 proc., 2004 m. – 24,7 proc., o 2003 m. – 29,8 proc. Palyginti su 2005 m., jis sumažėjo 3,2 proc. Kaimo gyventojų disponuojamos pajamos 2004–2005 m. laikotarpiu nuolat augo – 2005 m., palyginti su 2004 m., jos padidėjo 12,8 proc., o palyginti su 2003 m. – 23,7 proc. [34].

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą kaimiškuose regionuose taip pat stabdo pradinio kapitalo stoka, sudėtingos kredito gavimo sąlygos. Kaime veikiančios MVĮ dažnai susiduria su ribotomis galimybėmis užtikrinti kredituotojams savo įsipareigojimų vykdymą. Kaime esantis turtas nelikvidus, jo rinkos vertė maža, todėl nepatrauklus bankams kaip užstatas. Kai kuriems kaimo verslams būdingas sezoniškumas, o tai lemia apyvartinių lėšų trūkumą. Be to, išoriniai veiksniai (kaimo verslo subjektų priklausomybė nuo valstybės paramos, kainų politikos, klimato sąlygų) turi įtakos kreditavimo procesams. [3].

Taigi, kad smulkių ir vidutinių įmonių kūrimasis kaimiškose Lietuvos vietovėse vyktų sparčiau, o pačios įmonės taptų konkurencingos, gebėtų konkuruoti ne tik vietinėse, bet ir užsienio rinkose, būtina gerinti verslo infrastruktūrą, didinti investicijas į žmogiškąjį kapitalą ir spręsti kitas SVV plėtros problemas, bei pašalinti susidariusias kliūtis.

3. SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS KAIMIŠKUOSE LIETUVOS REGIONUOSE TYRIMO ORGANIZAVIMAS

Trečiojoje darbo dalyje aprašoma tyrimo metodika, kuria remiantis bus atliekami tyrimai. Reikia paminėti, kad be pateiktų rezultatų, gautų atlikus mokslinės literatūros, užsakomųjų mokslinių tyrimų bei teisinės bazės, reglamentuojančios verslo plėtrą ir viešojo administravimo institucijų vaidmenį verslo plėtros gerinimui analizę, yra labai svarbi pačių verslo įmonių atstovų nuomonė verslo paramos institucijų kaimiškuosiuose regionuose vykdomą veiklą. Šiuo tikslu buvo atliktas anketinis tyrimas, respondentais pasirenkant kaimiškųjų regionų verslininkus, bei su tuo susijusius asmenis.

3.1. Tyrimo metodika

Tyrimo siekiama iširti verslo paramos institucijų vykdomą veiklą Lietuvoje, teikiamų paslaugų įvairovę, efektyvumą, trikdžius, bus analizuojama su kokiomis kliūtimis susiduria SVV įmonės norinčios plėsti savo verslą, bei nustatyti ir įvertinti, kokios SVV plėtros galimybės Lietuvoje.

Tyrimo objektas – smulkaus ir vidutinio verslo įmonės esančios kaimiškuose Lietuvos regionuose.

Tyrimo tikslas – įvertinti smulkaus ir vidutinio verslo įmonių plėtros galimybes, bei esamus trikdžius, išsiaiškinti SVV plėtrą stabdančių ir skatinančių veiksnių grupes.

Tyrimo uždaviniai:

- Įvertinti SVV plėtros galimybes;
- Nustatyti pagrindines SVV plėtros kliūtis;
- Iširti paramos institucijų kaimiškuosiuose regionuose vykdomą veiklą;
- Sužinoti su kokiomis problemomis susiduria smulkaus verslo įmonės norėdamos gauti paramą verslo plėtrai;
- Parengti klausimyną;
- Atlikti respondentų apklausą;
- Atlikti statistinę duomenų analizę, apibendrinti gautus rezultatus, bei pateikti pasiūlymus.

Tyrimo metodai. Tyrimo tikslui pasiekti naudojama apklausa. Ji vykdoma dviem būdais: standartinė anketa, kuri respondentams buvo siunčiama elektroniniu paštu, arba dalinama SVV įmonėse dirbantiems atstovams, bei apklausa internete. Siekiant mažesnių respondentų laiko sąnaudų atsakant į anketą, bei neapsunkinant respondentų atsakinėjant į klausimus ir siekiant lengvesnio ir

objektyvesnio duomenų apdorojimo, klausimyne buvo daugiausia uždaro tipo klausimai. Klausimynas sudarytas autoriaus, remiantis pirmoje magistrinio darbo dalyje pateikta teorinės medžiagos apžvalga.

Klausimyną sudaro trys klausimų grupės. Pirmoje dalyje pateikiama informacija apie respondentus, antroje dalyje informacija apie įmonę, trečioje dalyje – SVV plėtrą įtakojančios veiksmų grupės. (priedas nr. 1)

Tyrimo imtis. Atliekant mokslinius tyrimus svarbu aiškiai apibrėžti tiriamąją imtį, kuri nurodo pagal tam tikrą požymį išskirtus objektus iš kurių norima gauti informacijos. Mūsų tyrimo objektas atsitiktiniu būdu atrinktos smulkaus ir vidutinio verslo įmonės esančios įvairiuose Lietuvos regionuose. Tyrimo metu apklausiami Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonių atstovai, darbuotojai.

Tyrimo imtį nustatome panaudodami Paniott formulę:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} \quad (\text{Паниотто, Максименко, 1988, p. 112}) [32]$$

kur: n – imties dydis – atrankinės visumos dydis (reikiamas apklausti respondentų skaičius);

Δ – leidžiamos paklaidos dydis;

N – tiriamos visumos narių skaičius – generalinės visumos

Įvertindami tyrimo imtį taikysime 95 procentų patikimumo koeficientą. Iš Lietuvos statistikos departamento buvo gauta informacija apie SVV įmonių skaičių, šiuo atveju buvo registruotos apie 160000 SVV įmonių. Tyrimo imties apskaičiavimo koeficientai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė

Tyrimo imties apskaičiavimo koeficientai

Koeficientai	Reikšmės
Tiriamos visumos narių skaičius, N	160000
Leidžiamos paklaidos dydis, Δ	0,05
Patikimumas, P	95%
Imties dydis, n	400

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Atlikus tyrimo imties skaičiavimus nustatyta, kad reikės apklausti apie 400 Lietuvos smulkaus verslo įmonių respondentų.

Tyrimo rezultatų apibendrinimas. Suvesti, susisteminti, sugrupuoti ir kompiuteriniu būdu apdoroti duomenys: charakterizuota tyrimo imtis, atliekant įmones ir jų vadovus ar atstovus identifikuojančių duomenų analizę, pritaikius kiekybinius ir kokybinius metodus įvertinta SVV plėtra

kaimiškuosiuose Lietuvos regionuose, remiantis tyrimo rezultatais pateiktos išvados ir rekomendacijos, pasiūlymai, nurodant SVV plėtros problemų sprendimo būdus SVV įmonėse.

3.2. Tyrimo rezultatai

Toliau šiame skyriuje pristatysime tyrimo metu gautus rezultatus. Pradžioje aptarsime bendrus dalyvavusių tyrimo respondentų ir įmonių demografinius duomenis. O vėliau su verslo aplinka susijusius veiksnius bei kliūtis.

Demografiniai respondentų duomenys

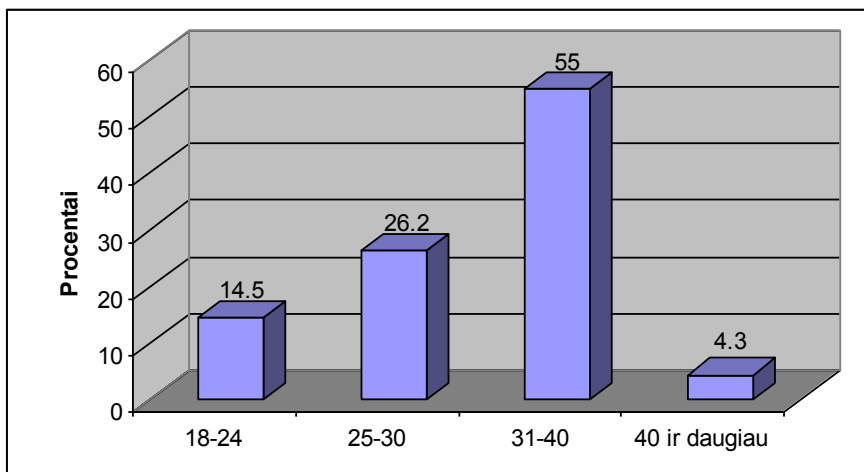
Analizuojant tyrimo dalyvavusių respondentų (viso 420) demografinius duomenis, buvo kreipiamas dėmesys į jų lytį, amžių, statusą įmonėje bei išsilavinimą. Tyrimo dalyvavo 61,7 proc. vyrų ir 38,3 proc. moterų. Pagal amžių respondentai buvo suskirstyti į 4 grupes (5 lentelė): 18–24 metų (14,5 proc.), 25–30 metų (26,2 proc.), 31–40 metų (55 proc.), 40 ir daugiau metų (4,3 proc.). Matome, kad daugiausiai yra 31–40 amžiaus respondentų, net 231, t.y. 55 proc. Visa tai pavaizduota 11 paveiksle.

5 lentelė

Tiriamų įmonių respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Amžius	Atsakymai	
	Respondentai	Procentai
18–24	61	14,5
25–30	110	26,2
31–40	231	55
40 ir daugiau	18	4,3
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

11 pav. Tiriamų įmonių respondentų procentinis paskirstymas pagal amžių

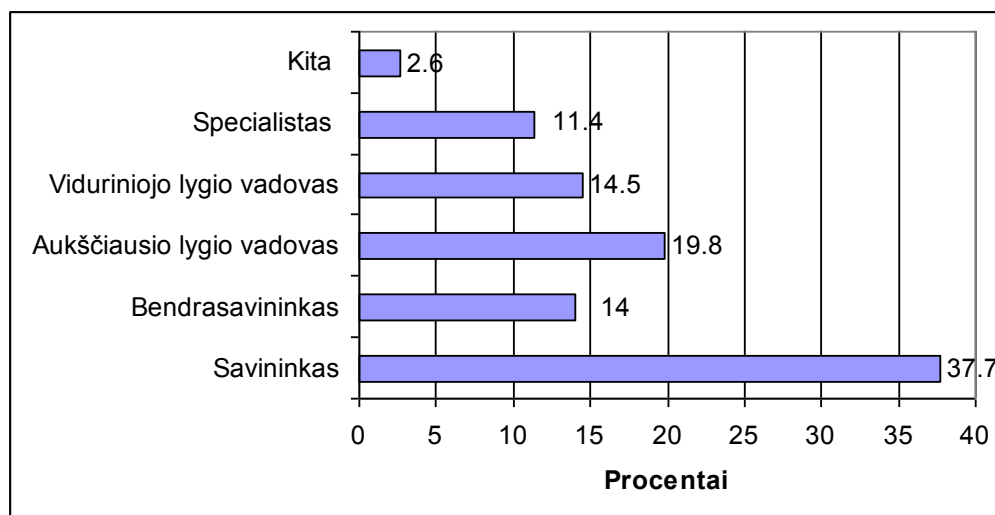
Pagal statusą įmonėje respondentai buvo suskirstyti į 6 grupes (6 lentelė ir 12 pav.): savininkas (37,7 proc.), bendrasavininkas (14 proc.), aukščiausio lygio vadovas (19,8 proc.), viduriniojo lygio vadovas (14,5 proc.), specialistas (11,4 proc.), kita (2,6 proc.). Kadangi didžioji dauguma apklaustųjų priklauso savininkų ar vadovų grupei, net 86 procentai, galime teigti, kad tie žmonės yra gerai susipažinę su savo verslo aktualijomis ir gali objektyviai suvokti verslo situaciją, įvardinti egzistuojančias problemines sritis ir galimus vystymosi kelius. Taip pat lengvai gali nustatyti veiksmus ir trikdžius turinčius įtakos verslo plėtrai.

6 lentelė

Tiriamų įmonių respondentų pasiskirstymas pagal statusą įmonėje

Statusas	Atsakymai	
	Respondentai	Procentai
Savininkas	158	37,7
Bendrasavininkas	59	14
Aukščiausio lygio vadovas	83	19,8
Viduriniojo lygio vadovas	61	14,5
Specialistas	48	11,4
Kita	11	2,6
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

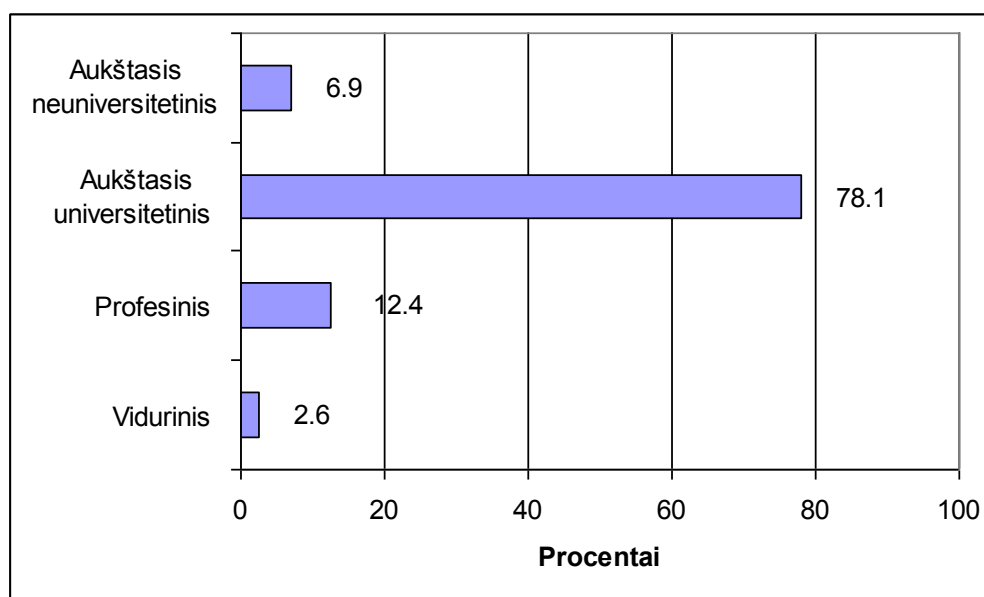
12 pav. Tiriamų įmonių respondentų procentinis paskirstymas pagal statusą įmonėje

Analizuojant tyrime dalyvavusių respondentų demografinius duomenis, matome, kad dauguma apklaustųjų yra įgiję aukšto mokslo diplomus (85 proc.) 10 pav. 12,4 proc. turi profesinį išsilavinimą ir 2,6 proc. vidurinį išsilavinimą.

Tiriamų įmonių respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Išsilavinimas	Atsakymai	
	Respondentai	Procentai
Vidurinis	11	2,6
Profesinis	52	12,4
Aukštasis universitetinis	328	78,1
Aukštasis neuniversitetinis	29	6,9
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

13 pav. Tiriamų įmonių respondentų procentinis pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Tokiu būdu, apibendrinami respondentų demografinių duomenų ypatumus, galime susidaryti tam tikrą tyrime dalyvavusio verslininko paveikslą: tai daugiausiai 31–40 m. amžiaus vyrai, savininkai arba vadovai, turintys aukštąjį išsilavinimą.

Demografiniai įmonių duomenys

Analizuojant tyrime dalyvavusių respondentų pateiktą informaciją apie įmones, kuriose jie dirba, buvo kreipiamas dėmesys į įmonės statusą, iš kokios apskrities yra įmonė, kokio dydžio tai įmonė, kokioje sferoje dirba įmonė ir kaip pasikeitė įmonės pajamos per paskutinius metus.

Analizuojant tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymą pagal apskritis, kurioje įmonė veikia, buvo gauta tokie rezultatai (8 lentelė, 14 pav.): Kauno apskritis (50 proc.), Vilniaus apskritis (18,6 proc.), Marijampolės apskritis (11,2 proc.), Alytaus apskritis (9,5 proc.), Šiaulių apskritis (4,5 proc.),

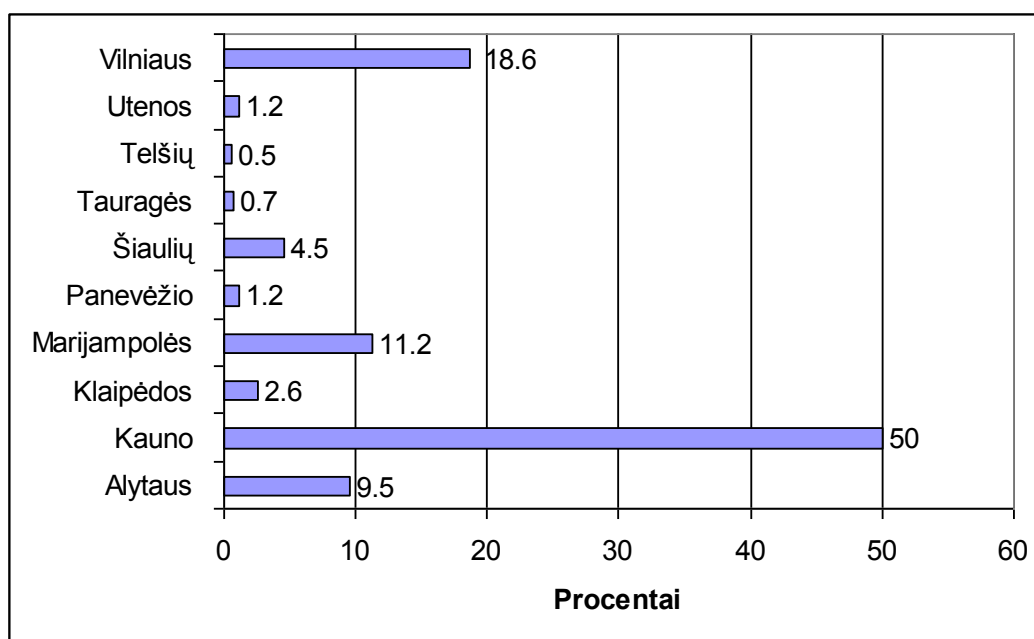
Klaipėdos apskritis (2,6 proc.), Utenos apskritis (1,2 proc.), Panevėžio apskritis (1,2 proc.), Tauragės apskritis (0,7 proc.), Telšių apskritis (0,5 proc.),

8 lentelė

Tiriamų įmonių pasiskirstymas pagal apskritis, kurioje veikia jų įmonė

Apskritis	Atsakymai	
	Įmonės	Procentai
Alytaus	40	9,5
Kauno	210	50
Klaipėdos	11	2,6
Marijampolės	47	11,2
Panevėžio	5	1,2
Šiaulių	19	4,5
Tauragės	3	0,7
Telšių	2	0,5
Utenos	5	1,2
Vilniaus	78	18,6
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

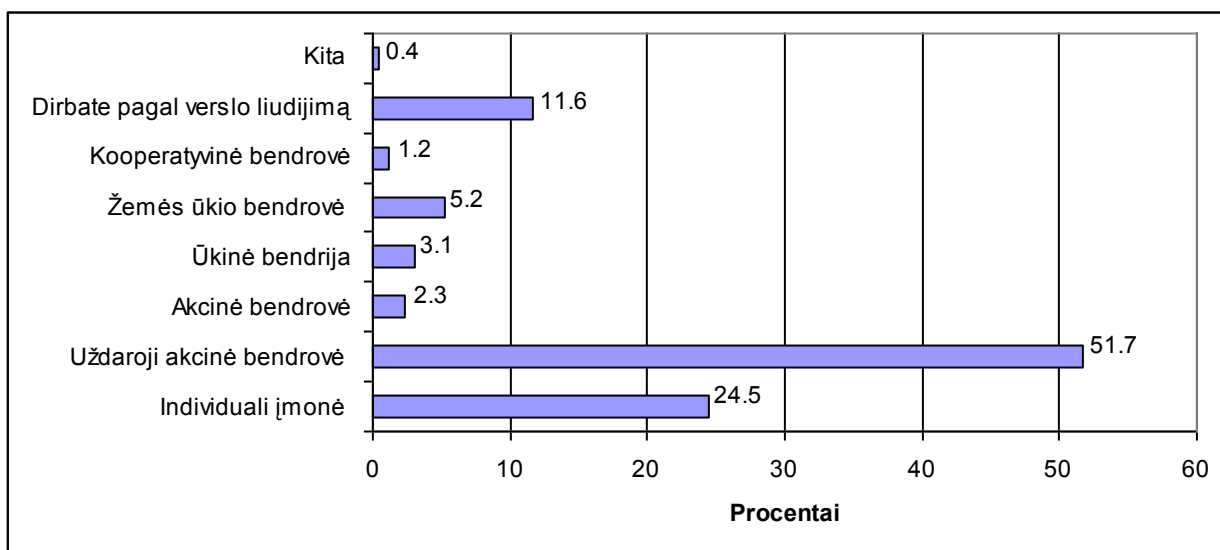
14 pav. Tiriamų įmonių procentinis pasiskirstymas pagal apskritis

Analizuojant tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymą pagal teisinę registracijos formą, statusą, didžiąją dalį (51,6 proc.) sudarė uždarnosios akcinės bendrovės ir (27,3 proc.) individualios įmonės. Žemės ūkio bendrovės sudarė (5,2 proc.), ūkinės bendrijos (2,8 proc.), kooperatyvinės bendrovės (1,5 proc.). Taip pat 11,6 proc. respondentų nurodė dirbantys pagal verslo liudijimą. Visa tai pateikta 9 lentelėje ir 15 paveiksle.

Tiriamų įmonių pasiskirstymas pagal įmonės statusą

Įmonės statusas	Atsakymai	
	Įmonės	Procentai
Individuali įmonė (IĮ)	103	24,5
Uždaroji akcinė bendrovė (UAB)	217	51,7
Akcinė bendrovė (AB)	10	2,3
Ūkinė bendrija (TŪB)	13	3,1
Žemės ūkio bendrovė (ŽŪB)	22	5,2
Kooperatyvinė bendrovė (KB)	6	1,2
Dirbate pagal verslo liudijimą	49	11,6
Kita	2	0,4
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

15 pav. Tiriamų įmonių procentinis pasiskirstymas pagal statusą

Pasinaudojant moksliniuose tyrimuose naudojama smulkaus ir vidutinio verslo įmonių klasifikacija pagal įmonių dydį, tiriamos įmonės buvo suskirstytos į keturias grupes: mikroįmones, mažas įmones, vidutinės įmones ir dideles įmones (10 lentelė). Mūsų vykdomame tyrime (žr. 16 pav.) daugiausiai įmonių priklauso mikroįmonių ir mažų įmonių kategorijoms. Atitinkamai mikroįmonių (jose dirba iki 10 darbuotojų) – 43,5 proc., o mažų įmonių (turinčių iki 50 darbuotojų) – 41,8 proc. nuo

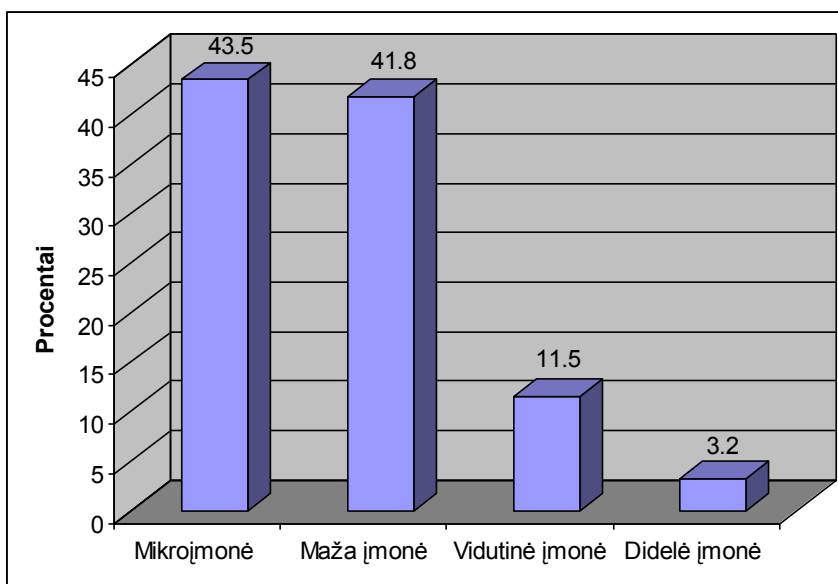
bendro tyrime dalyvavusių įmonių skaičiaus. Vidutinių įmonių kategorijai priklausančių (turinčios nuo 50 iki 250 darbuotojų) – 11,5 proc. ir didelių įmonių (turinčios daugiau kaip 250 darbuotojų) – 3,2 proc.

10 lentelė

Tiriamų įmonių klasifikacija pagal įmonės dydį

Įmonės dydis	Atsakymai	
	Įmonės	Procentai
Mikroįmonė	183	43,5
Maža įmonė	176	41,8
Vidutinė įmonė	48	11,5
Didelė įmonė	13	3,2
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

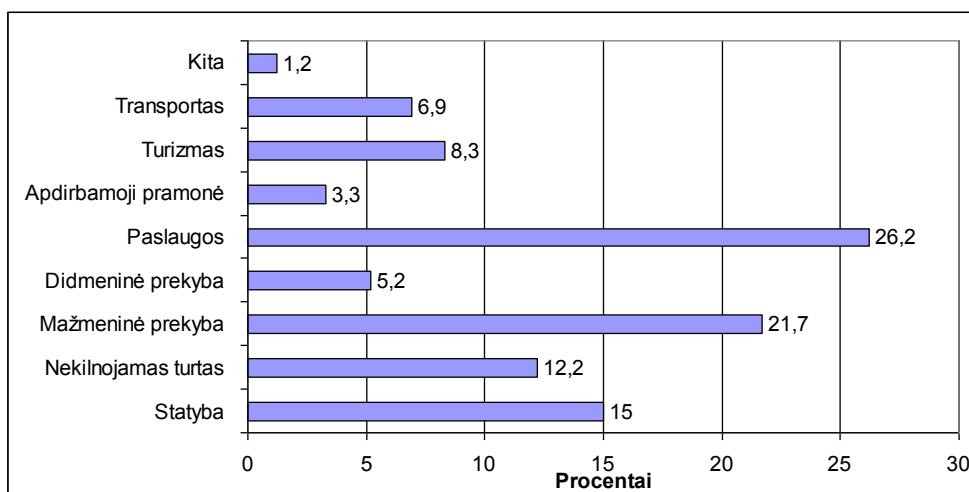
16 pav. Tiriamų įmonių procentinis pasiskirstymas pagal įmonės dydį

Analizuojant tyrime dalyvavusių įmonių veiklos sektoriaus ypatumus nustatyta, kad didžioji dauguma tirtų įmonių veikia paslaugų (26,2 proc.) arba mažmeninės prekybos sektoriuose (21,7 proc.). Statybomis ir nekilnojamu turtu užsiimančių įmonių tyrime dalyvavo atitinkamai po 15 proc. ir 12,2 proc. Nežymiai mažiau respondentų – SVV vadovų – vadovauja turizmo ir transporto sektoriaus įmonėms, atitinkamai po 8,3 proc. ir 6,9 proc.. Mažiausiai apklaustųjų respondentų vadovauja didmeninės prekybos ir apdirbamosios pramonės sektoriaus įmonėms, atitinkamai 5,2 proc. ir 3,3 proc. Visa tai pateikta 11 lentelėje ir 17 paveiksle.

Tiriamų įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sektorių

Sektorius	Atsakymai	
	Įmonės	Procentai
Statyba	63	15
Nekilnojamas turtas	51	12,2
Mažmeninė prekyba	91	21,7
Didmeninė prekyba	22	5,2
Paslaugos	110	26,2
Apdirbamoji pramonė	14	3,3
Turizmas	35	8,3
Transportas	29	6,9
Kita	5	1,2
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

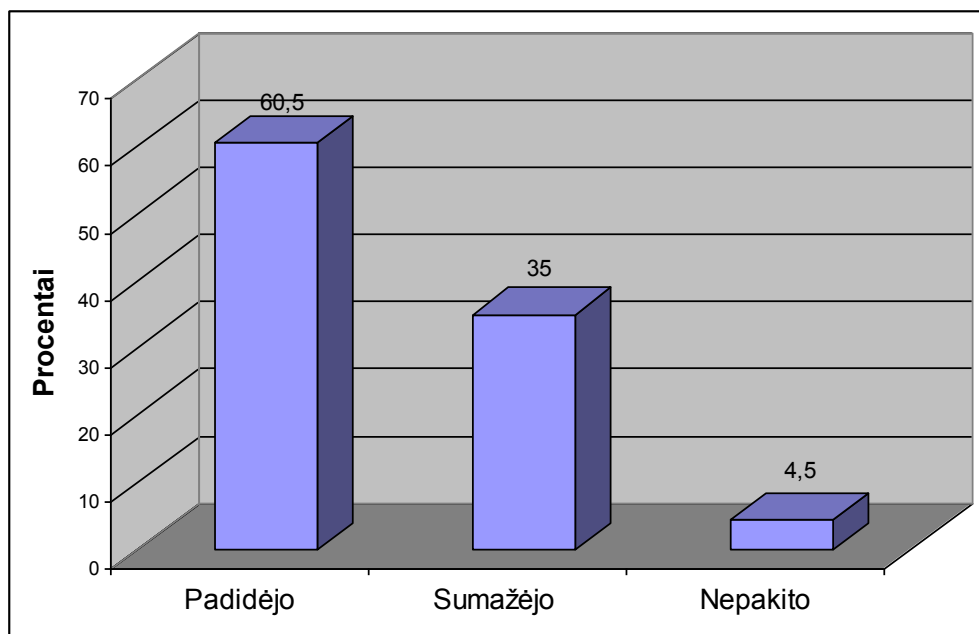
17 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal veiklos sektorių

Įvertinus svarbiausius įmonių ekonominius rodiklius, apibūdinančius 2008–2010 m. laikotarpį, nustatytos bendros šių rodiklių kitimo tendencijos. Apklausus respondentus kaip kito jų įmonės pajamos per pastaruosius 2 metų, gauti tokie rezultatai (12 lentelė).

Įmonių pasiskirstymas pagal veiklos rodiklių kitimą 2008–2010 m.

Pajamų kitimas	Atsakymai	
	Įmonės	Procentai
Padidėjo	254	60,5
Sumažėjo	147	35
Nepakito	19	4,5
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

18 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal pajamų kitimą 2008 – 2010 m.

Pastaroji tyrimo dalis parodė, kad situacija daugelyje nagrinėjamų įmonių keičiasi pozityvia linkme. Nustatyta, jog daugiau nei pusės tyrime dalyvavusių SVV įmonių (60,5 proc.) pajamos per pastaruosius 2 metus didėjo, tačiau trečdalis įmonių (35 proc.) pajamos sumažėjo, kas kelia susirūpinimą. 4,5 proc. respondentų nurodė, kad įmonės pajamos nepakito. Visa tai matome 18 paveiksle.

Verslo aplinka

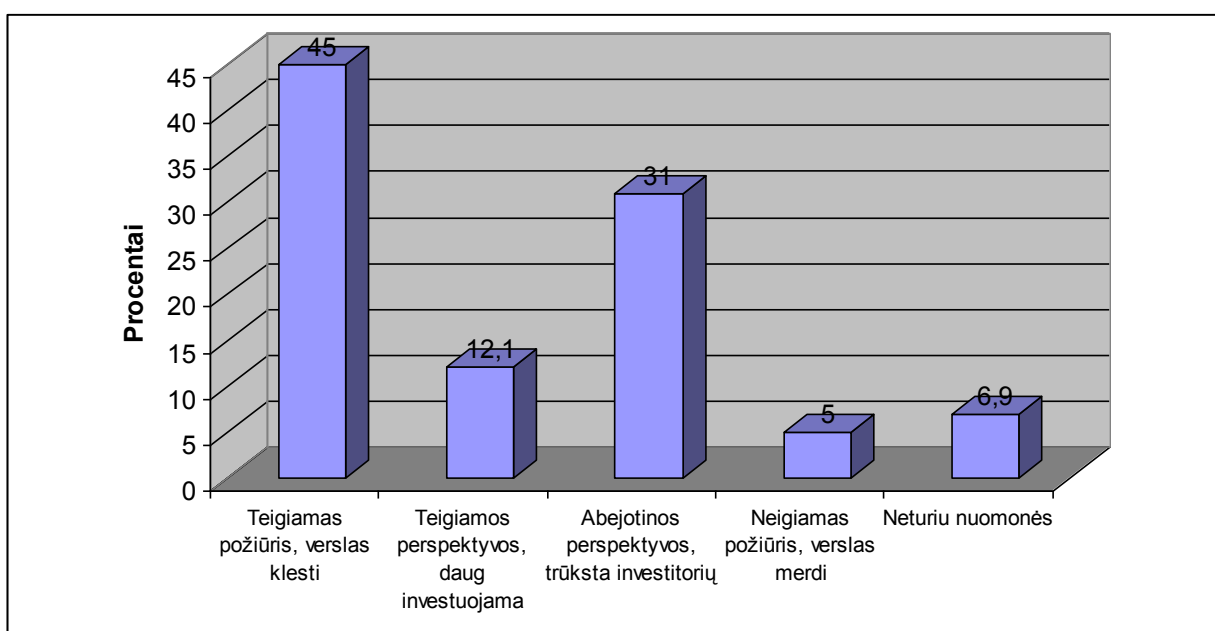
Analizuojant verslo aplinką, kurioje veikia įmonės, buvo siekiama išsiaiškinti koks respondentų požiūris į SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose, kas palengvintų SVV plėtrą, kokią įtaką SVV plėtrai daro įvairios kliūtys, kaip įmonės veiklą paveikė įvairūs veiksniai, koks valstybės požiūris į verslą Lietuvoje, kokias verslo plėtros programas ir fondus žino respondentai, koki įvyks pasikeitimai SVV aplinkoje Lietuvoje per artimiausius metus.

Siekiant išsiaiškinti koks respondentų požiūris į SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose respondentų buvo prašoma pasirinkti jiems labiausiai tinkamą atsakymą. Sąraše buvo nurodytas teigiamas požiūris, verslas klesti, neigiamas požiūris, verslas merdi. Taip pat paminėtos teigiamos perspektyvos ir abejotinos perspektyvos. Visa tai pateikta 13 lentelėje ir 19 paveiksle.

Respondentų požiūris į SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose.

Respondentų požiūris	Atsakymai	
	Respondentai	Procentai
Teigiamas požiūris, verslas klesti	189	45
Teigiamos perspektyvos, daug investuojama	51	12,1
Abejotinos perspektyvos, trūksta investitorių	130	31
Neigiamas požiūris, verslas merdi	21	5
Neturiu nuomonės	29	6,9
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

19 pav. Respondentų požiūris į SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose

Apklausus respondentus, iš 19 paveikslo matome, kad beveik pusė (45 proc.) tyrime dalyvavusių apklaustųjų susidarė teigiamą požiūrį į SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose. Jų manymu verslas klesti. 31 proc. tyrime dalyvavusių apklaustųjų teigia, kad yra tam tikrų abejotinų perspektyvų. Jų manymu SVV plėtrai trūksta investitorių. 12,1 proc. apklaustųjų mano, kad daug investuojama ir yra teigiamos perspektyvos SVV plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose. 5 proc. apklaustųjų susidarė neigiamą požiūrį, jie teigia, kad verslas merdi. 6,9 proc. apklaustųjų neturi nuomonės.

Analizuojant verslo aplinką, kurioje veikia įmonės, taip pat buvo siekiama išsiaiškinti kas galėtų palengvinti SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose. Respondentų buvo prašoma išsirinkti vieną labiausiai lengvinantį veiksni iš sąrašo (14 lentelė).

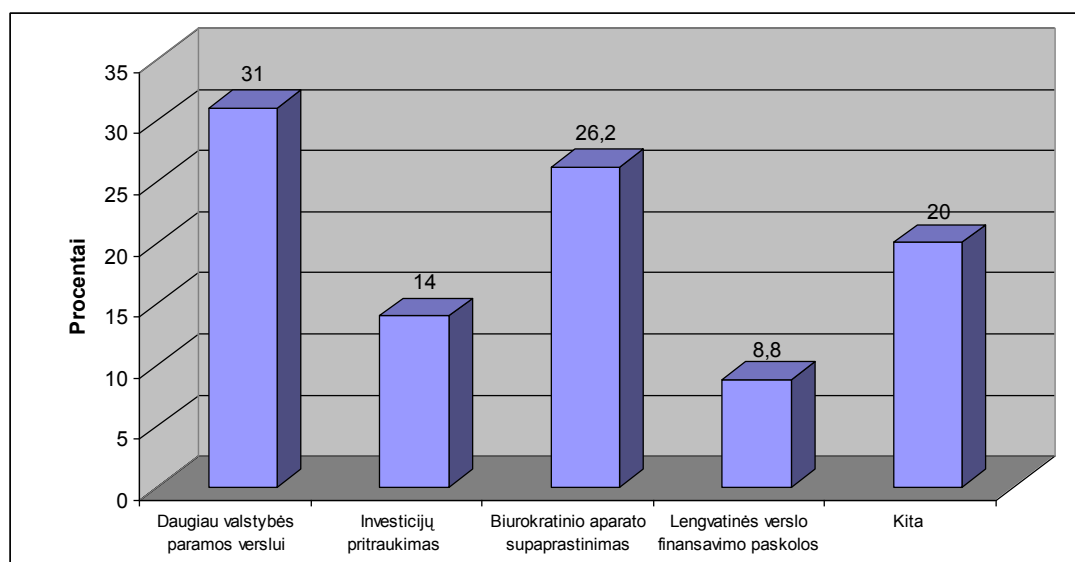
14 lentelė

Respondentų paskirstymas pagal veiksnius lengvinančius SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose

Veiksniai palengvinantys SVV plėtrą	Atsakymai	
	Respondentai	Procentai
Daugiau valstybės paramos verslui	130	31
Investicijų pritraukimas	59	14
Biurokratinio aparato supaprastinimas	110	26,2
Lengvatinės verslo finansavimo paskolos	37	8,8
Kita	84	20
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

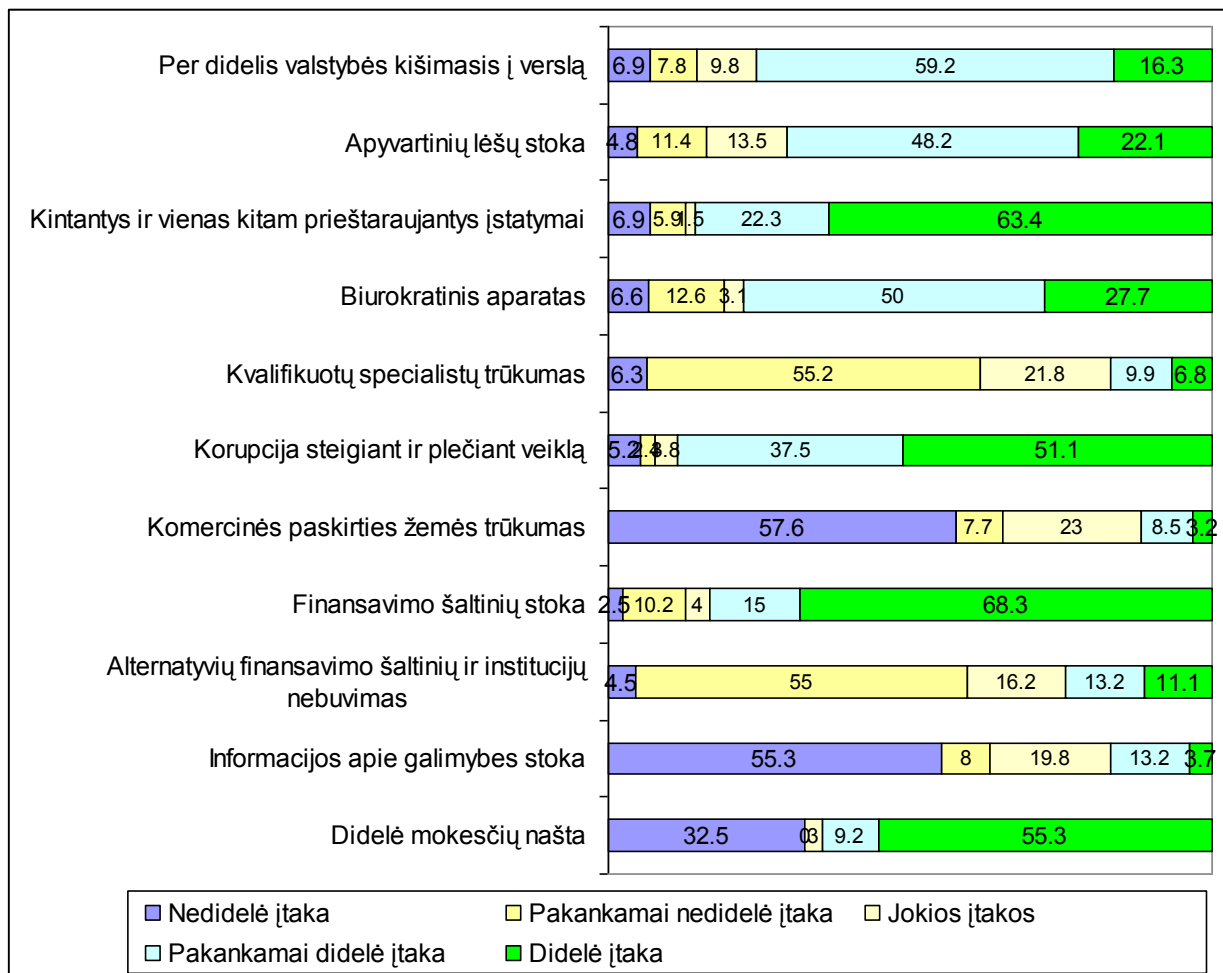
Beveik trečdalis respondentų (31 proc.) vienareikšmiškai teigė, kad reikalinga didesnė valstybės parama verslui. 26,2 proc. respondentų mano, kad visų pirma reiktų sumažinti biurokratiją. 14 proc. apklaustųjų teigia, kad reikia pritraukti investicijas norint palengvinti SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose. 8,8 proc. respondentų siūlo pasinaudoti lengvatinėmis verslo finansavimo paskolomis. 20 proc. respondentų manymu SVV plėtra kaimiškuose Lietuvos regionuose palengvintų visai kiti veiksniai. Visa tai pavaizduota 20 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

20 pav. Respondentų procentinis paskirstymas pagal veiksnius palengvinančius SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose

Analizuojant verslo aplinką, kita klausimų grupė buvo siekiama išsiaiškinti, kaip smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse vertinamos tam tikros kliūtys pagal jų aktualumą ir įtaką. Respondentai turėjo nurodyti kokią įtaką daro pateiktos kliūtys (žr. 21 pav.). Kaip matome iš grafiko nedidelę įtaką daro komercinės paskirties žemės trūkumas (57,6 proc.), bei informacijos apie galimybes stoka (55,3 proc.). Pasak respondentų pakankamai nedidelę įtaką turi kvalifikuotų specialistų trūkumas (55,2 proc.), bei alternatyvių finansavimo šaltinių ir institucijų nebuvimas (55 proc.). Apklaustųjų manymu pakankamai didelę įtaką daro šios kliūtys: per didelis valstybės kišimasis į verslą (59,2 proc.), biurokratinis aparatas (50 proc.) ir apyvartinių lėšų stoka (48,2 proc.). Ir didžiausią įtaką, anot respondentų turi šios kliūtys: finansavimo šaltinių stoka (68,3 proc.), kintantys ir vienas kitam prieštaraujantys įstatymai (63,4 proc.), didelė mokesčių našta (55,3 proc.) ir korupcija steigiant ir plečiant veiklą (51,1 proc.).

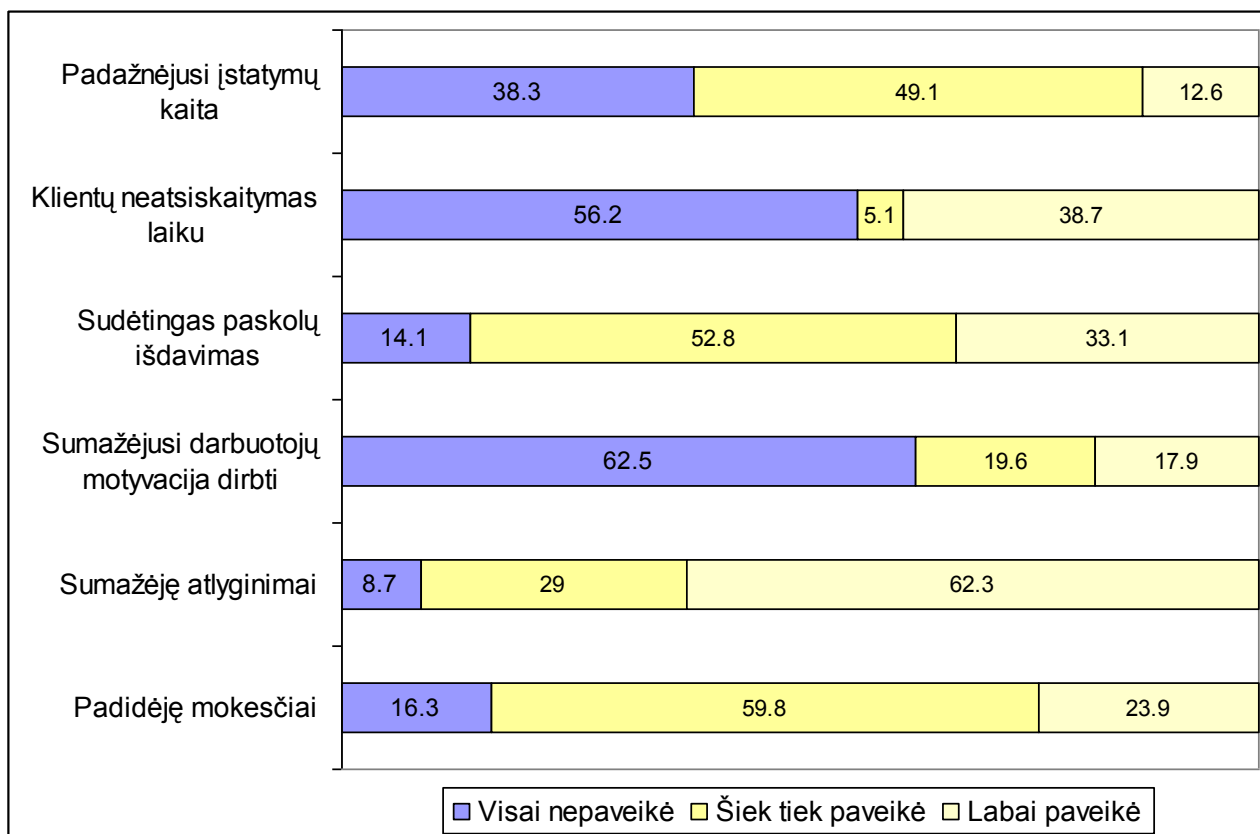

Šaltinis: sudaryta autoriaus

21 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal SVV plėtrai daromą kliūčių
įtaką

Taip pat respondentų buvo prašoma nurodyti kaip prasidėjus ekonominei krizei pateikti veiksniai paveikė jų įmonės veiklą. Buvo išskirti toki veiksniai: padidėję mokesčiai, sumažėjęs atlyginimas, sumažėjusi darbuotojų motyvacija dirbti, sudėtingas paskolų išdavimas, klientų neatsiskaitymas laiku, padažnėjusi įstatymų kaita.

Respondentų manymu prasidėjus ekonominei krizei visai nepaveikė jų įmonės veiklos sumažėjusi darbuotojų motyvacija dirbti (62,5 proc.) ir klientų neatsiskaitymas laiku (56,2 proc.). Šiek tiek paveikė šie veiksniai: padidėję mokesčiai (59,8 proc.), sudėtingas paskolų išdavimas (52,8 proc.), padažnėjusi įstatymų kaita (49,1 proc.). O labiausiai apklaustųjų manymu prasidėjus ekonominei krizei jų įmonės veiklą paveikė sumažėję atlyginimai (62,3 proc.). Visa tai pavaizduota 22 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

22 pav. Respondentų procentinis paskirstymas pagal veiksmų poveikį jų įmonės
veiklai

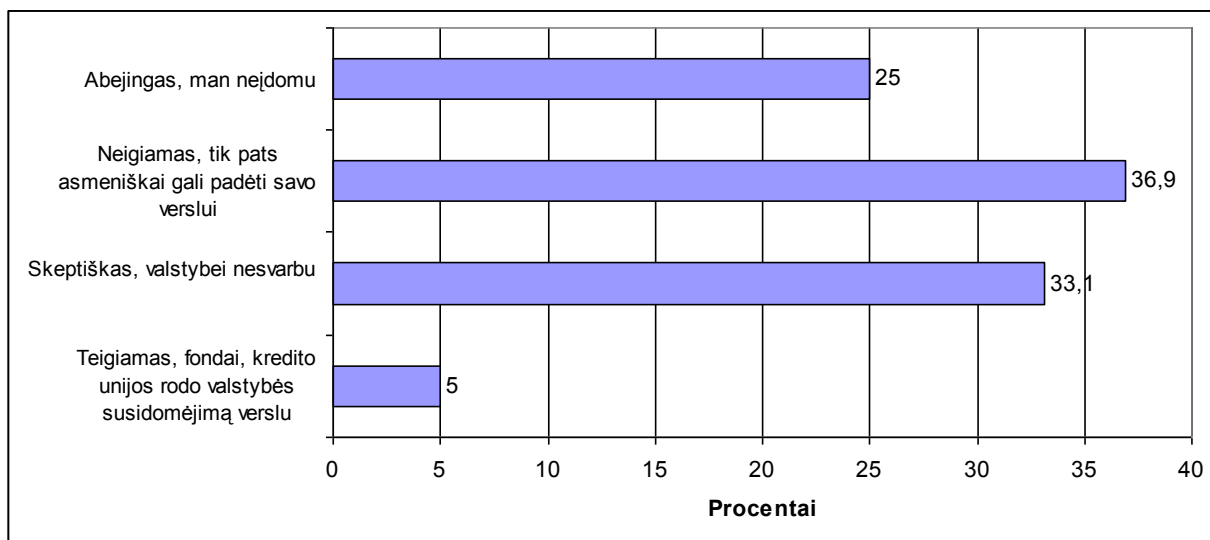
Analizuojant verslo aplinką, kurioje veikia įmonės, respondentų buvo prašoma įvertinti valstybės požiūrį į verslą Lietuvoje. Daugumos apklaustųjų manymu valstybės požiūris į verslą mūsų šalyje yra neigiamas arba skeptiškas. Net 36,9 proc. respondentų teigia, kad tik pats asmeniškai gali padėti savo verslui, o iš valstybės paramos sulaukti beveik neįmanoma. 33,1 proc. respondentų mano, kad valstybės požiūris yra skeptiškas ir jai yra nesvarbu kaip verslas klesti. Ketvirtadalis respondentų (25 proc.) teigia, kad valstybės požiūris abejingas ir jiems visai tai neįdomu. Ir tik 5 proc. apklaustųjų išvelgė teigiamą valstybės požiūrį. Jų manymu įsteigti įvairūs fondai, kredito unijos rodo valstybės susidomėjimą verslu. Visa tai pateikta 15 lentelėje ir pavaizduota 23 paveiksle.

15 lentelė

Respondentų nuomonė apie valstybės požiūrį į verslą Lietuvoje

Valstybės požiūris	Atsakymai	
	Respondentai	Procentai
Teigiamas, fondai, kredito unijos rodo valstybės susidomėjimą verslu	21	5
Skeptiškas, valstybei nesvarbu	139	33,1
Neigiamas, tik pats asmeniškai gali padėti savo verslui	155	36,9
Abejingas, man neįdomu	105	25
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

23 pav. Respondentų nuomonė apie valstybės požiūrį į verslą Lietuvoje

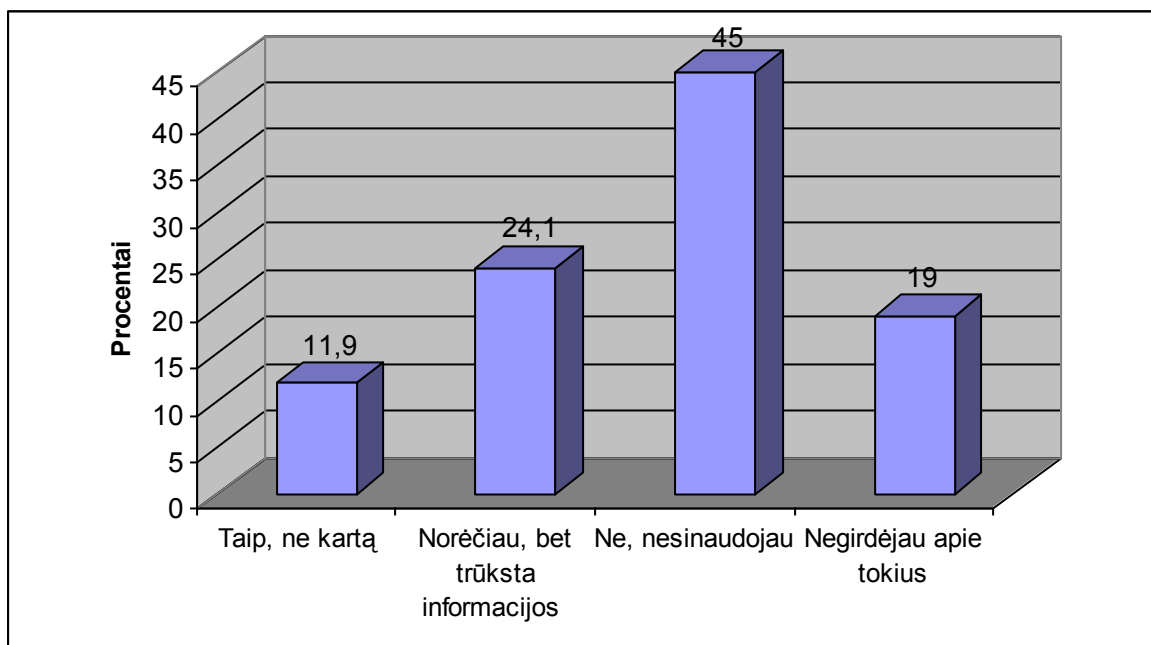
Analizuojant verslo aplinką buvo siekiama išsiaiškinti ar apklaustieji naudojami SVV fondų paslaugomis. Ir buvo nustatyta, kad beveik pusę respondentų (45 proc.) visiškai nesinaudoja SVV fondų paslaugomis. 24,1 proc. respondentų norėtų naudotis SVV fondų teikiamomis paslaugomis, bet jiems trūksta informacijos. 19 proc. apklaustųjų teigia net negirdėję apie SVV fondus. Ir tik 11,9 proc. apklaustųjų žino tokius fondus, bei naudojami jų paslaugomis jau ne pirmą kartą. Visa tai pateikta 16 lentelėje ir 24 paveiksle.

16 lentelė

Tiriamų įmonių paskirstymas pagal naudojimąsi SVV fondų paslaugomis

Naudojimas SVV fondų paslaugomis	Atsakymai	
	Įmonės	Procentai
Taip, ne kartą	50	11,9
Norėčiau, bet trūksta informacijos	101	24,1
Ne, nesinaudojau	189	45
Negirdėjau apie tokius	80	19
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

24 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal naudojimąsi SVV fondų paslaugomis

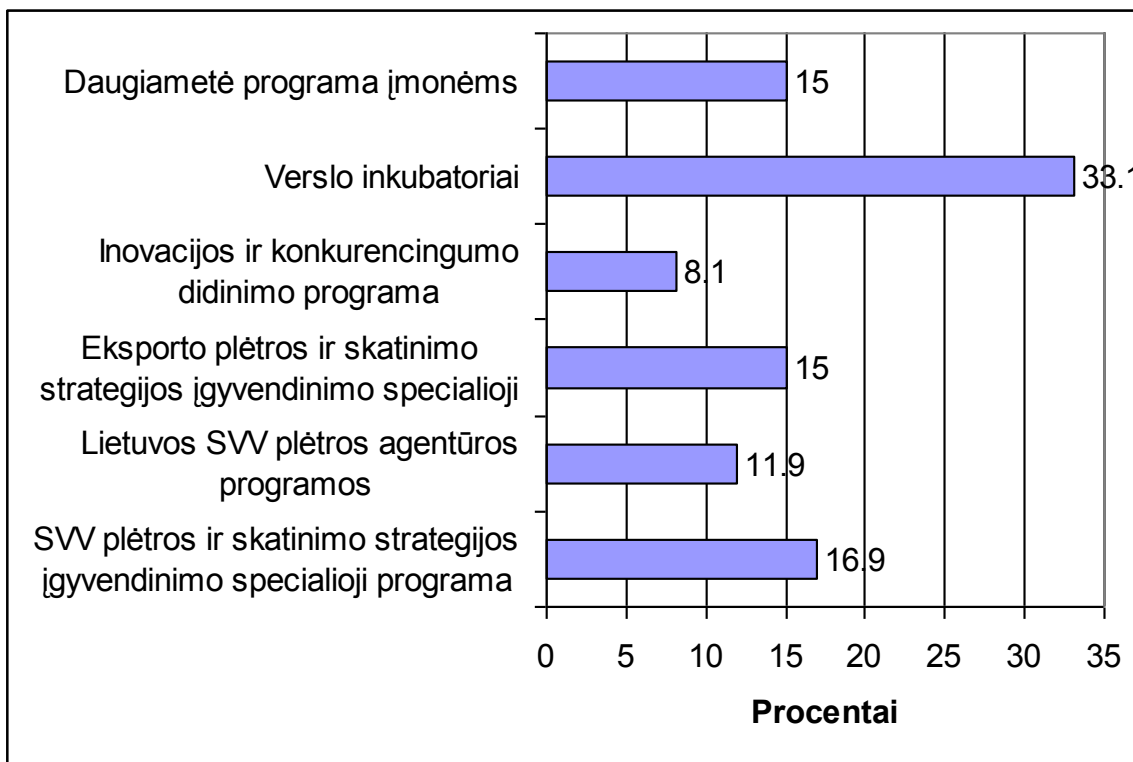
Analizuojant verslo aplinką, taip pat buvo pasidomėta, kokias verslo plėtros programas ir pagalbines priemones žino apklaustieji. Trečdalis apklaustųjų (33,1 proc.) yra girdėję ir žinojo apie verslo inkubatorius. 16,9 proc. respondentų žinojo SVV plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialiąją programą. Po 15 proc. apklaustųjų buvo girdėję ir žinojo eksporto plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialiąją programą bei daugiametę programa įmonėms. Apie Lietuvos SVV plėtros agentūros programas buvo girdėję tik 11,9 proc. apklaustųjų. Dar mažiau, tik 8,1 proc. respondentų žinojo apie inovacijos ir konkurencingumo didinimo programą. Visa tai pateikta 17 lentelėje ir pavaizduota 25 paveiksle.

17 lentelė

Tiriamų įmonių paskirstymas pagal verslo plėtros programas ir pagalbines priemones

Verslo plėtros programos ir pagalbinės priemonės	Atsakymai	
	Įmonės	Procentai
SVV plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa	71	16,9
Lietuvos SVV plėtros agentūros programos	50	11,9
Eksporto plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa	63	15
Inovacijos ir konkurencingumo didinimo programa	34	8,1
Verslo inkubatoriai	139	33,1
Daugiametė programa įmonėms	63	15
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

25 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal verslo plėtros programas ir pagalbines priemones

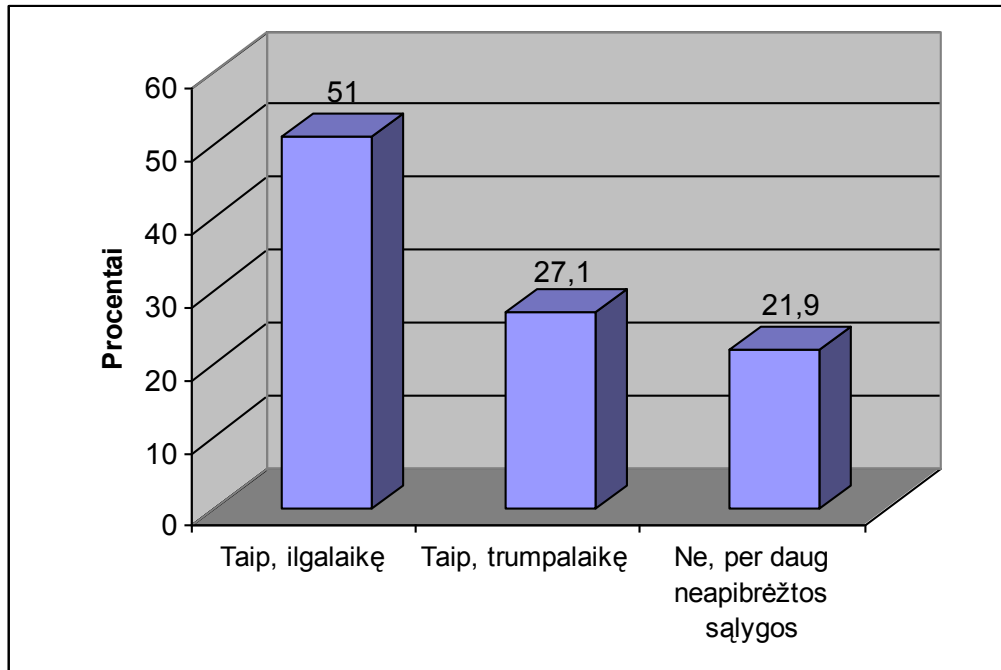
Siekiant išsiaiškinti įmonių poziciją dėl tolimesnės plėtros, respondentų buvo klausiama apie jų įmonės plėtros strategiją. Pusė apklaustųjų įmonių turėjo parengę ilgalaikę plėtros strategiją. 27,1 proc. apklaustųjų buvo parengę trumpalaikę plėtros strategiją. O 21,9 proc. įmonių teigė, kad per daug neapibrėžtos sąlygos ir plėtros strategijos neparengę. Visa tai pateikta 18 lentelėje ir pavaizduota 26 paveiksle.

18 lentelė

Tiriamų įmonių paskirstymas pagal turimą plėtros strategiją

Plėtros strategija	Atsakymai	
	Įmonės	Procentai
Taip, ilgalaikę	214	51
Taip, trumpalaikę	114	27,1
Ne, per daug neapibrėžtos sąlygos	92	21,9
Iš viso	420	100

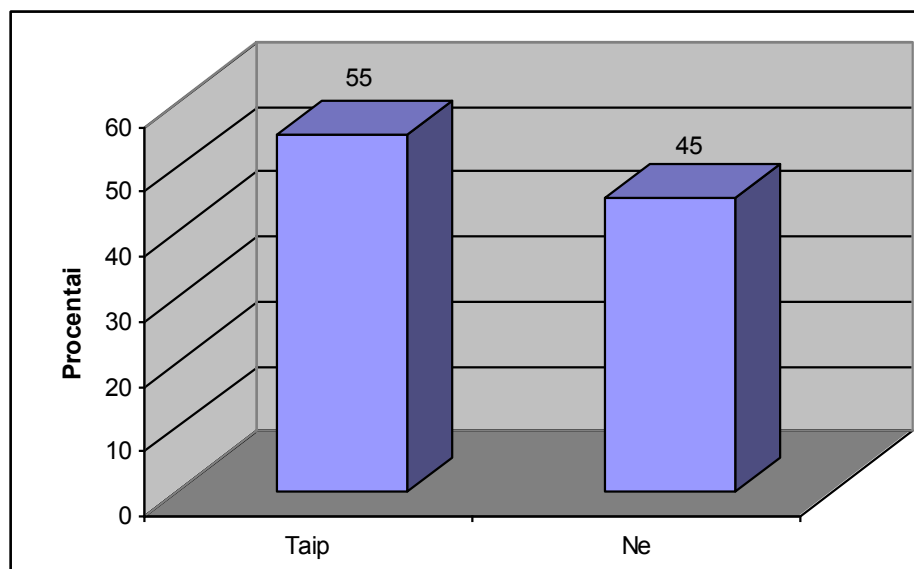
Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

26 pav. Tiriamų įmonių procentinis paskirstymas pagal turimą plėtros strategiją.

Analizuojant verslo aplinką, buvo siekiama nustatyti ar SVV sąlygos yra pakankamai geros, kad būtų užtikrinta sėkminga verslo plėtra. Respondentų buvo klausiami, jų manymu ar SVV sąlygos pakankamai geros. Atsakymai pasiskirstė gana vienodai: 55 proc. respondentų teigė, kad SVV sąlygos yra pakankamai geros norint užtikrinti sėkmingą verslo plėtojimąsi, 45 proc. teigė priešingai. Visa tai pavaizduota 27 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

27 pav. Tiriamų įmonių nuomonė apie geras verslo sąlygas

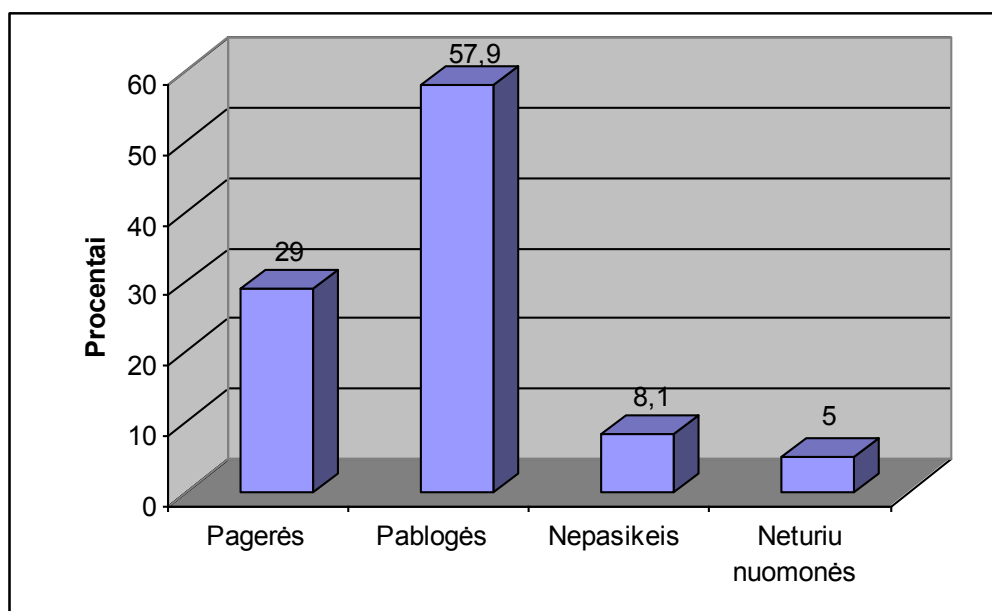
Taip pat buvo domimasi SVV aplinka artimiausiu metu. Respondentų buvo prašoma pareikšti savo nuomone, kaip pasikeis SVV aplinka Lietuvoje per artimiausius 3 metus.

19 lentelė

Respondentų požiūris į SVV aplinką Lietuvoje 2010 – 2013 metais

SVV aplinka	Atsakymai	
	Respondentai	Procentai
Pagerės	122	29
Pablogės	243	57,9
Nepasikeis	34	8,1
Neturiu nuomonės	21	5
Iš viso	420	100

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Šaltinis: sudaryta autoriaus

28 pav. Respondentų požiūris į SVV aplinką Lietuvoje 2010 – 2013 metais

Daugumos manymu (57,9 proc.) SVV aplinka pablogės, gal tam įtakos turi ir šiuo metu esanti ekonominė krizė, bei ne darbas Lietuvoje. Optimistiškai nusiteikę buvo 29 proc. respondentų, jų manymu SVV aplinka per artimiausius 3 metus pagerės. 8,1 proc. apklaustųjų manė, kad niekas

nepasikeis ir SVV aplinka nepasikeis taip pat. 5 proc. respondentų neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Visa tai pateikta 19 lentelėje ir pavaizduota 28 paveiksle.

IŠVADOS

1. Pridėtinės vertės kūrimas – viena iš svarbiausių smulkaus ir vidutinio verslo teikiamų naudų ekonomikai, kurio pagrindu gerinamas bendras visuomenės gyvenimo lygis. Naujų SVV įmonių kaimiškuose Lietuvos regionuose įsikūrimas ir plėtra, be naujų darbo vietų kūrimo, nuolat didina konkurenciją tarp įmonių, šiuo atžvilgiu įmonės siekdamos išlikti konkurencingomis rinkoje, stengiasi nuolat didinti įmonių efektyvumą, gerinti gaminamos produkcijos kokybę ir generuoti vis didesnę pridėtinę vertę.

2. Darant bendras išvadas iš teorinės dalies, galima teigti, kad pagrindinės problemos, kurias iškelia mokslinių straipsnių autoriai yra SVV įmonių per mažas pelningumas, mokesčių tarifų dydis, administracinė našta, nepalanki įstatyminė politika, didelė verslo rizika ir t.t. Tik šių problemų vietą, pagal svarbą, kiekvienas autorius nustatė skirtingai. Atsižvelgiant į skirtingų institucijų, skirtingu metu atliktus tyrimų rezultatus, tai svarbiausia problema iškelta – finansų šaltinių verslo pradžiai stoka ir per daug sudėtingi finansų gavimo būdai.

3. Verslininkų nurodomos problemos nukreipiamos tik į išorinius faktorius, kaltinama valdžia ir netinkama finansinė šalies sistema. Jie neįsigilina į vidinius veiksnius ir nesugeba pasimokyti iš savo ir

kitų padarytų klaidų, tam kad esama situacija pasikeistų. Tą įtakoja reikiamų žinių ir įgūdžių stoka. Net ir institucijos turinčios patirties, kaip Lietuvos verslo darbdavių konfederacija, po atlikto SVV įmonių tyrimo, tiesmukiškai analizuoja tik išorinius faktorius, kuriuos nurodė verslininkai, nesigilindami į vidinius veiksnius, kurie yra pagrindas kylančioms smulkios ir vidutinio verslo kaimiškuose Lietuvos regionuose problemoms. Norint, kad smulkių ir vidutinių įmonių kūrimasis kaimiškose Lietuvos vietovėse vyktų sparčiau, o pačios įmonės taptų konkurencingos, gebėtų konkuruoti ne tik vietinėse, bet ir užsienio rinkose, būtina gerinti verslo infrastruktūrą, didinti investicijas į žmogiškąjį kapitalą ir spręsti kitas SVV plėtros problemas, bei pašalinti susidariusias kliūtis.

4. Siekiant gauti tiksliausias duomenis ir išsiaiškinti tikrąsias problemas, trukdančias smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose, tyrimo objektu buvo pasirinkta smulkios ir vidutinio verslo įmonės esančios kaimiškuose Lietuvos regionuose. Standartizuotos anketos pagalba apklausti 420 respondentų.

5. Išanalizavus tyrimo rezultatus daromos tokios išvados:

- Apibendrinus respondentų demografinius duomenis, galime sudaryti tam tikrą tyrimo dalyvavusio verslininko paveikslą: tai 31–40 m. amžiaus vyras, savininkas arba vadovas, turintis aukštąjį išsilavinimą.

- Apibendrinant tyrimo dalyvavusių respondentų pateiktą informaciją apie įmones, pagal apskritis, kurioje įmonė veikia nustatyta, kad daugiausiai įmonių yra Kauno apskrityje 50 proc. ir Vilniaus apskrityje 18,6 proc. Pagal įmonių dydį, tiriamos įmonės buvo suskirstytos į grupes: daugiausiai įmonių priklauso mikroįmonių grupei 43,5 proc., mažiausiai įmonių priklauso didelių įmonių grupei 3,2 proc. Situacija daugelyje nagrinėjamų įmonių keičiasi pozityvia linkme. Nustatyta, jog daugiau nei pusės tyrimo dalyvavusių SVV įmonių kaimiškuose Lietuvos regionuose (60,5 proc.) pajamos per pastaruosius 2 metus didėjo, tačiau trečdalis įmonių (35 proc.) pajamos sumažėjo, kas kelia šiokią tokį susirūpinimą.

- Apibendrinus verslo aplinką kaimiškuose Lietuvos regionuose nustatyta koks požiūris į SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose bei kas palengvintų SVV plėtrą. Galime teigti, kad beveik pusė (45 proc.) tyrimo dalyvavusių susidarę teigiamą požiūrį apie SVV plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose. Jų manymu verslas klesti, tačiau vis dar yra tam tikrų abejotinų perspektyvų, trūksta investicijų.

- Didžiausios kliūtys darančios įtaką SVV plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose: finansavimo šaltinių stoka, kintantys ir vienas kitam prieštaraujantys įstatymai, didelė mokesčių našta, korupcija steigiant ir plečiant veiklą, biurokratinis aparatas.

- Pagrindinė problema, trukdanti SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose verslo plėtrą – esamas mokesčių lygis šalyje. Respondentų nuomone, mokesčiai turėtų būti žymiai sumažinti, tik tada galimas naujų įmonių kūrimas ir esamų plėtra. Tačiau ne mokesčių lygyje slypi smulkaus ir vidutinio verslo problema, o to verslo mažas pelningumas ir gaunama nepakankama investicinė graža. Jei įmonių pelningumas būtų aukštas, o investuotas vienas litas duotų kelis kartus didesnę gražą, tokiu atveju mokesčiai, kaip problema, iš verslininkų pusės nurodomi nebūtų.

- Veiksniai labiausiai paveikę SVV įmonių kaimiškuose Lietuvos regionuose veiklą: sumažėję atlyginimai (62,3 proc.), sudėtingas paskolų išdavimas (52,8 proc.), padažnėjusi įstatymų kaita (49,1 proc.).

- Dauguma verslininkų teigia, kad jų verslo plėtrai kaimiškuose Lietuvos regionuose trūksta informacijos. Beveik pusę iš jų (45 proc.) visiškai nesinaudoja SVV fondų paslaugomis. 24,1 proc. norėtų naudotis SVV fondų teikiamomis paslaugomis, bet jiems trūksta informacijos, tačiau tik itin maža dalis jų kreipėsi į verslo informacinius centrus. Ir tik 11,9 proc. verslininkų žino tokius fondus, bei naudojami jų paslaugomis jau ne pirmą kartą.

- Analizuojant verslo aplinką, kurioje veikia SVV įmonės kaimiškuose Lietuvos regionuose, buvo siekiama nustatyti ar SVV sąlygos yra pakankamai geros kaimiškuose Lietuvos regionuose, ko trūksta, kad būtų užtikrinta sėkminga verslo plėtra, bei koks valstybės požiūris į verslą Lietuvoje. Daugumos manymu valstybės požiūris į SVV kaimiškuose Lietuvos regionuose yra neigiamas arba skeptiškas. Net 36,9 proc. verslininkų teigia, kad tik pats asmeniškai gali padėti savo verslui, o iš valstybės paramos sulaukti beveik neįmanoma. Tik 5 proc. išvelgė teigiamą valstybės požiūrį, jų manymu valstybės įsteigti įvairūs fondai, kredito unijos rodo valstybės susidomėjimą verslu kaimiškuose Lietuvos regionuose.

- 57,9 proc. verslininkų manymu artimiausiu metu SVV aplinka kaimiškuose Lietuvos regionuose pablogės, gal tam įtakos turi ir šiuo metu esanti ekonominė krizė, bei nedarbas Lietuvoje. Optimistiškai nusiteikę buvo 29 proc. verslininkų, jų manymu SVV aplinka kaimiškuose Lietuvos regionuose per artimiausius metus gerės.

6. Darbe iškelta hipotezė dalinai patvirtina, kadangi nustatyta pagrindinė problema stabdanti SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose. Ne visiškai nustatyta SVV plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose veikiančių įmonių intelektualinio kapitalo stoka ir nepakankami jo ugdymo tempai. Smulkaus ir vidutinio verslo atstovų, per maža dalis didina ir kaupia verslui reikalingų žinių ir įgūdžių „bagažą“, tą įrodo verslo bibliotekos nekaupimas, internetinių svetainių mažas skaitomumas, verslo parterių ir globėjų neturėjimas, bei mažu procentu intelektualinio kapitalo panaudojimas verslo kūrimui ir plėtrai.

VAŠKEVIČIUS, Vaidas. (2010) *Development of Small and Medium Sized Business in Rural Areas of Lithuania*. MBA Graduation Paper. Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University. 69 p.

SUMMARY

Small and medium sized business sector development is a determinant factor in regional economic growth. Small and medium sized business companies operating in rural regions of Lithuania have a decisive influence on the region's economic and social stability. Significant impact on the development of this sector to the state's role. The state may create more favorable conditions for the development, particularly in times of crisis, providing more support for start-ups, and more willing to build there own business.

Each region of Lithuania is more or less favorable for business. So it is important to know what obstacles arise, hindering small and medium enterprise development in rural regions of Lithuania.

The object of research is the small and medium businesses located in rural regions of Lithuania.

The purpose of my work is to evaluate the small and medium sized business development opportunities in rural regions of Lithuania, to ascertain the development of small and medium sized business and the motivational factors hindering groups.

The work consist of three main part. The first chapter deals with small and medium sized business concept. Briefly discuss the characteristics and importance of small and medium sized businesses in the economy of Lithuania. Presented by various authors opinions and general conclusions about the small and medium sized businesses in rural regions of Lithuania benefits.

The second chapter analyzes the small and medium sized businesses in rural regions of Lithuania support, and its use. Brief overview of the small and medium sized business funding sources and significance of small and medium sized business in rural regions of Lithuania.

The third chapter describes the research methodology, which will be based on the tests. The assessment carried out in the second part of the statistical analysis, which examined opportunities for small and medium sized business development in rural regions of Lithuania.

The work consists of an introduction and three parts of teaching. In the end conclusions are drawn. Working volume - 69 pages, including 28 iliustrations, 19 tables, 59 literary sources.

MOKSLINĖS LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Ališauskas A. Parama smulkiam ir vidutiniam verslui: dabartis ir perspektyvos. Lietuvos ūkis, 2002 m. Nr. 1 – 2.
2. Applebey, C. Robert. Šiuolaikinio verslo administravimas. Vilnius, 1994, p. 90–91. ISBN 9986–745–63–2.
3. Bagdonas, E. Verslo pradmenys. Technologija, 2008. 265 p. 231–234 p. ISBN 978–9955–25–426–3.
4. Ball D.A.; McCulloch H.W. Jr. (1985) International Business. New York: Business Publications, Inc. 543 p.
5. Banys R., Rudminaitis V., Grybėnas V. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje. [žiūrėta 2010–04–15] http://www.elibrary.lt/inf_res4.phtml?id=17261
6. Bartkus, E. V. Smulkaus ir vidutinio verslo vadyba. 2007, 214 p. 10–29 p., 32 p. ISBN 978–9986–19–979–6.
7. Guobužaitė, L. (2008) Tarptautinio verslo plėtros metodika. Lietuvos ekonominės plėtros agentūra. Nr. 1

8. Gineitienė Z., ir kt. Verslas. V. Rosma, 2003.–56 p.– ISBN – 9986–537–83–5.
9. Gronskas V. Verslas, pseudoverslas ir antiverslas. Kauno vadybos ir kalbų koledžo I–kla, 1995. – 254 p. 89 p. 12. Guruckas R., Jatuliavičienė G. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos ir perspektyvos Lietuvos regionuose. [žiūrėta 2010–04–19]. <http://www.vtvk.lt/files/835.pdf>
10. Hook, Glen D.; Weiner M. The internationalization of Japan. Scheffield Centre for Japanese Studies, 325 p.
11. Jakutis, A., Bandza, M. Smulkaus ir vidutinio verslo optimizavimas. VGTU, TILTAI, 2006. Nr.1. 37–46 p. [žiūrėta 2010–04–30] <http://sf.library.lt/marc/fulltext.php?lib=elb01&sys=000002163>
12. Jasinavičius R., Broga Š., Kalesnykas K. Efektyviai smulkiojo ir vidutinio verslo veiklai Lietuvoje taikomų šakninių apribojimų nustatymas ir jų įveikimo strategija. Taikomasis mokslinis tyrimas. LR ūkio ministerija. 2008 m.
13. Jasinavičius R., su darbo grupe. Nacionalinio darbdavio ugdymo programa, Vilnius, 2007. p. 26 – 28, 32 – 37, 51 – 52, 55.
14. Juozapaitienė, L., Staponkienė, J. Verslo vadybos įvadas. VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2004 mokomoji knyga. p.46–66, 81, 53. ISBN 9986–38–532–6.
15. Kličius A. Verslo raida: vingiai ir problemos. Filosofija, sociologija. 2001 m. Nr. 2. ISSN – 0235–7186. [žiūrėta 2010–04–16]. <http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil2/F-26.pdf>
16. Kondrotaitė A. Smulkaus ir vidutinio verslo problemos slepiasi po euforijos skraiste. Vadovo pasaulis, 2003, 7 – 8.– p. 54 – 58.
17. Lietuvos verslo darbdavių konfederacija. Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas. Vilnius, 2008, p.382. ISBN 978–9955–460–63–3.
18. Lydeka Z., Drilingas B. Firmos ekonomikos pagrindai. Kauno technologijos universitetas, 2000.– 93p. – ISBN – 9955–04–028–9.
19. Martinkus B., Žilinskas V. Ekonomikos pagrindai. Kaunas, 2001.– 75 p.– ISBN – 9986–13–575–3.
20. Pačėsa, N. Valstybės vaidmens ir įtakos, plėtojant smulkų ir vidutinį verslą, koregavimas. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 2000.
21. Pauliukevičius G. Mokslo ir technologijų vaidmuo smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai. Northtown pristatymas.
22. Puškorius S. Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas. Vilnius: Mykolo Riomerio Universitetas, 2006, p. 135, 391. ISBN 9955–19–022–1.
23. Rutkauskas, A.V., Krutkienė, I. (2001). Smulkaus ir vidutinio verslo vaidmuo regioninėje plėtroje. Tarptautinės mokslinės konferencijos „Regionų plėtra– 2001“ pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, p. 38–51.

24. Smulkaus ir vidutinio verslo valdymo žinynas / Lietuvos verslo darbdavių konfederacija. – [Vilnius : Verslo žinios], 2008. – 382 p. ISBN 978–9955–460–63–3
25. Sripeikis O., Žukauskas P. Smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvos ir ES rinkose. Vilnius, 2004, p. 228. ISSN – 1142.
26. Sūdžius V. Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas ir valdymas. V. Kronta, 2001.–p.41, 287– ISBN – 9975–754–45–9.
27. Svetikas A. Verslo veiklos problemos ir perspektyvos Lietuvoje. TILTAI, 2006, Nr. 3. 83–90p. ISSN1392–3137. [žiūrėta 2010–05–05] <http://sf.library.lt/marc/fulltext.php?lib=elb01&sys=000002071>
28. Užienė L. Intelektinio kapitalo vertinimo prielaidos. KTU pristatymas. 2009 m.
29. Venskus, R. Pramonės organizacijos pagrindai. Kauno technologijos universitetas, vadybos katedra. 209 p. 165–169 p. ISBN 987–9955–25–318–1.
30. Vėlyvis. Verslas. Vilnius. 2001.– 28 p.– ISBN – 9986–879–51–5.
31. Žukauskas R. S. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys. Lietuvos teisės universitetas. Viešoji politika ir administravimas. 2002 m. Nr. 1. ISSN – 1648–2603. [žiūrėta 2010 – 04 – 21]. <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z1/1648-2603-2006-nr1-71>.
32. Паниотто В.И., Максименко В.С. Количественные методы в социологических исследованиях. Киев: Наукова Думка: 1988, p. 112

INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SARAŠAS

33. Lietuvos respublikos kaimo plėtros planas 2007–2013 metams.
34. Baigiamojo audito išvada. 2008 m. [žiūrėta 2010–04–18]. http://www.vkontrole.lt/dokumentai/2009_programa/auditu_programa_priedas.pdf
35. Darnaus vystymosi rodikliai. Lietuvos statistikos departamentas (2006). [Žiūrėta: 2010–04–15]. http://www.sd.lt/uploads/docs/darnvyst_2006.doc-p.20.
36. DNB Nord. Lietuvos SVV analizė, ataskaita. 2006. [Žiūrėta: 2010–04–17]. <http://www.dnb nord.lt/files/Ataskaitos/Aktualios%20temos/svv%20lietuvoje.pdf>
37. EKT GRUPĖ. SVV būklė Lietuvoje. SVV įmonių vadovų apklausa. Skiriama Lietuvos verslo darbdavių konfederacijai. Vilnius. 2007, p. 294.
38. Lietuvos respublikos seimas. [žiūrėta 2010–05–01] http://www.3.lrs/pls/inter_3/doc_paiska.showdoc?p_id=3108578p_query=Smulkaus%in%20%vidutinio%20verslo20pl%EBtros%20E1statymas%208ptr=2. 2007 m. gruodžio 4 d. Nr.X–1346, V.Ž.2007–12–15 Nr.132–5354.

39. Lietuvos darbo birža. [Žiūrėta: 2010-03-25].
http://www.ldb.lt/Informacija/PaslaugosAsmenims/Puslapiai/savarankiska_uzimtumo_remimas.aspx
40. Lietuva Europos sąjungoje. [Žiūrėta: 2010 05 01]. <http://www.euro.lt>
41. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra. [Žiūrėta: 2010 04 24].
<http://www.inovacijos.lt/index.php?-1090311780>.
42. Lietuvos kredito unija. Veikla, teikiamos paslaugos. [Žiūrėta: 2010 04 26]. <http://www.lku.lt/>.
43. Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija (LPPARA). [Žiūrėta: 2010 05 01].
<http://www.chambers.lt/lt?m=6>.
44. Lietuvos statistikos departamentas. Darnaus vystymosi rodikliai. [Žiūrėta: 2010 03 26].
http://www.sd.lt/uploads/docs/darn_vyst_2006.doc_p.20.
45. Lietuvos statistikos departamentas. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo duomenys: įregistruotų ir veikiančių įmonių skaičius, sukuriamos pridėtinės vertės kitimas, veiklos sritys. [Žiūrėta: 2010 05 02].
<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2155>.
46. Lietuvos verslo darbdavių konfederacija. 2007 m. tyrimas. [žiūrėta 2010-04-28]
http://209.85.129.132/search?q=cache:OGroXErB9VEJ:www.lvdk.eu/go.php/lit/LVDK_dokumentai/174/3/26+2007+m.+LVDK+smulkaus+ir+vidutinio+verslo+tyrimas&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt.
47. LSVVPA. [Žiūrėta: 2010 04 16]. <http://www.inppregion.lt/index.php?cid=8217>,
<http://www.inovacijos.lt/index.php?-1090311780>.
48. Lietuvos ūkio ministerija. ES struktūriniai fondai. [Žiūrėta: 2010 04 19].
http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/es_strukturiniai_fondai/
49. Nacionalinės plėtros institutas. Ar pakankamas dėmesys skiriamas smulkiam ir vidutiniam verslui kaimo vietovėse 2006-03-21 [žiūrėta 2010-04-12]
http://www.npi.lt/site/Failai/File/NaujienuPDF/EEK_SVV_galutine_ilga.pdf.
50. Staponkienė A. Verslumas. 2008 m. rugsėjis. [žiūrėta 2010-04-29].
http://www.staponkiene.lt/index.php?option=com_content&view=article&catid=2:lietuvosnaujienos&id=12:aldona-staponkien-verslumas
51. Stumbrienė R. „Fors Fortis“ projektas. [žiūrėta 2010-03-17].
<http://209.85.129.132/search?q=cache:bERpIIHEoX8J:www.vakarai.lt/article.php%3Fid%3D128+smulkaus+ir+vidutinio+verslo+pl%C4%97tros+problemos+Lietuvoje,+moksliniai+straipsniai&hl=lt&ct=clnk&cd=23>
52. L. Švažinskienė. Lietuvos žemės ūkio universitetas Studentų mokslinės konferencijos straipsnis: Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros problemos kaimo vietovėse. [Žiūrėta: 2010 04 23].
http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2008/straipsnis2008.pdf

53. Vilniaus rajono plėtros strateginis planas iki 2010. Vilnius, 2004.
54. Verslo informacijos centras. Apie centrą, teikiamos paslaugos. [Žiūrėta: 2010 04 23]. <http://www.svic.lt/index.php?page=paslaugos>, <http://www.svic.lt/index.php?page=apiecentra>, <http://www.svic.lt/index.php?page=projektai>.
55. Verslo inkubatoriai. Apie verslo inkubatorius, teikiamas paslaugas. [Žiūrėta: 2010 04 15] <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/14934/>.
56. Verslo žinios. Stambiosios pramonės trupinių nėra kam surinkt. 2006 08 29, Nr.166, p.8, 14.
57. European Charter for Small Enterprises Report – Lithuania. [Žiūrėta: 2010 04 28]. <http://europa.eu.int/comm/enterprise/enlargement/charter/report_2003/lithuania21002.pdf>.
58. Kaimo plėtros 2004–2006 metu plano galutinis (EX–POST) ivertinimas. Galutine vertinimo ataskaita 2008. Vilnius. [žiureta 2010 05 01]. http://www.zum.lt/documents/kaimo_pletros_depart/Galutine%20ataskaita_12%2016.pdf.
59. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos 2007 metų pažangos ataskaita. 2008. Vilnius. [žiūrėta 2010 05 03]. <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/kaimo-pletra/parama-pagal-2007-2013-m-programos-priemones/>>.

1 PRIEDAS

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra kaimiškuose Lietuvos regionuose tyrimo anketa

Esu Vilniaus universiteto antro kurso magistrantas. Savo magistriniame darbe atlieku tyrimą apie smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose. Prašau atsakyti į keletą klausimų apie save ir savo darbą. Anketa yra visiškai anoniminė, rezultatai bus panaudoti tik studijų tikslais. Prašau pažymėti Jums tinkamiausią atsakymą. Dėkoju už bendradarbiavimą!

Informacija apie respondentą

1. Lytis:

☐ Vyras	☐ Moteris
--------------------------------	----------------------------------

2. Jūsų amžius:

☐ 18–24	☐ 31–40
☐ 25–30	☐ 40 ir daugiau

3. Išsilavinimas:

☐ Vidurinis	☐ Aukštasis universitetinis
☐ Profesinis	☐ Aukštasis neuniversitetinis

4. Koks Jūsų statusas įmonėje:

☐ Savininkas	☐ Viduriniojo lygio vadovas
☐ Bendrasavininkas	☐ Specialistas
☐ Aukščiausiojo lygio vadovas	☐ Kita

Bendra informacija apie įmonę

5. Jūsų įmonės statusas?

☐ Individuali įmonė (IĮ)	☐ Žemės ūkio bendrovė (ŽŪB)
☐ Uždaroji akcinė bendrovė (UAB)	☐ Kooperatinė bendrovė (KB)
☐ Akcinė bendrovė (AB)	☐ Dirbate pagal verslo liudijimą
☐ Ūkinė bendrija (TŪB)	☐ Kita

6. Jūsų įmonė yra iš šios apskrities:

☐ Alytaus	☐ Tauragės
☐ Kauno	☐ Telšių
☐ Klaipėdos	☐ Utenos
☐ Marijampolės	☐ Vilniaus
☐ Panevėžio	☐ Šiaulių

7. Pagal darbuotojų skaičių Jūsų įmonė?

☐ Mikroįmonė (iki 10 darbuotojų)	
☐ Maža įmonė (iki 50 darbuotojų)	
☐ Vidutinė įmonė (50–250 darbuotojų)	
☐ Didelė įmonė (daugiau kaip 250 darbuotojų)	

8. Sektorius kuriame dirba Jūsų įmonė:

☐ Statyba	☐ Apdirbamoji pramonė
☐ Nekilnojamas turtas	☐ Maisto pramonė

☐ Mažmeninė prekyba	☐ Turizmas
☐ Didmeninė prekyba	☐ Transportas
☐ Paslaugos	☐ Kita (parašykite)

9. Kaip kito įmonės pajamos per pastaruosius 2 metus?

☐ Padidėjo	☐ Sumažėjo	☐ Nepakito
-----------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------

Verslo aplinka

10. Koks Jūsų požiūris į smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybes kaimiškuose Lietuvos regionuose?

☐ Teigiamas požiūris, verslas klesti
☐ Teigiamos perspektyvos, daug investuojama
☐ Abejotinos perspektyvos, trūksta investitorių
☐ Neigiamas požiūris, verslas merdi
☐ Neturiu nuomonės

11. Kas, Jūsų manymu, palengvintų smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą kaimiškuose Lietuvos regionuose?

☐ Daugiau valstybės paramos verslui
☐ Investicijų pritraukimas
☐ Biurokratinio aparato supaprastinimas
☐ Lengvatinės verslo finansavimo paskolos
☐ Kita

12. Kokią įtaką smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai, Jūsų nuomone, daro šios kliūtys: (1– nedidelė įtaka, 5 – didelė įtaka)

	1	2	3	4	5
Didelė mokesčių našta	☐	☐	☐	☐	☐
Informacijos apie galimybes stoka	☐	☐	☐	☐	☐
Alternatyvių finansavimo šaltinių ir institucijų nebuvimas	☐	☐	☐	☐	☐
Finansavimo šaltinių stoka	☐	☐	☐	☐	☐
Komercinės paskirties žemės trūkumas	☐	☐	☐	☐	☐
Korupcija steigiant ir plečiant veiklą	☐	☐	☐	☐	☐

Kvalifikuotų specialistų trūkumas	☐	☐	☐	☐	☐
Biurokratinis aparatas	☐	☐	☐	☐	☐
Kintantys ir vienas kitam prieštaraujantys įstatymai	☐	☐	☐	☐	☐
Apyvartinių lėšų stoka	☐	☐	☐	☐	☐
Per didelis valstybės kišimasis į verslą	☐	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐	☐

13. Kaip Jūsų įmonės veikla prasidėjus ekonominei krizei paveikė šie veiksniai: (1– visai nepaveikė, 3 – labai paveikė)

	1	2	3
Padidėję mokesčiai	☐	☐	☐
Sumažėję atlyginimai	☐	☐	☐
Sumažėjusi darbuotojų motyvacija dirbti	☐	☐	☐
Sudėtingas paskolų išdavimas	☐	☐	☐
Klientų neatsiskaitymas laiku	☐	☐	☐
Padažnėjusi įstatymų kaita	☐	☐	☐

14. Kaip įvertintumėte valstybės požiūrį į verslą Lietuvoje?

☐ Teigiamai, fondai, kredito unijos rodo valstybės susidomėjimą verslu
☐ Skeptiškai, valstybei nesvarbu
☐ Neigiamai, tik pats asmeniškai gali padėti savo verslui
☐ Abejingai, man neįdomu

15. Ar naudojate smulkaus ir vidutinio verslo fondų paslaugomis?

☐ Taip, ne kartą
☐ Norėčiau, bet trūksta informacijos
☐ Ne nesinaudojau
☐ Negirdėjau apie tokius

16. Kokias žinote verslo plėtros programas ir pagalbines priemones?

☐ Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa
☐ Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūros (LSVPA) programos
☐ Eksporto plėtros ir skatinimo strategijos įgyvendinimo specialioji programa

☐	Inovacijos ir konkurencingumo didinimo programa
☐	Verslo inkubatoriai
☐	Daugiametė programa įmonėms (DPI)

17. Ar Jūsų įmonė yra pasirengus plėtros strategiją?

☐	Taip, ilgalaikę
☐	Taip, trumpalaikę
☐	Ne, per daug neapibrėžtos sąlygos

18. Ar manote, kad smulkaus ir vidutinio verslo sąlygos yra pakankamai geros, kad užtikrintų sėkmingą verslo plėtojimąsi?

☐	Taip
☐	Ne

19. Kaip pasikeis smulkaus ir vidutinio verslo aplinka Lietuvoje 2010 – 2013 metais?

☐	Pagerės	☐	Nepasikeis
☐	Pablogės	☐	Neturiu nuomonės